د پاک نبی ﷺ پاک سیرت

سیرتِ

محمد رسول اللہ ﷺ

تصنیف

مولانا محمد علی مردانی

Ketabton.com

مکتبه عمرفاروق قصه خوانی بازارپشاور

سیرتِ محمد رسول اللہ ﷺ

ناشر

اسلامی ادبی ټولنه مردان

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم اللّٰہ الرحمٰن الرحیم

د پاك نبی ﷺ پاك سیرت

سیرتِ

محمد رسول اللہ

صلی اللہ علیہ وسلم

تالیف

مولانا احمدعلی مردانی

(فاضل جامعة العلوم الاسلامیة علامه محمد یوسف بنوری ټاؤن کراچی)

خوره بانډه یونیورسټی روډ مردان

ناشر

مکتبه عمرفاروق

قصه خوانی بازارپشاور

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب نوم	سیرت محمد رسول اللّٰہ ﷺ
صفحات	128
تالیف	مولانا احمدعلی مردانی
کتابت	النور کتب خانه اینډ کمپوزنګ سینټر کامران مارکیټ نیواده مردان 0312-9818511
پبلشرز	الجنت پرنټر
دچهاپ کال	مارچ 2018ء
بیعه	200 روپۍ
دملاویدلو درك	جناب ماسټر محمد نثار صیب جناب ماسټر ارشدعلی صیب النور کتب خانه اینډ کاپی محل کامران مارکیټ نیواده مردان 0312 -9818511 / 0321-9818511

د میلاویدلو درکونه

- مکتبه مجدد الف ثانیؒ کامران مارکیټ نیواده مردان
- اسلامی کتب خانه کامران مارکیټ نیواده مردان
- مکتبة المدینه بخشالی روډ مردان
- (عبدالناصر) یونیورسټی روډ خوره بانډه مردان
- حافظ محمد ابرارصیب مدرس مسجد ابوبکرؓ امین آباد مردان
- حافظ شهسوار امین آباد یونیورسټی روډ مردان
- دارالعلوم اصحاب صفهٔ رنګ روډ مردان
- د مردان په هره غټه کتب خانه کښې ملاویدے شی

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمٰن الرحيم

فهرست مضامين

نمبرشمار	مضمون	صفحه
۱	پاك نسب	۹
۲	د حضور ﷺ د ولادت بيان	۹
۳	د ولادت د كال اهم واقعات	۱۰
۴	د حضور ﷺ د والدِ محترم د وفات واقعه	۱۰
۵	نوم او عقيقه	۱۰
٦	د رضاعت زمانه	۱۱
۷	د حضور ﷺ اولني خبرے	۱۳
۸	د حضور ﷺ د موربی بی د وفات واقعه	۱۴
۹	د عبدالمطلب انتقال	۱۴
۱۰	د ابو طالب په كور كښې	۱۵
۱۱	د يهوديانو د عالم رښتيا خبره	۱۵
۱۲	حرب الفجار كښې شركت	۱٦
۱۳	حلف الفضول	۱٦
۱۴	د حضور ﷺ اخلاق	۱۷
۱۵	شام ته دوباره سفر	۱۷
۱٦	د حضرت خديجې رض سره نكاح	۱۸
۱۷	د حضرت خديجې رض سره ژوند	۱۹
۱۸	حضرت زينب رض بنت رسول الله ﷺ	۲۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

نمبرشمار	مضمون	صفحه
۱۹	حضرت رقيهٌ بنت رسول الله ﷺ	۲۱
۲۰	حضرت امّ كلثومٌ بنت رسول الله ﷺ	۲۲
۲۱	حضرت فاطمهٌ بنت رسول الله ﷺ	۲۲
۲۲	حضرت سودهٌ زوجة النبى ﷺ	۲۳
۲۳	حضرت عائشهٌ زوجة النبى ﷺ	۲۴
۲۴	حضرت حفصهٌ زوجة النبى ﷺ	۲۵
۲۵	حضرت زينب بنت خزيمهٌ زوجة النبى ﷺ	۲۶
۲۶	حضرت امّ حبيبهٌ زوجة النبى ﷺ	۲۶
۲۷	حضرت امّ سلمهٌ زوجة النبى ﷺ	۲۷
۲۸	حضرت زينب بنت جحشٌ زوجة النبى ﷺ	۲۷
۲۹	حضرت صفيهٌ زوجة النبى ﷺ	۲۸
۳۰	حضرت جويريهٌ زوجة النبى ﷺ	۲۹
۳۱	حضرت ميمونهٌ زوجة النبى ﷺ	۳۰
۳۲	د حضور ﷺ ترونه او تروياني	۳۰
۳۳	تعمير د كعبي شريفي	۳۱
۳۴	د وحى ابتداء	۳۲
۳۵	د اسلام تبليغ	۳۳
۳۶	د اهل عرب مخالفت او دښمنى	۳۵
۳۷	د كافرانو كوشيشونه	۳۶
۳۸	د مكي د كافرانو د مسلمانانو سره سلوك	۳۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

نمبرشمار	مضمون	صفحه
۳۹	د حضور ﷺ یوه معجزه	۳۸
۴۰	حبشي ته د هجرت اجازت	۳۹
۴۱	د قریشو ناجائزه مطالبه او معاهده	۴۱
۴۲	حبشي ته دویم هجرت	۴۲
۴۳	د قید او مصیبت نه نجات	۴۲
۴۴	دغم کال	۴۳
۴۵	طائف ته سفر	۴۴
۴۶	د معراج واقعه	۴۵
۴۷	د قریشو تپوسونه او د هغې جوابونه	۴۸
۴۸	د اسلام نور په مدینه کښې	۴۹
۴۹	مدیني منوري ته د هجرت ابتدا	۵۳
۵۰	د کافرانو سازش او منصوبه	۵۴
۵۱	په غارِ ثور کښې دمه	۵۶
۵۲	د سلو اوښانو انعام او د سراقه قصه	۵۷
۵۳	د حضور ﷺ یوه معجزه	۵۹
۵۴	په قبا کلی کښې ناسته او دمه	۵۹
۵۵	د حضرت علیؓ هجرت	۶۰
۵۶	مدیني ته داخله	۶۰
۵۷	د مسجدِ نبوی تعمیر	۶۱
۵۸	د جهاد حکم او سریه حمزهؓ	۶۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفحه	مضمون	نمبرشمار
٦٢	په غزواتو او سريو باندي سر سري نظر	٥٩
٦٤	سرية عبيدةؓ او د قبلي دبدليدلو حكم	٦٠
٦٥	سريه عبدالله بن جحشؓ	٦١
٦٦	غزوة بدر	٦٢
٧١	غزوة غطفان	٦٣
٧٢	د حضرت حفصةؓ او زينبؓ سره نكاح	٦٤
٧٢	غزوة احد	٦٥
٨٠	د يهوديانو مخالفت	٦٦
٨٢	بنوقينقاع سره جنګ	٦٧
٨٣	د اويا (٧٠) قاريانو واقعه	٦٨
٨٣	د رجيع مقام شهيدان	٦٩
٨٥	د بنو نضير قبيلي سازش	٧٠
٨٧	د خندق يا د احزاب جهګړه (غزوة خندق)	٧١
٩١	د بنوقريظه د عهد شكني انجام	٧٢
٩٢	د حديبيي راضي نامه	٧٣
١٠٠	د شاهانو په نومونو خطونه	٧٤
١٠١	غزوة خيبر	٧٥
١٠٤	د فدك فتح كيدل	٧٦
١٠٤	د حضرت صفيةؓ سره نكاح	٧٧
١٠٥	قضا شوي عمره	٧٨

(c) ketabton.com: The Digital Library

صفحه	مضمون	نمبرشمار
۱۰٦	بنو سلیم ته د اسلام دعوت ورکول	۷۹
۱۰٦	سریه غالب بن عبدالله	۸۰
۱۰۷	د موته جنګ	۸۱
۱۰۹	په مکه مکرمه د مسلمانانو قبضه	۸۲
۱۱۳	د حاطب بن ابی بلتعهؓ خط	۸۳
۱۲۲	سریه خالد بن ولیدؓ	۸۴
۱۲۳	سریه عمرو ابن العاصؓ	۸۵
۱۲۳	سریه سعد بن زیدؓ	۸٦
۱۲۳	غزوهٔ حنین	۸۷
۱۲۵	غزوهٔ طائف	۸۸
۱۲۹	د زکوة د راجمع کولو د فریضي اغاز	۸۹
۱۳۰	غزوهٔ تبوک	۹۰
۱۳۲	د مسجد ضرار معامله	۹۱
۱۳۳	د متخلفینو (د ورستو پاتي کیدونکو) معامله	۹۲
۱۳۳	مختلف وفدونه (جرګے)	۹۳
۱۳۴	اولني حج	۹۴
۱۳۵	د حضور ﷺ دحج د پاره سفر	۹۵
۱۳۷	د حضور ﷺ د اخرت سفر	۹٦

★★★★★★★★★★★★★★★★★★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمٰن الرحیم

د حضور ﷺ د سیرت مبارك سره تعلق ساتل په هر مسلمان باندې لازم او ضروري دي . د سیرتِ محمد رسول الله ﷺ نه بغیر انسان د کامیابۍ ژوند نۀ شي تیرولے . سیرتِ مصطفیٰ ﷺ د نیا او د آخرت د کامیابۍ د پاره دیو بنیاد حیثیت لري . سیرتِ مصطفیٰ ﷺ کښې د حضور ﷺ ټول اقوال وافعال داخل دي . د حضرت محمد رسول الله ﷺ هر عمل او هر یو قول ته سیرتِ مصطفیٰ ﷺ وئیلے شي . سیرتِ محمدی ﷺ باندې په هره ژبه کښې ګڼ او بې شمیره کتابونه لیکلي شوي دي . پښتو ژبه کښې هم په دې موضوع ډیر لیك پروت دے . د هر یو تحریر جدا انداز دے . هر یو تحریر کښې جدا حُسن پروت دے . هر یو مؤلف په خپل سوچ او فکر سره په ښکلي انداز سره د حضور ﷺ د سیرت د خوږولو او مونږ ته د رارسولو کوشش کړے دے . او په دې کوشش کښې د نن وخت پورې د هرې زمانې عالمانو خپله حصه اچولے ده . ما هم د ثواب او مولیٰ کریم د رضا او رسول الله ﷺ د شفاعت د حصول د پاره په دې موضوع قلم اوچت کړے دے . زما کتاب په حقیقت کښې د ډیرو مستندو کتابونو خلاصه او نچوړ دے . او دا یو امتیاز زما کتاب د نورو کتابونو نه جدا کوي . مولیٰ کریم دے زما دا وړوکي شان کوشش په خپل دربار کښې قبول او منظور کړي او زما او زما د مور پلار، استاذانو ،خپلو خپلوانو او ملګرو د پاره دے ئې د آخرت ذخیره اوګرځوي . وما توفیقي الا بالله العلي العظیم

احمدعلی مردانی

یونیورسټي روډ خوره بانډه مردان 0312- 9818511

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

پاك نسب

دا خبره لکه دنمر په شان رڼا او واضحه ده چې زمونږ د خوږ نبی ﷺ نسب د دنیا په ټولو نسبونو کښې اعلیٰ او اوچت دے او له هر قسمه عیبونو نه پاك دے (1) . ددغې خبرې اقرارد حضور ﷺ دښمنانو او د مکې کافرانو هم کړے دے .

دحضور ﷺ نسب د والد محترم له طرفه دا دے .

سیدنا محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبد مناف بن قصی بن کلاب بن مره بن کعب بن لوی بن غالب بن فهر بن مالك بن نضر بن کنانه بن خزیمه بن مدرکه بن الیاس بن مضر بن نزار بن معد بن عدنان

د مور له طرفه نسب نامه ئې دا ده (2)

سیدنا محمد بن آمنه بنت وهب بن عبد مناف بن ز هره بن کلاب .

د حضور ﷺ په دواړو نسبونو کښې په کلاب سره نسب نامه یوه شی . (3)

دحضور ﷺ دَ ولادت بیان

دَ حضور ﷺ ولادت مبارك د نمر ختلو نه مخکښې او دَ سحر راختلو نه وروستو شوې دے مؤرخین په دې خبره متفق دی چې د ولادت ورځ دَ ګل وه او اسلامی میاشت دَ ربیع الاول وه . په تاریخ د ولادت کښې اختلاف دے مشهور قول دَ دولسم تاریخ دے (4) . مؤرخینو ، محدثینو اتهم تاریخ له

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترجيح ورکړے ده . (5) بعضي خلقو نهم تاريخ ذکر کړے دے.

د ولادت د کال اهم واقعات

په دغه کال دَ اصحابِ فيل مشهوره واقعه را پيښه شوي وه چي د کومي واقعي تفصيلي ذکر د سورتِ فيل په تفسيرونو کښي راغلے دے .هم په دغه کال د کسرئ دمحل نه په زلزلي سره څلوارلس کاني راغرځيدلې وو. او هغه اور چي د زر کالونه د فارس سلطنت کښي په يو عبادت خانه کښي بليدلو يك دم مړ شولو .په بحيره ساوه (د فارس (موجوده ايران) يو درياب) کښي اوبه وچي شولے . (6)

د حضور د والدِ محترم د وفات واقعه

حضور مبارك ﷺ لادغي دنيا ته تشريف نۀ وو راوړے .
په دغي زمانه کښي دحضور ﷺ نيکۀ عبدالمطلب مديني منوري ته عبدالله (دحضور ﷺ والد محترم) لره دَ کهجورو راوړلو د پاره وليږلو . اتفاقاً په څۀ وجه په دغه سفر کښي دَ حضور ﷺ د والد محترم د وفات واقعه را پيښه شوه . او حضور ﷺ دغي فاني دُنيا ته دَراتلو نه مخکښي يتيم شو .(7) د والد محترم د وفات نه پنځۀ شپږ مياشتي وروستو حضور مبارك ﷺ دغي دُنيا ته تشريف راوړلو

نوم او عقيقه

د ولادت په شپږمه ورځ عبدالمطلب د حضور ﷺ د پاره محمد ﷺ نوم خوښ کړلو . قريشو د عبدالمطلب نه تپوس وکړۀ اے

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابوالحارث ! (د عبدالمطلب كنيت) تا داسې نوم ولې خوښ كړلو چې ستا په خاندان او مشرانو كښې د چا نشته ؟ عبدالمطلب ووئيل ما دا نوم په دې وجه حضور ﷺ لره ايښے دے چې ټول مخلوق د دوی صفت بيان كړي .(8) هم په دغه ورځ عبدالمطلب د حضور ﷺ عقيقه وكړه .(9)

دَ رضاعت زمانه

اول حضور ﷺ مبارك له خپلې مور بی بی ورکړه. بيا څهٔ ورځے ئې دَ بی بی ثويبې سره تيرے كړے .(ثويبه د ابولهب وينځه وه) .له هغوی نه وروستو حضرت حليمې بی بی سره پاتے شو.(10) د عربو عامه طريقه دا وه چې ماشومان به ئې دَ بدن د ودې او د ښهٔ صحت د پاره مختلفو كلو ته ليږل . په دغه سلسله كښې د حضور ﷺ دا لانديني واقعه مؤرخينو نقل كړے ده . د حضرت حليمې بی بی بيان دے چې زهٔ (له طائف نه) د بنی سعد زنانو سره مكې مكرمې ته په دې نيت راغلم چې د ځان سره يو ماشوم دَ پيو او تربيت په غرض بوځم. (چې د هغې په ذريعه زمونږ د كور فقر وفاقه او تنګدستيا ختمه شی) دا زمانه دَ تنګدستيا او غربت زمانه وه .فقر وفاقه عام وه. زما سره په غيږه كښې زما يو ماشوم زوئ هم وۀ . د تنګدستا او د غربت د لاسه خوراكونه كم وو په دغې وجې د هغه د پيو خوراك هم نهٔ پوره كيده .د هغه دَ لوږې اوژړا دَ لاسه به مونږه شپې شوكيره كولے . مونږه يوه اوښه ساتلے وه . د هغې د كمزورتيا په وجه د هغې وجود كښې پيی نه وه .ډيره په ګرانه به مونږه وخت تيرولو . ډير په ګرانه مونږه د نوروخلقو سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو ځائے مکي مکرمي ته دغه سفر ترسره کړۀ . هر يوي زنانه د مالدارو کورنو ته زور کولو دَ حضور ﷺدَ يتيم والی په وجه زنانه د حضور ﷺ کور ته نۀ ورتلے . ځکه چي حضرت آمني بی بی نه ئي د زياتو پيسو او د انعام او اکرام اميد نه وو . زمونږ هريوي زنانه د مالدارو کورنو نه ماشومان ځان سره واغستل . د حضور ﷺنه علاوه بل څوك پاتي نه شو. دَ حضرت حليمي بی بی بيان دے چي ما خپل خاوند ته وئيل ماته ځان په دي بدي ښکاری چي له مکي مکري نه (خپل کلی ته)خالی جولی لاړه شم. د خالي تللو نه غوره او بهتره خبره دا ده . چي مونږه د ځان سره حضرت محمد رسول الله ﷺبو ځو. خاوند راله اجازت راکړه . بی بی حيلمهؓ فرمائی : حضرت آمني بی بی مونږ ته حضور ﷺ حواله کړه . بيا مونږ وليدل چي د حضور ﷺپه برکت سره زمونږه د سورلي رفتار تيز شو.او هغه اوښه چي د لشلو قابله نه وه د پيو تري مونږ څۀ اميد نه ساتلو هغي په ډير زيات مقدار سره مونږه لره پيي راکول شورو کړه . بيا چي هر کله مونږ کور ته وورسيدلو نو د حضور ﷺپه برکت زمونږ د کور نه غريبی لاړه . د برکتونو نزول شورو شو. (11) حضور ﷺ دحضرت حليمي بی بیؓ سره په کور کښي دوه کاله تير کړل . بيا ئي خپلی مور ته د حوالہ کولو په نيت حضور ﷺراوستلو د غه وخت په مکه مکرمه کښي د طاعون بيماری ښوره وه . له دي وجي حضور ﷺ حضرت حليمي بی بی دوباره د ځان سره د مور په اجازت سره بوتللو . په دغه زمانه کښي د حضور ﷺد شق

(c) ketabton.com: The Digital Library

صدر واقعه راپیښه شوه . حضور ﷺ چي کله د حضرت حليمي بی بی سره په کور کښي ديره وو . دغه زمانه کښي حضور ﷺ به د خپل د پيو شريك ورور سره بهر تللو . يوه ورځ حضور ﷺ د خپل ورور سره بهر تلے وه . دغه د پيو ورور شريك (عبدالله)په منډه منډه يريدلے (د حضور ﷺ د پيو شريك ورور) كور ته راغے او خپل والد محترم ته ګويا شو . زما قريشی ورور دوه کسانو چي ئي سپيني جامي اغستي وے سملولو . بيائي ورله سينه سيرے كړه . ما هغه هم داسي حالت کښي پريښے دے او تاله راغلے يم . د عبدالله والد محترم اوعبدالله په منډه منډه په ويره حضور ﷺ له ځنګل ته لاړل . دوی د حضور ﷺ نه د دغي واقعي په باره تپوس وکړه . حضور ﷺ اوفرمائيل : دوه تنه سپيني جامو والا ماله خواله راغلل او زما سينه ئي سيرے كړه . بيا ئي ترينه څۀ لرے کړل خو هغه څۀ وود هغي ماته پته نشته . د دغي واقعي نه حضرت حليمي بی بی سره د دوی د ژوند فکر شو . مجبوراً ئي خپلي مورله راوستلو (12) او د حضور ﷺ والدي ته ئي مخکښي تير شوی حالات بيان کړل .

دَ حضور ﷺ اولني خبري

حضرت حليمهؓ فرمائی چي کوم وخت د حضور ﷺ د پيو زمانه ختمه شوه دغه وخت د حضور ﷺ په ژبه باندي دا الفاظ وو.

الله اکبر کبيرا والحمدلله حمدا کثيرا

وسبحان الله بكرة واصيلا . (13)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د حضور ﷺ د مور بی بی د وفات واقعه

حضور ﷺ دَ ولادت په شپږم کال حضور مبارك ﷺ دَ خپلي مور سره دَ څهٔ غرض د پاره مديني منوري ته تشريف يوړلو. حضور ﷺ د خپلي مور سره په مدينه منوره کښي يوه مياشت تيره کړهٔ .بيا حضور ﷺ دَ خپلي مور سره دَ مديني منوري نه راويس شولو او ابواء نومي ځائے ته چي راورسيدل. نو په څهٔ وجه د حضرت آمنه بی بیؓ انتقال وشو. عزيزانو هم هلته کښي ئي زمکي ته وُسپارله . د حضرت آمنه بی بیؓ د تدفين نه پس حضور ﷺ د امّ ايمن سره مکي مکرمي ته تشريف راوړلو. امّ ايمن د حضور ﷺ سره په دغي سفر کښي ملګري وهٔ . (امّ ايمن د حضور ﷺ وينځه وه) (14) دغي واقعي سره حضور ﷺ په ډير لږ عمر کښي دَ مور پلار دَ سر دَ سيوري نه محرومه شو.

د عبدالمطلب انتقال

امّ ايمن چي کله مکي مکرمي ته راغله نو حضور ﷺ ئي خپل نيکهٔ عبدالمطلب ته حوالهٔ کړهٔ . عبدالمطلب به د حضور ﷺ ډير خيال ساتلو . هرځائے ته به چي تللو نو حضور ﷺ به ئي د ځان نه نهٔ جدا کولو. حضور ﷺ د عبدالمطلب سره دوهٔ کاله تير کړهٔ . کوم وخت چي د حضور ﷺ عمر مبارك اته (۸) کاله شو نو عبدالمطلب هم د نبی عليه السلام نه جدا شو او د دي جهان نه بل جهان (آخرت) ته پرده اوکړهٔ (15) د امّ ايمن بيان دے چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوم وخت عبدالمطلب وفات شو او د هغه جنازه اوچته شوه . نو ما ولیدل چي حضور ﷺ په جنازه پسي وروستو روان دے او ژاړی . (16)

د ابو طالب په کور کښي

د مور پلار او دَ نیکهٔ د انتقال نه وروستو حضور ﷺ دَ خپل سکه ترهٔ ابو طالب سره پاتي کیدل شورو کړهٔ . کله چي دَ حضور ﷺ عمر مبارك دولس کاله او دوه میاشتي شولو . دغه وخت ابو طالب دَ تجارت په غرض شام دَ تللو اراده وکړه نو حضور ﷺ ئي هم په سفر کښي دَ ځان سره ملګري کړه . په دغه سفر کښي په لاره تیماء نومي ځائے کښي یوه عجیبه واقعه راپیښه شوه .

د یهودیانو د عالم رښتیا خبره

کوم وخت چي حضور ﷺ دَ ابو طالب سره په تیماء نومي ځائے کښي دمه کوله اتفاقاً دَ یهودیانو یو لوئي عالم چي په بحیرا راهب باندي یادیدلو دغي مقام سره خواته تیریدلو . هغهٔ چي حضور ﷺ ولیدلو . نو د ابو طالب نه ئي تپوس وکړهٔ چي دا هلك څوك دے ؟ ابو طالب ورته ووئیل چي دا زما ورارهٔ دے .بحیرا ابو طالب تهٔ ووے کهٔ چرته تهٔ ددوی (محمد ﷺ) خیر خوا ئي او د دوی سره ښهٔ کول غواړي نو دوی شام ته مهٔ بوځهٔ . کهٔ چرته دوی تاسو د ځان سره بوتلل . نو د شام یهودیان به دوی قتل (شهید) کړي . دوی ته به اللّٰه تعالیٰ په راروان وخت کښي نبوت ورکوی . دا هغهٔ نبی ﷺ دے چي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

يهوديانو دين به منسوخ كوي .دغه تولي خبري او دوى تول اوصاف ما په خپل اسماني كتاب كښي ليدلي دي .(بحيرا د تورات عالم وه د دوه دغه بيان درحقيقت د تورات ترجماني وه .
)(17) ابو طالب چي د هغه راهب خبره واوريدله نو حضور ﷺ ئي مكي مكرمي ته واپس راووليږلو .

حرب الفجار كښي شركت

د عربو قبيلي به په وړه وړه خبره جنګ ته تياريدلے او بيا به هغه جنګ تر ډير وخته پوري جاري وو. په دغه جنګونو كښي مشهور جنګ د حرب الفجار په نوم ياديږي . حرب په عربي ژبه كښي جنګ ته وئيلے شي . فجار د فجور نه جوړ شوي تكي دے . دغه جنګ په هغه مياشتو كښي شوي وو چي په كومو مياشتو كښي قتال (جنګ كول) ګناه ، منع او حرام وۀ . په دغي عظيم جنګ كښي حضور ﷺ د خپلو ترونو سره د هغوى په زوروره مطالبه شريك شوے وو. حضور ﷺ په دغي موقع هم د قتال نه ځان لري ساتلے وۀ . دغه وخت د حضور ﷺ عمر شريف څوارلس يا پنځلس كاله وۀ . د محمد بن اسحاق قول دے چي دغه وخت د حضور ﷺ عمر مبارك شل كاله وۀ.(18)

حلف الفضول

د عربيانو فطرت په لږه لږه خبره د يو بل سره جنګونه كول وو . بيا د هغي جنګونو اثر به تر ډير وخته پوري نه ختميدلو . د حرب (جنګ) فجار نه پس د عربو بعضي مشران د عبدالله

(c) ketabton.com: The Digital Library

بن جدعان په کور کښي راجمع شو چي د حلف الفضول په طريقه بيا يو عهد وکړو . چي د اٰخر وخته پوري به د مظلوم مدد کوؤ . هغهٔ کهٔ هري يوي قبيلي سره تعلق لري . په دغي عهد کښي حضور ﷺ هم شريك شوي وهٔ . (19) حضور ﷺ د دغي عهد متعلق فرمائي کهٔ چرته ماته د دغي عهد په بدله کښي سرهٔ اوښان (په اوښانو کښي اعلیٰ ترين قسم) ملاويدے نو ما به نهٔ وو خوښ کړی . او که د اسلام په زمانه کښي ما څوك داسي عهد ته راوبلی نو زهٔ به خامخا ورله ورځمه .

د حضور ﷺ اخلاق

داؤد بن الحصين نقل کړی دی . فرمائي . د عامو خلقو وينا ده. حضور ﷺ په داسي شان او کيفيت سره ځواني ورسيدلو چي په خپلي قبيلي کښي د ټولو نه زيات ښهٔ اخلاقو والا ، د ګاونډيانو نه ځان خبر ساتلو والا، ډير زيات حلم (برداشت) والا، رښتوني ، امانت داره وهٔ . د هرقسمه جګړو ، کنځلو او بدو خبرو نه لري وهٔ .په دي وجه ورته د خپلي قبيلي ټولو خلقو د امين لقب ورکړهٔ . (20) او بيا په دغي لقب سره په پوره عرب او بيا په پوره دنيا کښي ياد شولو. حضور ﷺ د امين په لقب د عربو په کوڅهٔ کوڅهٔ کښي يادېدلو . په دغي وخت کښي دا خبر د حضرت خديجي ؓ کور ته لاړلو .

شام ته دوباره سفر

حضرت خديجهٔ ؓ د مکي مکرمي يوه ډيره مالداره پاك دامنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

معززه ښځه وه. د پاك دامني په وجه په طاهره (معنیٰ پاك دامنه) يادیدله . هغې ته چې دَ حضورﷺ دَ اوصافو پته ولګیدله . نو هغې پاك دامني زنانه حضورﷺ ته د خپل غلام په ذریعه دا پیغام واستولو چې که چرې تاسو زما تجارتي مال شام ته یوسے نو زۀ به تاسو له د نورو خلقو نه زیاته ګټه (نفع) د تجارتي مال په ګټه کښې درکړم . حضورﷺ د خدیجې خواهش ته غاړه کیښوده او د هغوی دَ مال تجارت سره په شپاړسم ذی الحجه دمکې مکرمې نه ملك شام ته روان شولو . دغه سفر کښې د حضورﷺ سره د حضرت خدیجېؓ غلام میسره هم ملګرې وۀ . په لاره کښې د میسره ملاقات د یو یهودي عالم سره وشولو چې نوم ئې نسطورا وۀ . هغۀ میسره ته (د تورات په رڼا کښې) ووئیل چې دا انسان (حضرت محمدﷺ) به (په راروان وخت کښې) د الله پیغمبر جوړیږی . (21)

د حضرت خدیجېؓ سره نکاح

حضرت خدیجهؓ ډیره هوښیاره ښځه وۀ. هغې د حضورﷺ د سفر ټول حالات ورقه بن نوفل ته ووئیل . ورقه چې د حضورﷺ متعلق دغه خبرے واوریدلے نو حضرت خدیجېؓ ته ئې اوفرمائیل : محمدﷺ د دي امت پیغمبر دے . اوما ته ښۀ پته ده چې یو پیغمبر راتلونکے دے چې د چا مونږ په انتظاریُو . او هغه زمانه رانزدې ده .(22) حضرت خدیجېؓ چې د ورقه بن نوفل دغه خبرې واوریدلے . او د حضورﷺ ظاهري او باطني کمالات ولیدل نو د حضور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ﷺسره ئي د نكاح كولو خواهش پيدا شو. او حضور ﷺته ئي د يو قاصد په ذريعه د نكاح پيغام وليږلو . حضور ﷺ د خپل تره ابو طالب په مشوره د حضرت خديجيؓ سره نكاح كولو ته تيار شولو . د نكاح دپاره ابو طالب او د هاشم خاندان خلق او دغه شان دَ مضر خاندان راجمع شول . دغه وخت ابو طالب د نكاح خطبه ووئيله اوشل اوښان مهر مقرر شو (سيرتِ ابن هشام) حافظ ابو بشر دولابى فرمائى مهر دولس نيمي اوقيي مقرر شوي وو . يو اوقيه د څلويښتو درهمو برابر وى . په دي حساب مهر پنځه سوه درهمه مقرر شو . د نكاح په وخت دَ حضور ﷺعمر مبارك پينځويشت كاله وۀ . او د حضرت خديجي بى بىؓ عمر مبارك څلويښت كاله وۀ. (24) (23)

د حضرت خديجيؓ سره ژوند

حضرت خديجي بى بى د حضور ﷺپه نكاح څليريشت كاله پاتي شوي وۀ . دغه زمانه څۀ د نبوت دَ ملاويدلو نه مخكښي ده او څۀ دَ نبوت دَ ملاويدلو نه ورستو وۀ . حضور ﷺ له د حضرت خديجيؓ نه اللّٰه تعالىٰ دوه ځامن (قاسم او عبداللّٰه چي په طاهر او طيب سره هم ياديدلو) او څلور لورياني(حضرت زينبؓ ، حضرت رقيهؓ ، حضرت ام كلثومؓ ، حضرت فاطمهؓ) وركړي وے.(د حضور ﷺدريم ځوئے چي نوم ئي ابراهيم وه . د هغوي پيدائښت د حضرت ماريه قبطيه نه شوي وه.) د حضور ﷺټول نارينه اولاد بلوغت ته دَ رسيدلو نه مخكښي وفات شوے وو. د حضور ﷺپه لوريانو كښي د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولو نه مشره لور حضرت زینبؓ وه . حضرت زینبؓ پسي د حضرت قاسمؓ پیدائش شوے وو بیا وریسي ام کلثوم ، فاطمه ، رقیه او په آخرکښي د حضرت عبداللّٰه ولادت شوے دے . د حضرت عبداللّٰه ولادت حضور ﷺ ته د نبوت ملاویدو نه پس شوي دے . په دي وجه عبدا للّٰه ته طیب او طاهر هم وئیلے شي . د حضور ﷺ له طرفه د حضرت خدیجيؓ ټولو لوریانو او ځامنو ته د صفیه وینځے سلمیٰ پی ورکړي وو. (25)

د بناتِ مصطفیٰ ﷺ دړوند حالات

حضرت زینب بنت رسول اللّٰه ﷺ

دا د حضور ﷺ مشره لور ده . (26) د حضرت زینبؓ نکاح د خپلي ترور ځویٔ حضرت ابوالعاصؓ (نوم ئي لقیط) سره شوي وه . هاله د حضرت ابوالعاصؓ مور وه . او د حضرت خدیجيؓ خور وه . د هجرت په ووم کال ابو العاصؓ اسلام قبول کړے وه .(27) د حضرت زینبؓ د حضرت ابوالعاص نه یوه لور (نوم ئي امامه) او یو ځوے (نوم ئي علی) وه . د علی بن ابوالعاصؓ انتقال په ماشوم والی کښي شوي وه . امامهؓ بنت ابوالعاصؓ لره اللّٰه تعالیٰ ژوند ورکړے وه . اولني نکاح ئي د حضرت علیؓ سره شوي وه بیا د هغوی نه پس د حضرت علیؓ د وصیت مطابق د حضرت مغیرهؓ په نکاح کښي راغله . (28) د حضرت زینبؓ بنت حضرت محمد رسول اللّٰه ﷺ انتقال د هجرت په اتهم کال شوے وۀ . حضور ﷺ ورله خپلو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کپړو کښې کفن ورکړو او بیا په خپلو مبارکو لاسونو ئې زمکې ته اوسپارله.) (29)

حضرت رقیه بنت رسول اللّٰه ﷺ

حضرت رقیهؓ د حضرت زینبؓ نه درې کاله پس پیدا شوې وه اولنې نکاح ئې عتبه د ابولهب ځوئې سره شوې وه . رخصتی لا نۀ وه شوے . کوم وخت چې حضور ﷺ د خپل نبوت اعلان وکړۀ . او ابوالهب دغه اعلان بد وګڼه او د حضور ﷺ په شان کښې ئې بې ادبی وکړله . نو په جواب کښې اللّٰه تعالی سورت﴿ تَبَّتْ یَدَاۤ اَبِیْ لَهَبٍ الایة ....﴾ نازل کړه . په دغې موقع ابولهب خپل ځوئې ته مخامخ قسم وخوړلو چې تا سره ناسته پاسته خوراك سکاك تر هغه وخته پورې په ما حرام دے ترڅو چې تا د محمد ﷺ لور لره طلاق نه وی ورکړے .عتبه د پلار خبره اومنله او حضرت رقیهؓ ته ئې طلاق ورکړه.(30) بیا د دغې واقعې نه پس د حضرت رقیهؓ نکاح د حضرت عثمانؓ سره اوشوه . حضرت رقیهؓ لره اللّٰه تعالیٰ د حضرت عثمانؓ نه یو ځوئے (عبداللّٰه) ورکړے وۀ . هرکله چې عبداللّٰه بن عثمانؓ شپږ کاله ته ورسیدلو . نو یو چرګ ورله سترګه زخمې کړه . هم د هغې د لاسه د هجرت په څلورم کال په مدینه منوره کښې وفات شو. (31) د حضرت عبداللّٰه د مور حضرت رقیه بنتِ رسول اللّٰه ﷺ د وفات واقعه د غزوه بدر په ورځ پیښه شوې وۀ . کوم وخت چې د بدر د فتح زیرے مدینې منورې ته راغے هغه وخت حضرت عثمانؓ د حضرت رقیهؓ د تدفین نه فارغه شولو. د غزوه بدر په موقع

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت رقیهؓ بیماره وهٔ . د حضور ﷺ په حکم حضرت عثمانؓ د حضرت رقیهؓ د خیال ساتلو د پاره مدینه منوره کښې پاتے شوے وهٔ . په دغه وجې د غزوه بدر په مالِ غنیمت کښې د حضرت عثمانؓ برخه هم وهٔ .(32)

حضرت ام کلثوم بنت رسول الله ﷺ

د حضرت ام کلثومؓ اولنې نکاح د ابولهب د ځوئے سره شوي وه . رخصتی لا نهٔ وه شوي . د حضرت رقیهؓ په شان د ابولهب ځوی عتیبه حضرت ام کلثومؓ ته طلاق ورکړهٔ . بیا د هجرت په دریم کال د حضرت عثمانؓ په نکاح کښې راغله . (33) حضرت ام کلثومؓ شپږ کاله دحضرت عثمانؓ په نکاح کښې وه .بیا د هجرت په نهم کال په شعبان کښې وفات شوه . اسماء بنت عمیس او صفیه بنت عبدالمطلب ورله غسل ورکړه . بیا حضور ﷺ ورله جنازه وکړه. او قبر ته حضرت علیؓ ، فضل بن عباسؓ او اسامه بن زیدؓ کوزه کړهٔ . (34)

حضرت فاطمة بنت رسول الله ﷺ

د حضرت فاطمهؓ ولادت حضور ﷺ ته د نبوت ملاویدو نه پنځه کاله مخکښې شوي دے . (35) حضرت فاطمهؓ د حضرت عائشېؓ نه پنځه کاله مشره وهٔ . (36) ددوی نکاح د حضرت علیؓ سره دهجرت په دویم کال د رجب یا درمضان یا د ذیقعده په میاشت کښې شوي وهٔ . په مهر کښې حضرت فاطمېؓ ته څلور سوه مثقاله سپین زر ملاؤ شوی وو .(37) د نکاح نه پس رخصتی ئې د ماسخوتن د مونځ نه مخکښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوي وۀ . (38) د حضرت فاطمې نه د حضرت عليؓ شپږ بچي وو. دري ځامن حضرت حسنؓ ، حضرت حسينؓ ، حضرت محسنؓ او دري لورياني حضرت رقيهؓ ، حضرت ام کلثومؓ او حضرت زينبؓ . (39) د حضور ﷺ د وفات نه شپږ مياشتي وروستو د دوی انتقال شوي دے . (40)

د ازواج مطهراتؓ دژوند حالات

حضور ﷺ دَ حضرت خديجهؓ په ژوندون د بل چا سره نکاح نه وه کړے. د هجرت نه دري کاله وړاندي چي کله حضرت خديجهؓ وفات شوه . او دَ رسول اللّٰه ﷺ عمر مبارك يو کم پنځوس کاله شولو . نو ډيرو زنانو دَ حضور ﷺ سره دَ نکاح کولو خواهش ظاهر کړلو . دغه زنانو کښي حضرت سوده بنت زمعه ، حضرت عائشه ، حضرت حفصه ، حضرت ام سلمه ، حضرت زينب بنت خديمه ، حضرت زينب بنت جحش ، حضرت جويريه ، حضرت امّ حبيبه ، حضرت صفيه او د حضرت ميمونه شاملي دي .

حضرت سوده رضي اللّٰه عنها

حضور ﷺ د حضرت سودهؓ سره نکاح د حضرت خديجيؓ د وفات نه يو څو ورځے پس کړے وۀ . دا هم د حضرت خديجيؓ په شان ډيره معززه قدرمنده اعلیٰ نسب والا وۀ . د حضرت سودهؓ نسب په لوی بن غالب سره د حضور ﷺ د نسب سره ملاويږي . د والدي نوم ئي شموس بنت قيس دے .اولني نکاح ئي د خپل تره زوئي سکران بن عمروؓ سره شوي وۀ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت سودهٔ او حضرت سکران دواړو حبشي ته هجرت کړے وو . د حبشي نه واپسي کښې په لاره د حضرت سکرانؓ انتقال اوشو . د حضرت سکران بن عمروؓ د انتقال نه پس د حضور ﷺ په نکاح کښې راغلله . د مؤرخينو په دي خبره کښې اختلاف دے چې حضور ﷺ د حضرت عائشهٔ او د حضرت سودهٔ دواړو کښې د چاسره اول نکاح کړے دهٔ . زيات علماء د دي قائل دی . چې حضرت سودهٔ نکاح اول شوي وهٔ بيا د هغي نه څهٔ لږه موده پس د حضرت عائشهٔ سره د حضور ﷺ نکاح شوي ده . (41) (42)

حضرت عائشه رضى اللّٰه عنها

د دوی دَ والد محترم نوم ابوبکرصديقؓ دے چې دَ حضور ﷺ په تکليف کښې ئي ملګرتيا کړے ده . د موربي بي نوم ئي زينب دے . حضرت عائشيؓ د حضرت عبداللّٰه بن زبيرؓ په نوم خپل کنيت امّ عبداللّٰه ايښے وهٔ . د حضرت سودهٔ نه پس حضور ﷺ د حضرت عائشيؓ سره نکاح کړے وهٔ . دغه وخت د حضرت عائشيؓ عمر شپږ کاله وهٔ . (43) . بيا دَ هجرت په کال چې دغه وخت د دوی عمر نهه (9) کاله وهٔ . د حضور ﷺ کورته ئي (رخصتي وشوه) تشريف يوړلو . په کوم کال چې حضور ﷺ د دي دنيا نه پرده وکړله . په هغه کال د دوی عمر اتلس(18) کاله وهٔ . حضرت عائشهٔ نهه کاله د حضور ﷺ په زوجيت کښې پاتې شوي ده . د حضور ﷺ دَ صحبت او ملګرتيا په دوی ډير زيات اثر پريښي وهٔ . د هغي اثر دا نتيجه وه چې لويو لويو اصحابوؓ د دوی نه احاديث

(c) ketabton.com: The Digital Library

نقل کړی دی.(44)(45)

حضرت حفصه رضی الله عنها

د دوی د والد محترم نوم حضرت عمرؓ دے چې د چا ذَ ایمان راوړلو ذَ پاره رسول اللّٰه ﷺ خصوصی دعا غوښتې وه. د حضرت حفصهؓ اولنې نکاح د انیس بن حذافه سره شوې وه . انیس بن حذافه ته په جنګ احد کښې شهادت ملاؤ شوے وو.(46) د دوی د شهادت نه پس د حضرت عمرؓ حضرت سیدنا صدیق اکبرؓ سره د حضرت حفصهؓ نکاح کول اوغښتل . حضرت ابوبکرؓ ورله هیڅ جواب ورنکړۀ . نو بیا ئې حضرت عثمانؓ سره د حضرت حفصهؓ د نکاح په باره کښې خبره وکړه . هغوی ورته ووئیل چې سوچ به اوکړم بیا به تاته ووایم . څه وخت پس بیا حضرت عمرؓ د حضرت عثمانؓ سره خبره وکړۀ . نو حضرت عثمانؓ ورته ووئیل چې زۀ دا ساعت واده کول نۀ غوارم . حضرت عمرؓ له غصه ورغله او حضور ﷺ ته ئې د دوی شکایت وکړه . حضور ﷺ ورته په جواب کښې اوفرمائیل د حفصهؓ واده به د حضرت عثمانؓ نه غوره انسان سره کیږی او د عثمانؓ واده به د حفصهؓ نه غوره زنانه سره کیږی . بیا هم هغه شان وشو څنګ چې حضور ﷺ فرمائیلی وو د حضرت حفصهؓ سره حضور ﷺ په خپله نکاح وکړه او د حضور ﷺ خپله لور حضرت امّ کلثومؓ حضرت عثمانؓ ته په نکاح کړه .(47) کوم ساعت چې د حضور ﷺ سره د حضرت حفصهؓ نکاح شوې وه هغه وخت د حضرت حفصهؓ عمر شل کاله وۀ . او د حضور ﷺ عمر مبارك پنځه پنځوس کاله وۀ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د نکاح دا واقعه د هجرت په دریم کال پیښه شوې وه.(48)

حضرت زینب بن خزیمه هلاله رضی اللّه عنها

د اَمّ المساکین په لقب سره یادیدنکي دا هغه قدرمنده او عزمنده زنانه ده چي د دوی سره اولني نکاح د طفیل بن حارث شوي وه . بیا دَ هغوی د طلاق نه وروستو حضرت عبیدهؓ په نکاح واغستله . د حضرت عبیدهؓ د شهادت نه وروستو بیا حضور ﷺ په نکاح کښي راغله. دحضرت عبیدهؓ دَ شهادت واقعه په غزوه بدر کښي پیښه شوي وه او د حضرت زینب نکاح د حضور ﷺ سره دَ غزوه احد نه یوه میاشت مخکښي شوي وه. د بعضي علماء قول دا دے چي د دوی اولني نکاح د عبداللّه بن جحش سره شوي وه . هغه عبداللّه بن جحش چي په غزوه احد کښي شهید شوے وۀ . د هغوی د شهادت نه وروستو حضور ﷺ د حضرت زینبؓ سره نکاح وکړۀ. د حضرت زینبؓ انتقال د دیرشو کالو په عمر کښي شوے دے او حضور ﷺ ئي پخپله د جنازي مونځ ادا کړے دے . (50)(49)

حضرت ام حبیبه رضی اللّه عنها

د ام حبیبهؓ اصل نوم رمله وه . ورته د لور دنوم په وجه اَمّ حبیبه وئیلے شي .دَ پلار نوم ئي ابو سفیان (صخر) دے . د عبیدا للّه بن جحش په نکاح کښي وه . او د هغۀ نه ئي یوه لور وه . ښځه خاوند دواړه مسلمانان شول او دواړو حبشي ته هجرت وکړلو . عبید اللّه بن جحش په حبشه کښي نصرانیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختیار کړۀ . دغه وخت حضرت ام حبیبةؓ په خپل ایمان باندي کلکه ولاړه وه . حضورﷺ ورته دنجاشي بادشاه په ذریعه یو خط ولیکلو او په هغي کښي ئي ورته ورسره دَ نکاح کولو اراده ظاهره کړه .د ام حبیبةؓ سره د حضورﷺ په نکاح کښي نجاشي بادشاه دَ حضورﷺ له طرفه په مهر کښي ام حبیبةؓ ته څلور سوه درهمه ورکړل. د نکاح دا واقعه د هجرت په شپږم کال راپیښه شوے وه.

حضرت ام سلمه رضی اللّٰه عنها

دامّ سلمه نوم هند دے . اول دَابوسلمه په نکاح کښي وه . د دوی نه ئي شپږ بچي (عمر ، سلمه ، زینب ، دره ، محمد بن سلمه، ام کلثوم بنت ابی سلمه) وو . بعضي مورخینو ئي صرف د څلورو بچو ذکر کړے دے . ابوسلمةؓ (عبداللّٰه بن عبداللّٰه بن عبدالاسد مخزومی دام سلمةؓ د ترۀ زوئي) په غزوه بدر کښي شریك شوے وۀ . بیا په غزوه احد کښي زخمي شولو او له دغي زخم له وجي وفات شو . (51) د ابوسلمه د شهادت نه پس بیا په 4 هجری یا 3 هجري کښي دَ حضورﷺ په نکاح کښي راغله . مشهوره ده چي په ازواج مطهرات کښي دَ ټولو نه وروستو دَ حضرت ام سلمةؓ انتقال شوي دے .(52)(53)

حضرت زینب بنت جحش رضی اللّٰه عنها

د حضورﷺ د ترور (امیمه بنت عبدالمطلب) لور وه . د دوی نوم بره وو . یوه ورځ حضورﷺ ترینه د نوم تپوس وکړه . نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي خپل نوم بره اوښودلو . حضور ﷺ ورته په جواب کښي ارشاد اوفرمائيل ستا نوم بره نه دے زينب دے د هغه وخت دوی ته زينب ؓ وئيل شوروشو.(54) د دوی اولني نکاح د حضور ﷺ په حکم باندي د حضرت زيد بن حارثهؓ سره شوي وه .تقريباً يو کال پوري دغه عقد برقرار وۀ . د حضرت زينب ؓ او دَ حضرت زيدؓ په طبيعيت کښي دَ عدم مطابقت په وجه د حضور ﷺ دَ صلاح او مشوري نه حضرت زينبؓ له حضرت زيدؓ طلاق ورکړلو. بيا حضور ﷺ حضرت زينبؓ سره نکاح وکړله .دغه وخت د حضرت زينب ؓ عمر د يوقول مطابق پنځويشت کاله اودبل قول مطابق پنځه دريش کاله وه . څلور سوه درهمه مهر مقرر کړے شوے وو. حضور ﷺ په دغه موقع صحابهؓ له دروتي انتظام کړے وو. د حضرت زينبؓ د نکاح دا واقعه د هجرت په څلورم کاله باندي پيښه شوے وه . د حضور ﷺ حضرت زينب ؓ سره د نکاح کولو يوه وجه دَ حضرت زينبؓ له تسلي او ډاډګيرنه ورکول وو بل طرف د يوباطل رسم ختمول وه . په عربو کښي دا دستور وو چي چا به يو تن ته ځوئے ووئيلو نو دهغه د زنانه سره به ئي پس له طلاق نه هم نکاح نه شوه کولے . او د هغه انسان سره به ئي د سکه ځوی په شان تعلق ساتلو . (دزيات تفصيل د پاره فتح الباري ، تفسير احزاب مطالعه وکړئ.(55)

حضرت صفيه بنت حيي رضی الله عنها

د پلار نوم ئي حی بن اخطب او د مورنوم ئي ضره وۀ.(56) د استيعاب مؤلف ئي د والدي نوم بره بن سموال ذکر کړے

(c) ketabton.com: The Digital Library

دے . (57) پلار ئـي د بـنـو بضيـر قبيلـي مشـر وۀ .د دوی دَ نسب آغاز او ابتداء دَ حضرت هارون علیه السلام نه شوي ده . رومبي نکاح ئې د اسلام بن مشکم قرظی سره شوې وه . بیا د طلاق نه پس ئي د کنانه ابن ابی الحقیق سره اوتړله .کنانه ابن ابی الحقیق په غزوه خیبر مسلمانانو قتـل کړه . په دغي غزوه کښي مسـلـمانانو ته ډير مالِ غنيمت په لاس ورغلو . په دغي مـالِ غـنـيـمـت کښي حضرت صفيه هم وه . حضرت صفيهؓ د حضـرت دحيـه کـلبیؓ پـه حصه کښي راغله . حضورﷺ ته يو صحابي ووئيل چي دا خو د بنو قريظه او د بنونضير د سردار لور ده . دا خو ستا سو لائقه ده . چي ستاسو سره وی . حضور ﷺ حضـرت دحيـه كـلبيؓ راوغبنتـلو او د حضرت صفيهؓ په بـدل كـښـي ئـي ورلـه بـلـه يـوه ويـنـځـه وركړه . بيا ئي د حضرت صفيهؓ سره نكاح اوكړۀ .(58)

حضرت جويريه بنت حارث رضی اللّٰه عنها

د پـلار نـوم ئي حارث بـن ضـرار دے چي پـه بني المصطلق كښي دَ خزاعـی قبيـلـي مشـروۀ . د حـضـرت جويريـهؓ اولني نـكـاح د خپـل تـرۀ ځـوی مسـافـع بن صفوان سره شوے وۀ . مسـافـع بـن صـفـوان پـه غزوه مريسيع (بنو مصطلق) كښي مسلمانانو ووژلو . حضرت جويره په جنګ كښي قيدی جوړه شـوه . بيـا دَ حـضـور ﷺ په نكاح كښي داخله شوه . د حضور ﷺ سـره د نـكـاح په وجه د حضرت جويريه ټولـه قبيلـه د قيد نه خلاصه شوه . او د صحابهؓ له طرفه د دغي قبيلي هر قيدی ته آزادي مـلاؤ شوله .(59) حـضـور ﷺ سـره د نكاح په وخت د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت جویریه عمر شل کاله وۀ . د دوی د قید نه د آزادي قیمت (چي څلور سوه درهمه وو) مهر وو . د دوی نوم بَره وۀ . حضور ﷺ ورله جویریه نوم ایښے وۀ .(60)(61)

حضرت میمونه بنت حارث رضی الله عنها

حضرت میمونه بنت حارث ثقفیؓ د رسول الله ﷺ د بعثت نه پنځویشت کاله مخکښي پیدا شوي وه . نوم ئي بَرّه وۀ . بیا وروستو میمونه شولو . ړومبي نکاح ئي مسعود بن عمر سره شوي وه .د هغۀ دَ طلاق نه وروستو د ابورهم په نکاح کښي راغله ، بیا د هغه دَ وفات نه وروستو دَ حضور ﷺ په نکاح کښي داخله شوه. د دوی نه وروستو حضور ﷺ د بل چاسره نکاح نۀ ده کړے. دا دَ حضور ﷺ اخیري زوجه محترمه ده .) د دوی نه علاوه د حضور ﷺ سره دَ نورو زنانو هم دنکاح ذکر د تاریخ په کتابونو کښي شته . په هغي زنانو کښي بعضي زنانه داسي وے چي حضور ﷺ ورته د نکاح نه پس د رخصتي نه مخکښي طلاق ورکړے وو. او بعضي د هغوی نه داسي وے . چي ورسره د نکاح وعده شوي وه . د دوی سره حضور ﷺ وخت نۀ وو تیر کړے په دي وجه دلته د هغه زنانو ذکر نۀ دے راغلے .)(62)(63)

د حضور ﷺ ترونه او تروریاني

د عبدالمطلب لس ځامن وو. حارث ، زبیر ، حجل ، ضرار ، مقوم ، ابولهب ، عباس ، حمزه ، ابوطالب ، عبدالله . په دوی کښي عبدالله دَ حضور ﷺ والد محترم دے . دغه نور تول د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضور ﷺ تره نه دي . حضرت عباسؓ دَ تولو نه کشر وه .

دحضور ﷺ شپږ ترورياني دي . اميمه ، ام حکيم ، بره ، عاتکه

صفيه ، اروئ .(64)

تعمير د کبعي شريفي

حضور ﷺ چي کله پنځه ديرش کاله ته وورسيدلو . د عرب قريشو اراده وکړله چي بيت الـلّـه دوباره په ښهٔ شان سره جوړکړي. د بيت اللّه په دغه تعمير کښي حصه اغستل هريو سعادت ګڼل . ځکه هريو په دغه تعمير کښي پوره پوره برخه واغستله . بيا چي کله دَ حجر اسود په خپل ځائے باندي د کيښودلو وخت راغي نود هريو مشر دا تمنا وه چي دا سعادت هغه ته ملاؤ شي . خو د هريو دا تمنا نه شوه پوره کيدے . د ښهٔ سوچ نه وروستو ټول مشران په دي خبره متفق شو . چي هرڅوك اول د دغي مسجد حرم دروازي رادننه شو د هغه په مرضي باندي به عمل کوؤ . هغه به زمونږ په دي معامله کښي قاضي او منصف وي . او د هغه فيصله به ټولو ته منظوره او قبوله وي .د مولیٰ کريم له طرف نه فيصله شوي وه . دغه وخت په دغه دروازه حضور ﷺ رابنکاره شو. خلقو چي حضور ﷺ وليدلو . نو ډير خوشحاله شو او ټولو چغي کړي . دا خو ډير صادقه (رښتونے) او امين(امانت داره) دے . دوئ چي څهٔ فيصله وکړۀ مونږه ټولو ته منظوره ده .

. حضور ﷺ دوئ لره نزدي ورغے . اويوه داسي فيصله ئي وکړۀ چي ټولو ته د زړۀ سکون او اطمينان نصيب شو . حضور ﷺ ورته اُوفرمائيل مالره يو څادرراوړے . حضور ﷺ لره

(c) ketabton.com: The Digital Library

څادر راوړلے شو . هغه څادر حضور ﷺ په زمکه بنور کړۀ . دغه وخت حضور ﷺ حجراسود په خپلو لاسو د څادر مينځ کښې کيښودلو. بيا ئې د هر يو قبيلې مشر ته اوفرمائيل چې د دې څادر طرفونه وونيسي . د هريوې قبيلې مشر د هغې څادر طرفونه اونيول . بيا ټولو په شريکه د څادر په ذريعه حجراسود خپل مقام ته يو څلو . له دې نه پس حضور ﷺ پخپله په خپلو لاسو مبارکو حجراسود راوچت کړلو او په خپل مقام ئې کيښودلو . د حضور ﷺ په دغې بنکلې فيصلې سره عرب ديوې لوئې جهګړې نه بچ شو . (65)(66)(67)

د وحی ابتداء

هرکله چې د حضور ﷺ عمر مبارك څلويښت كاله شولو او اللّٰه تعالیٰ ورته د نبوت تاج پسر كول اُوغښتل نو په غارِ حرا كښې ورته د جبرائيل امين په ذريعه د وحی ابتدا وشوله. دغه واقعه د وحی حضور ﷺ په اول ځل حضرت خديجې بی بیؓ ته بيان كړۀ . حضرت خديجېؓ حضور ﷺ لره تسلی وركړۀ . بيا ئې دَ خپل تره ځوئې ورقه بن نوفل خواته بوتللو . ورقه ورته ووئيل چې دا د مولیٰ هغه فرينبته ده . كومه چې به حضرت موسیٰؑ له راتله . بيا ئې ورته اوفرمائيل چې ارمان د دې خبرې كوم چې زۀ هغه وخت بنۀ طاقتور اوروغ وے . كله چې به ستا قوم قبيله تالره دَ خپل كور كلی نه اووباسی . حضور ﷺ ترينه په تعجب سره تپوس وكړۀ چې داسې كيدې شی؟ ورقه ورته ووئيل چې د كومې خبرې سره تاسو راتلۀ كړې دی د دې خبرې په وجه وړاندې پيغمبرانو سره هم دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کـار شـوي دے . ددې واقـعـې نـه یـو څـو ورځـې وروسـتـو ورقه وفات شولو .(68)

د اسلام تبلیغ

د اولـنـې وحـی نــه پـس حـضـور ﷺلـره د جبـرئـیـل امیـن په ذریعه بیا دا وحی راغله.

یٰایها المدثر ★ قم فانذر ★وربك فكبر ★
وثیابك فطهر ★والرجز فاهجر ★ (مدثر)

د دې آیاتـونـو پـه نـزول سـره حـضـور ﷺته د تبلیغ کولو او د اسـلامـی تـعـلـیـمـاتـو رسولو حکم وشو . په حضور ﷺباندې اولـنـې ایـمـان راوړونکـے ام المؤمنین حضرت خدیجهؓ وه. بیا د هـغـې نـه وروسـتـو حضرت ابوبکرصدیقؓ ، حضرت علیؓ او دَ حـضـور ﷺ خاص خادم حـضـرت زیـد بن حارثهؓ اسلام قبول کـړه. بیا په پټه باندې حضور ﷺ به دَ حضرت ابوبکر صدیقؓ سره خـلـق اسـلام تـه رابـلـل . د دغـې تبـلیـغ له برکته ډیر خلق مسـلـمانان شول . په دغه مسلمانانو کښې حضرت عثمان بن عـفـانؓ ، حـضـرت زبیـرؓ ، حـضـرت عبـدالـرحمٰن بن عوفؓ ، حضرت سعدبن ابی وقاصؓ او حضرت طلحهؓ په خصوصی تـوګـه شـامـل دی. پـه مـزه مـزه د اسلام اثار ، انوار او برکات د مکې مکرمې نه بهر هم خوارۀ شول .(69)

په ښکارۀ تبلیغ

درې کـالـه خـو پـه پټـه پټـه دَ اسلام تبلیغ کیدلو . خلق به پټه مسلمانیدل او په پټه به ئې په اسلامي احکاماتو عمل کولو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو به په پټه عبادت کولو . د دغې درې کالو نه
وروستو بيا الله تعالیٰ د اعلانيه تبليغ کولو حکم راووليږلو.
حضور ﷺ ته امر ووشو چې اوس خلق اعلانيه دينِ اسلام ته
راووبلې. نبی کريم ﷺ د دغې حکم پوره کولو په وجه د صفا
غونډې ته تشريف يوړلو او د قريشو دَ هرې يوې قبيلې نوم
ئې اعلانيه په زوره زوره واغستلو او ورته ئې په دغه غونډې دَ
راجمع کيدلو آواز وکړه . قريشو چې د حضور ﷺ آواز
واؤريدلو نو په منډه منډه دغې غنډې ته راجمع شول.
کله چې دَ قريشو ټولې قبيلې راجمع شوې نو حضور ﷺ
ترينه په يو سواليه انداز تپوس وکړۀ کۀ چرته زۀ تاسو ته ووايم
چې د دښمن لښکر په تاسو باندې راتلونکے دے او زرده چې
تاسو باندې حمله وکړئ. نو تاسو به زما خبره اومنی ؟ ټولو په
شريکه په يو آواز سره ووئيل چې يقيناً مونږه به ستا د خبرې
نه انکار ونکړو (ځکه چې تاسو زمونږ سره پاتې شوې ئې او
تاسو په يو موقع هم دروغ نه دی وئيلی . حضور ﷺ چې
قريشو دا خبره واوريدله نو قريشو ته مخاطب شولو اوټولو ته
ئې په جمع اوفرمائيل: کۀ چرته تاسو خپل غلط او باطل
عقائد پرې نۀ ښودل نو په تاسو باندې د الله تعالیٰ عذاب
راشی . دا چې څۀ (مراد دين اسلام او د دين احکام) ماتاسوله
راوړی دی دنيا کښې يو انسان هم د خپل قوم قبيلې د پاره
داسې اعلیٰ او قيمتی ډالی نۀ ده راوړے. ماتاسو لره د دنيا او د
آخر کاميابی راوړے ده . او ماته خپل ربّ امر کړے دے چې
زۀ تاسو هغه يو ذات ته راووبلم . قريشو چې حضور ﷺ دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وينا واوريدله نو خفه شول او خپلو خپلو کورونو ته واپس شو .ابولهب چي په دغي تولگی کښي شامل وو . او د حضور ﷺ تره هم وو . هغه چي دا خبره واوريدله نو په غصه شو . او حضور ﷺ طرف ته ئي د يو کاڼي د وويشتلو اراده وکړه . د ابولهب دغه فعل په مسلمانانو ډيربد ولگيده . د ابولهب د دغي فعل په جواب کښي الله تعالیٰ سورتِ ابی لهب نازل کړه . (70)

د اهل عرب مخالفت او دښمني

هرکله چي اهل عرب ته پته ولگيده . چي د مکي مکرمي په زمکه يو بشر (يعنی حضرت محمد رسول الله ﷺ) د نبوت دعویٰ کړے ده او د هغوی د بتانو مخالفت کوی . او د هغوی رسم ورواج ته بد وائی . نو دا اسلام د نور د ختمولو د پاره ئي مختلف قسمه تدبيرونه شورو کړه .دا لانديني واقعه دهغوی (يعنی د کافرانو او مشرکانو) د کوششينو يوه کړي ده . د عربو يو تولگي د جرگي په شکل ابو طالب (چي د حضور ﷺ تره وه) له راغے . هغي تولگي ابو طالب ته ووئيل چي ته خپل ورارۀ پوهه که . چي دا قسمه خبري نۀ کوی . خو که هغه د دغي قسمه خبرو نه نۀ منع کيږی نو بيا ئي تۀ مرسته مۀ کوه . خو کۀ چرته هغه هم هغه شان خبرے کوی او تۀ ئي مرسته هم نۀ پريږدے . نو بيا به مونږ ټول عرب ستا سو مقابلي ته اودريږو . او دا مقابله به ترهغه وخته پوري جاری ساتو . ترڅو چي يو تولگي ختم شوي نۀ وی . ابو طالب چي دمشرکانو د تولگی دغه خبره واوريدۀ نو ورسره د حضور ﷺ نورزيات فکر پيدا شو . په دي وجي د حضور ﷺ سره ئي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي باره کښي خبره وکړه .نو حضور ﷺ ورته په جواب کښي اوفرمائيل چي اے زما خوږه تره! په رب مي دي قسم وی کۀ چرته دوی زما په يو لاس کښي نمر او په بل لاس کښي سپوږمۍ کيږدي او دوی اُوغواړي چي زۀ دغه د رب کلمه مخلوق ته رسوول پريږدم نو زۀ به هر ګز دغي خبري ته تيار نشم ترهغه وخته پوري به زما کوشش جاري وی چي د رب ريښتوني دين غالب شي يا زما وجود د دغي کار نه قربان شي. ابوطالب چي د حضور ﷺ دخپل کار سره مينه وليدله نو په جواب کښي ئي ورته ووئيل اے وراره! تۀ د خپل دين کار جاري ساته ، زۀ به تاسره په هر ځائے کښي ملګرتيا کووم.(71)

د کافرانو کوشيشونه

هر کله چي قريش په دي خبره پوهه شو چي بنی هاشم او بنی عبدالمطلب د حضور ﷺ مرسته نۀ پريږدی . او ورځ په ورځ اسلام ترقي کوی . د اسلام نور د دنيا په طرفونو کښي ډير په تيزي سره خوريږی . د حضور ﷺ خبري خلق ځان ته لکه د مقناطيس په شان راکاږی . نو د اسلام دنور د ختمولو د پاره ئي سوچونه شورو کړه . د حضور ﷺ پيغام په حقيقت کښي اسلام پيغام وو. په زړونو ډير زر اثر غورځوی . قريشو د مکي مکرمي په مختلفو لارو او کوڅو کښي د دي مقصد د پاره خلق کينول چي د باهر نه مکي مکرمي ته راتلونکي مسافر ميلمانۀ د حضور ﷺ خواله لاړ نشي. يو طرف ته قريشو دا تدبير اختيار کړۀ . نو بل طرف د خلقو د حضور ﷺ سره د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملاقات شوق نور هم زيات شو . د حج په موقع به حضور ﷺ د بهرنه راتلونكو كسانو ته د اسلام دعوت وركولو . په دغي طريقه د اسلام نور خوريدل شورو شو . او د اسلام نور مختلفو كلو، قبيلو ته لاړو .

د مكي د كافرانو د مسلمانانو سره سلوك

د حضور ﷺ په كوشش او بركت سره د مكي مكرمي فضا هم د اسلام په نور سره مزه مزه ډكيدل شورو شو . خلقو ته چي د اسلام د حقانيت پته ولګيده . نو ډيرو خلقو اسلام قبول كړه . په دغه مسلمانانو كښي زيات تعداد د غريبانو او غلامانو وو . قريشو د اسلام په وجه په هغه مسلمانانو باندي ظلمونه شورو كړه . د اسلام په ترقي سره سره د كافرانو ظلمونه به هم زياتيدل . د كافرانو دا خيال وو چي كيدے شي د غه ظلمونه مسلمانان د اسلام نه منع كړي او د محمد رسول الله ﷺ د رسالت انكار وكړي . د مكي مسلمانانو د كافرانو د ظلمونو ښۀ په نره مقابله وكړه . ورځے شپے تيريدے او د كافرانو ظلمونه زياتيدل . آخر كافرانو دا خبره محسوسه كړه چي د اسلام د رښا ختمولو د پاره زور او طاقت نه علاوه بل څۀ تدبير پكار دے . په دغي سلسله كښي يوه جرګه د عتبه بن ربيعه په مشري كښي د حضور ﷺ خواله راغله . دوى حضور ﷺ ته دري خبري كيښودے . كه تاسو دمكي مكرمي مشري غواړي نو مونږ به درله د مكي مكرمي مشري دركړو . ياكۀ تاسو په يوه درنه (مالداره عزت داره) كورني كښي وادۀ كول غواړے نو مونږ دغي ته هم تياريو . يا كه تاسو ډير مال او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دولت غواړے نو مونږ به درله ډیر مال او دولت راجمع کړو. خو کوم کار چي تاسو کوے هغه پریږدے. حضورﷺ ورته په جواب کښي د قرآن کریم یو څو آیاتونه ا ولوستل. عتبه بن ربیعه چي د قرآن کریم دغه آیاتونه واوریدل نو زړۀ ئي په دربیدو شو. بیا خپلو ملګرو قریشو له راغے او ورته ئي ووئیل محمد ﷺ چي څۀ لولي هغه نۀ شاعري ده او نه جادو دے. زما که مني نو زما خو دا رائے ده چي محمد ﷺ تاسو په خپل حال پریږدے. که چرې هغه برے اومندلو او په ټول عرب باندي ئي غلبه راغله . نو د محمدﷺ برے او عزت زمونږ برے او عزت دے. او که محمدﷺ غلبه اونه موندله نو د عربو نور خلق به ئي وجود ختم کړي. قریشو د عتبه خبره اُونۀ منله او په خپل ضد باندي برقرار پاتے شول. (72)

د حضورﷺ د تبلیغ کولو انداز

حضورﷺ به د اسلام تبلیغ د پاره یو یو کس له تللو او یو یو به ئي جدا جدا پوهولو . چا چي به خبره اومنله نو د هغه سره به ئي د خپلي میني اظهار کولو . او چا چي به د حضورﷺ خبره اونه منله نو چپ به ترینه پاتي شولو .

د حضورﷺ یوه معجزه

د اسلام اولني ورځے شپے وے مسلمانان د کافرانو د لاسه په مختلف قسمه تکلیفونو کښي ګرفتار وو. کافرانو به نوي نوي طریقي مسلمانانو ته د تکلیف رسولو د پاره پیدا کولے .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مشرکانو نه به د مسلمانانو سره سره به حضور ﷺ ته هم تکلیفونه رسیدل . د دغي تکلیفونود واقعاتو نه یوه دا لاندیني واقعه هم ده .

یوه ورځ حضور ﷺ دکعبي سره خوا ته مونځ ته ولاړ وو . هرکله چي د قیام نه پس حضور ﷺ سجدي له لاړو . نو ابوجهل د یو لوئي کاڼي په ذریعه حضور ﷺ ته د تکلیف رسولو اراده وکړله خو چي کله حضور ﷺ ته نزدي شو نو یره پري راغله او کاڼي ئي د لاسو نه پرېوتلو . رنګ ئي د ویري د لاسه زیړ اوتختیدلو .بیا په منډه منډه خپلو ملګرو لره راغي او هغه ټوله تیره شوي قصه ئي ورته تیره کړه . او ورته ئي اووئیل زما خیال او اراده وه چي حضور ﷺ ته (د دغي کاڼي په ذریعه) تکلیف اُورسوم خو ماته یو عجیبه اُوښ رامخامخ شو خلۀ ئي وازه کړي وه . داسي ښکاریدلو چي زما خوړلو له راروان وی . داسي اوښ ماچرته نۀ وو لیدلے .(73)

حبشي ته د هجرت اجازت

هر کله چي دمشرکانو ظلمونه په مسلمانانو باندي زیات شول . او مسلمانانو لره په دین باندي تلل ګران شو ذ حضور ﷺ په حکم باندي مسلمانانو د مکي نه حبشي ته هجرت وکړلو . دغه د مسلمانانو حبشي ته وړومبي هجرت وو . د رجب اسلامی میاشت وه . په دغه هجرت کونکو کښي دولس تنه نارینه اوزنانه شاملي وے . نجاشي بادشاه مهاجرینو ته ډیر په درنه سترګه وکتل . مسلمانانو په سکون او اطمینان سره هلته کښي ورځي شپي تیرولے . قریشو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د دغې پته ولګیده . نو عمرو بن عاص او عبدالله بن ربیعه ئې د دوی د واپس راوستلو د پاره نجاشي بادشاه له ولیږل . دوی نجاشی بادشاه ته ووئیل چې دا تاسو سره ستاسو په دې ملك کښې زمونږ د علاقې ډیره شوي خلق فسادیان او شریره خلق دی . دوی دَ خپلې علاقې نه بهر کړے او مونږ ته ئې حواله کړئ .نجاشی بادشاه ډیر هوښیار سړې وو هغه ورته په جواب کښې ووئیل چې تر کوم وخته پورې چې ماصحیح تحقیق نهٔ وی کړی دوی زهٔ تاسو ته نهٔ شم حواله کولے . بیا نجاشی د مسلمانانو نه د هغوی د مذهب او عقیدے تپوس وکړلو . د مسلمانانو له طرف ورته حضرت جعفرؓ په داسې طور او طریقه جواب ورکړهٔ . حضرت جعفرؓ نجاشی ته ووئیل : مونږه ناپوهه وو ، بتانو ته به مونږ سجدې کولے ، زمونږ خوراك مُرداري وے ، بې حیائی عام وه ، مونږه د یو بل دحقونو خیال نهٔ ساتلو ، زمونږ اخلاق ټهیك نه وو.طاقتور به کمزورے ختمولو . بیا اللّٰه تعالیٰ زمونږ د قبیلې نه مونږ ته یو پیغمبر راولیږلو . مونږه ئې دنسب پته ده ، د هغه د صداقت ، امانت او پاك دامنې نه ښهٔ خبر یو . هغه مونږ ته د دې خبرې تعلیم راکړه چې یو اللّٰه اومنو . او د هغه سره هیڅ څوك شریك اونهٔ ساتو. راته ئې امر راکړے چې د بتانو عبادت پریږدے ، رښتیا وائے ، خپلوانو سره ښهٔ سلوك کوے ، د ګاونډیانو خیال ساتی دغه رنګ د حرام کارونو نه د یو بل دَ قتلولو نه ، د دروغو وئیلونه او د یتیم د مال د خوړلو نه ئې منع کړو. مونږ ته ئې د مونځ کولو، روژې نیولو اود زکوٰة او

(c) ketabton.com: The Digital Library

حج ادا کولو حکم راکړے دے . مونږ چې ترینه دغه خبرے واوریدلے . نو مونږه اسلام قبول کړه او دغوی خبره مو اومنله . نجاشی چې دغه بیان واوریدلو .نو د قریشو داوړه کسان ئې خالی لاس د حبشی نه مکې مکرمې ته واپس ولیږل . او پخپله مسلمان شولو . مسلمانانو په حبشه کښې تقریباً درې میاشتې په امن وسکون سره تیرے کړے . بیا واپس مکې مکرمې ته راغلل . دغه وخت حضرت عمرؓ اسلام قبول کړے وه . د نارینه مسلمانانو تعداد دغه وخت سلویښتو تنو ته نزدې شوې وه . دغه وخت یوولس زنانه مسلمانانې شوې وے . د حضرت عمرؓ په اسلام کښې داخلیدو سره مسلمانانو ته ډیر عزت او طاقت ملاؤ شولو . هغه د دین اعمال چې مخکښې به پټه باندې کیدل په ښکاره مسلمانانو کول شورو کړل. (74)

د قریشو ناجائزه مطالبه او معاهده (۷نبوی)

دین اسلام رو رو ترقی کوله او د اسلام رڼا په ملك عرب کښې په مزه مزه ښوریدله . قریشو چې د اسلام او د مسلمانانو قوت او غلبه ولیدله نو ټولو قریشو په جمع د بنی عبدالمطلب او بنی هاشم نه د حضور ﷺ د حواله کولو مطالبه وکړله . . او ورته ئې ووئیل چې که چرے تاسو حضرت محمد ﷺ مونږ ته حواله نهٔ کړهٔ نو مونږ به تاسو ټولو سره هرقسمه تعلق ختم کړو . بنوعبدالمطلب د قریشو د مطالبې د منلو نه انکار وکړه . دغه وخت ټولو قریشو په جمع یو تحریر تیار کړه . په هغه تحریر (عهد نامه) کښې ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولیکل چې بنو هاشم او بنی عبدالمطلب سره دے هر قسمه تعلقات ختم کړے شي او د دوی سره هرقسمه رشته داری(د نکاح او داسې نورې رشتې) او تجارت(د دوی نه اغستل او دوی باندې خرڅول) دے بند کړے شي . دغه عهد نامه په بیت الله (کعبه) کښې زوړنده کړے شوه . د غرونو په مینځ کښې حضور ﷺ د خپلې قبیلې سره په دغه یوه مخصوصه حصه کښې بند شولو . د ابولهب نه علاوه د بنو هاشم او بنی عبدالمطلب ټول خلق (هغه کۀ کافروه او کۀ مسلمانان وو)په دغې ځائے کښې بندی جوړ شو . بنو هاشم او بنی عبدالمطلب د ژوند په دغې حصه کښې ډیر زیات تکلیفونه تیر کړی دی . دلوږې د لاسه به خلقو پاڼې خوړلے .(75)(76)(77)(78)(79)

حبشې طرف ته دویم هجرت

حضور ﷺ په داسې حالاتو کښې په دغې موقع یو ځلے بیا مسلمانانو ته حبشې طرف ته د هجرت کولو اجازت ورکړۀ . دغه وخت د هجرت کونکو شمیر ډیر وو . مؤرخینو دَ هجرت کونکو نارینو تعداد دري اتیا او د زنانو تعداد ئي دولس نقل کړے دے . بیا د دغې قافلې سره په لاره کښې د یمن مسلمانان هم ملګري شو . په دغې هجرت کښې د مسلمانانو سره حضرت ابو موسیٰ اشعریؓ هم ملګرے وو .(80)

د قید او مصیبت نه نجات

په شعب ابی طالب کښې بنو هاشم او بنی عبدالمطلب تقریباً

(c) ketabton.com: The Digital Library

دري كاله پوري بنديوان وو . دغه وخت حضور ﷺ ته د وحی په ذريعه الله كريم خبر وركړ چي كومه معاهده قريشو ليكلي وه هغه معاهده د الله تعالىٰ د نوم نه علاوه تول يوه چينجی خوړلے ده . صرف ديو الله نوم پكښي معجزانه شكل كښي پاتی شوي دے . د دي خبري چي خلقو ته پته ولګيدله او په دغه سلسله كښي معلومات وكړے شو . نو د حضور ﷺ فرمان تكی په تكی صحيح وو . هم هغه شان حقيقت وو . څنګ چي حضور ﷺ بيان كړے وو . هر كله چي معاهده پاتي نه شوه . نو په بنو هاشم او بنی عبدالمطلب باندي لګيدلے پابندي هم پاتي نه شوے . دبنو هاشم او بنی عبدالمطلب نه هرقسمه پابندي اوچتي شوے . په دغه موقع بنو هاشم او بنی عبدالمطلب د آرام او سكون ساه واغستله . او د دنيا د سختو او تكليفونه نه په آرام شول .(81)

د طفيل بن عمرو دوسي ؓ اسلام قبلول

په دغه زمانه كښي حضرت طفيل بن عمرو دوسیؓ لره خدائي تعالىٰ د ايمان دولت وركړۀ . هغه د خپل قوم مشر وۀ . د هغه له بركته د هغه په قوم قبيله كښي ډير خلق مسلمانان شو .(82)

دغم كال

د قيد او بند نه وروستو دنبوت په لسم كال د حضور ﷺ ترۀ ابوطالب چي د حضور ﷺ سره ئي په هره لاره مرسته او ملګرتيا كړے وه وفات شو . د ابوطالب د انتقال نه دري ورځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستو حضرت خديجهؓ وفات شوه . د دې دوؤ واقعاتو په وجه حضور ﷺ دغي كال ته د غم كال وئيلے دے. (83)

طائف ته سفر

د ابو طالب د وفات نه پس قريشو حضور ﷺ ته ډيرزيات تكليفونه رسوول شورو كړه . حضور ﷺ د هر قسمه تكليف په ښۀ او ښكلے طريقے سره مقابله وكړۀ . د تكليف او آزمائش په دغي ورځو كښې حضور ﷺ د حضرت زيد بن حارثهؓ سره د اسلام د دعوت وتبليغ په سلسله كښې طائف ته تشريف يوسلو . د دغي سفر مقصد دا وه چې ممكنه ده د مكې خلقو خو اسلام نه مخ اړولے دے كيدے شي چې دوی ته د اسلام رڼا نصيب شي . كيدے شي چې دوی ايمان راوړي يوه مياشت پرلـه پسې حضور ﷺ د طائف خلق اسلام ته راووبلل . خو يوكس ته پكښې هم د ايمان دولت نصيب نۀ شو . هغې ظالمانو هغه مهربانه هستي جناب محمد رسول الله ﷺ په كاڼو ګټو وويشتلو . د هغې خلقو د دغې بد سلوك او بداخلاقي په وجه د حضور ﷺ پښې مباركې د وينو نه ډكے شوے . حضور ﷺ د طائف د خلقو د بدسلوك په وجه په وينو كښې لت پت وو . حضرت زيدؓ چې په دغې سفر كښې د حضور ﷺ سره ملګري وو . د حضور ﷺ د بچ كولو په كوشش كښې ئې خپل سر زخمي كړلو . حضور ﷺ د دغې زخمونو سره د طائف نه راوبس شو . د حضور ﷺ په ژبه په دغې موقع د بد دعا په ځائے د دعا الفاظ وو :

اے اللّٰه ! تاته شكايت كومه څۀ د خپلے كمزوري او بے

(c) ketabton.com: The Digital Library

وسی او په خلقو کښې د ذلت او رسوائی . اے ارحم الراحمین ! ته د ضعیفانو رب ئې او ته زما پروردیګار ئې . ته ما چاته حواله کوے . اجنبی او پردی ته چې ما اووینی تندې تریو کړی .یا چا دښمن ته چې هغه ته تا په ما قابُو ورکړه. اے الله ! که چرې ته زمانه ناراضه نه ئې نو ماته د هیچا پرواه نشته . ستا حفاظت ماله بس دے .زه ستا د مخ په رڼا په وسیله په کومې سره چې د دینا او آخرت تول کارونه سمیږی ، د دې خبرې نه پناه غوارم چې په ما باندې دے ستا غُصه وی یا ته مانه خفه ئې .ستا راضی کول تر هغه وخته پورې ضروری دی ترڅو چې ته راضی شوے نه ئې . ستا نه علاوه بل طاقت او قوت نشته .

د حضور ﷺ د دې دعانه پس سمدست (فوراً) جبرئیل امین حضور ﷺ له راغے . د سلام نه پس ئې حضور ﷺ ته عرض اوکړه . اللّٰه تعالیٰ ستا د قوم هغه خبرے چا تا سره اوشوے ، واوریدلے او د هغوی جوابونه ئې هم واوریدل ، او یوه فرېښته ئې چې د هغې متعلق د غرونو خدمت دے تاسو له رالیږلے ده . چې تاسو څنګه غواړئ نو دې ته حکم ورکړئ . دې نه پس هغې فرېښتې سلام اوکړه او عرض ئې اوکړه څه چې تاسو ارشاد فرمائې څه د هغې تعمیل ته ولاړه یم . که چرته ستا سو حکم وی . نو د دواړو طرفونو غرونه به یو ځائې کړم چې په هغې کښې به دا تول په مینځ کښې چیخنی شی . او که نوره څه سزا تاسو ورله ورکول غواړې . تاسو د هغې دپاره حکم اوکړئ . حضور ﷺ ورته په جواب کښې اوفرمائیل . زه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اللّٰه تعالیٰ نه امید لرم کۀ چرې دوی مسلمانان نه شو نو د دوی په اولاد کښي به داسي خلق راپیدا شي چي د اللّٰه تعالیٰ بندګی او عبادت به کوي .(84)

د معراج واقعه

حضور ﷺ د ابوطالب او د حضرت خدیجي؆ وفات سره ډیر زیات غمژنه وو . بیا د طائف واقعي هغه زخمونه نور هم راتازه کړل . په دغي موقع د اللّٰه تعالیٰ د حضور ﷺ د خوشحالو د پاره حضور ﷺ د اسمانانو نه بره لامکان ته د ملاقات د پاره راوبللو . دغي واقعي ته په کتابونو کښي د معراج واقعه وئیلے شي . د معراج واقعه مؤرخینو دا رنګ نقل کړے ده . یوه شپه حضور ﷺ کعبي سره خواته حطیم کښي ارام کولو . ناګاهانه جبرائیل؈ اومیکائیل؈ فریښتي راغلے . هغوی حضور ﷺ د ځان سره په سورلي (چي ورته براق وئیلے شي) کینولو . بیا ئي حضور ﷺ د حطیم نه مسجد اقصیٰ ته بوتللو . مسجد اقصیٰ کښي حضور ﷺ د انبیاء علیهم السلام امامت وکړه.د امامت نه پس حضور ﷺ د معراج په ذریعه اسمانونو ته تشریف یوړلو .په اولني اسمان کښي دَ حضور ﷺ سره د حضرت ادم علیه السلام ملاؤ شولو ، بیا په دویم کښي د حضرت عیسیٰ علیه السلام او حضرت یحیٰ علیه السلام سره ملاؤ شولو .په دریم اسمان کښي د حضرت یوسف علیه السلام او په څلورم اسمان کښي د حضرت ادریس علیه السلام سره ملاؤ شولو . بیا په پنځم اسمان کښي د حضرت هارون علیهم السلام سره ملاؤ شولو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په شپږم اسمان کښې د حضرت موسیٰ علیه السلام او په ووم
اسمان کښې د حضرت ابراهیم علیه السلام سره ملاؤ شولو .
بیا حضور ﷺ دَ اسمانونو نه وروستو سدرة المنتهیٰ ته
تشریف یوسلو . په لاره کښې حضور ﷺ لره حوض کوثر
مخې لره راغے بیا جنت ته ورداخل شولو . په جنت کښې
رسول الله ﷺ هغه عجیب وغریب څیزونه (نعمتونه) ولیدل
چې انسان د هغې تصور هم نهٔ شي کولے . جنت پسې
حضور ﷺ ته دوزخ رامخامخ کړے شو. چې له هرقسمه
عذابونو او تکلیفونو نه ډك وه . دغه ځائے کښې رسول الله
ﷺ یوه ډله ولیدله چې مرداره(مردار څناور) خوری . حضور
ﷺ تپوس وکړلو چې دا څوك دی؟ جبرئیل امین ورته ووئیل
دا هغه خلق دی چې د خلقو غوښې خوری (یعنی غیبت
کوی) .بیا د دوزخ دروازه بنده کړے شوه . له دې نه پس
حضور ﷺ نور هم مخکښې لاړلو او یو داسې مقام ته
وورسیدلو چې د هغې نه مخکښې جبرائیل علیه السلام ته د
تلو اجازت نهٔ وو. حضور ﷺ د هغې مقام نه یواځے د رب
ملاقات لره لاړو . او اللّٰه تعالیٰ ته ډیر زیات نزدې شولو . د
دغې قرب د حقیقت نه پوره پوره مولیٰ کریم خبر دے . په
دغې موقع د اللّٰه تعالیٰ له طرفه حضور ﷺ ته پنځوس
مونځونه چې بیا پنځو ته راکم شو . حضور ﷺ ته د ډالې په
طور ورکړے شو. حضور ﷺ د دغې ډالې سره بیا لاندې
زمکې ته تشریف راوړلو . او د براق په ذریعه د بیت المقدس نه
مکې مکرمې ته راغے . د سحرختلو نه مخکښې دا سفر

(c) ketabton.com: The Digital Library

تمام شولو . د معراج په دغه سفر کښې په لاره د رسول الله ﷺسره د قریشو دَ دریو قافلو ملاقات هم شوي وو . کله چې سحر شولو نو رسول الله ﷺ د دغې سفر په باره کښې قریشو ته خبر ورکړۀ . دا خبره چونکه د عقل نه بره او اوچته وه . ځکه قریشو ډیر په تعجب سره د حضور ﷺ نه مختلف قسمه تپوسونه شورو کړل . حضور ﷺ د قریشو د هرتپوس پوره پوره جواب ورکړه . تردې چې ټول قریش مطمئنه شو . د قریشو ځنې کسان حضرت ابوبکر صدیقؓ لره راغلل. او ورته ئې د معراج واقعه بیان کړه . حضرت ابوبکرصدیقؓ ورته په جواب کښې اوفرمائیل : زۀ ئې د دې نه لوئې لوئې خبرې منم او فوراً ئې د حضور ﷺ د خبرې تائید وکړه . د دغې تصدیق په وجه د حضور ﷺ له طرفه حضرت ابوبکرؓ ته صدیقؓ لقب ورکړے شو.(85)(86)(87)

د قریشو سوالونه او د هغې جوابونه

قریشو دَ حضور ﷺ نه تپوس وکړۀ . کۀ چرته تاسو دا سفرکړې وی نو تاسو به دا خبره هم معلومه وی چې زمونږه هغه قافله چې شام طرف ته تلے ده اوس به کوم ځائے کښې وی ؟ رسول الله ﷺورته اُوفرمائیل د فلانکے قبیلې یوه تجارتی قافله (ډله) د روحا (د ځائے نوم) سره نزدې وه. زۀ (په دغې سفر کښې) د هغوی سره خواته تیریدم د هغوی نه یو اوښ ورک شوې وو . هغوی ټول هغه اوښ پسې ووتی وو . زۀ د هغوی سامانونو لره ورغلم نو ما هلته هیڅ څوک اونۀ لیده . بیا ما د یولوخې (کوزې) نه چې د اوبو دپاره وو . اوبه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوځـکـلـے . د دغې واقعې نه پس زۀ د فلانکے قبيلې د يوې قـافلې (ډلې) سره خواته تيرشوم چې د تجارت په نيت سفر ته راووتے وه . د هغې قافلې اوښانو چې براق وليدلو نو د ويرې د لاسه يوخوا بل خوا پـه منډه شو. يو ترينه د ويرې د لاسه بيهوشه شو. د دغې قافلې نه پس زۀ يوې دريمې قافلې ته ورنـزدې شوم دغه تجارتی قافله د فلانکې قبيلې وه . يو ښږ اوښ تـريـنـه مـخکښې روان وو. او زرده چې دغه قافله تاسو ته راښکاره شي .(يعنې زرده چې مکې مکرمې ته به دغه قافله راووړسي) .د مکې خلقو پـه تعجب سره د حضور ﷺ نه تپوس وکړۀ چې د کله پورې به دغه قافله دلته راشي ؟ حضور ﷺورتـه د شورو ورځ ياده کړه . بيا هم هغه شان اوشول څنګ چې حـضـور ﷺ فـرمائيلی وو. د شورو په ورځ هغه يوه قافله مکې مکرمې ته راورسيدله . د دغې ښکاره معجزاتو باوجود قـريشـو د حـضـور ﷺ ديـن اونـه منلو او حضور ﷺ تـه ئې د کينې بُغـض او حسـد پـه وجـه (معاذ اللّٰه) جادوګر ، مجنون شاعروئيل شوروکړه .(88)

د اسلام نور په مدينه کښې

لـس کـالـه پـرلـه پسې حضور ﷺ د مکې مکرمې په خلقو مـحـنـت وکـړه . پـه دغه ورځو کښې به حضور ﷺ د عکاظ او ذی الـمـجاز په بازارونو کښې خلق اسلام ته رابلل . د عکاظ او ذی الـمـجـاز بازارونـو ته به خلق د مختلفو علاقو نه راتلل . د دوی تـعـلـق به د مختلفو قبيلو سره وو . حضور ﷺ يوه ورځ د دغې بـازارونـو نـه يو بازار کښې د اوس قبيلې څۀ کسانو ته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسلام دعوت ورکړۀ . د اوس قبیله په مدینه منوره کښې آباده وه . د حضورﷺ په دعوت د دغې قبیلې دوه تنه اسعد بن زرارهؓ ، او ذکوان بن عبد قیسؓ مسلمانان شو . بیا څۀ لږه زمانه پس شپږ یا نهه تنه دا اسلام په نور سره منوره شو . د دوی ټول د مدینې منورې اوسیدونکی وو . حضورﷺ دوی ته اوفرمائیل : آیا تاسو به د دین په کار کښې زما ملګرتیا وکړئ ؟ هغوی عرض وکړۀ . اے د الله پیغمبره ! ﷺ نن صبا زمونږ په خپلو (اوس او خزرج) کښې څۀ اختلافات دی جنګ جهګړے شورو دی . تاسو کۀ مونږ ته لږ مهلت راکړۀ . نو راروان کال کیدے شی چې دا اختلافات ختم شوی وی او ټول په شریکه دا اسلام نور ځان سره واخلی او ستا سو په لاس بیعت وکړی. حضور ﷺ ورسره د راروان کال نیته کیښودله او هغوی خپلې علاقې (مدینې منورې) ته لاړل . مولیٰ کریم ته منظوره وه په دغې کال د اوس او خزرج قبیلې اختلافات ختم شو . بیا د وعدې مطابق د دغې قبیلو نه دولس تنه د حضورﷺ په خدمت کښې حاضر شول . په دغې دولسو کسانو کښې لس تنه د خزرج د قبیلې وو او د دوۀ تنو تعلق د اوس قبیلې سره وو. دوی ټولو اسلام قبول کړلو . او د حضورﷺ په لاس ئې بیعت وکړۀ . دا لاس نیوه (بیعت) چونکه د یو غټ کانړې سره شوې وو په دغه وجه دې بیعت (لاس نیوے) ته بیعت عقبه اولیٰ وئیلے شی (دا د مدینې منورې د خلقو اولنې بیعت وو ځکه ورته اولیٰ یعنی اولنې وئیلې شی). د دغه دولسو تنو له برکته د مدینې منورې هر

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورته د اسلام رڼا ورسيدله . (89) او په هريو کور کښي د حضور ﷺ او د اسلام تذکري شورو شوے . د مديني هريو تن دا غوښتله چي د اسلام او د اسلام د تعليماتو نه ځان خبر کړی . په دي وجه د اوس اود خزرج د قبيلي مشرانو حضور ﷺ ته خط وليکلو چي زمونږ خلق د اسلام سره ډيره مينه ساتي د اسلام نه ځان خبرول غواړی . مونږ له يو داسي مسلمان مديني منوري ته راوليږے چي مونږ ته قران اوښائي او د اسلام د تعليماتو نه مونږه خبر کړي . او زمونږ د ټولو امام جوړ شي . حضور ﷺ ته چي کله دغه خط ملاو شولو نو رسول الله ﷺ مصعب بن عميرؓ ته دغه لويه ذمه داری وريه غاړه کړه. حضرت مصعب بن عميرؓ د حضور ﷺ په امر سره مديني منوري ته لاړولو او هلته ئي خلقو ته قران ښودل شورو کړه .هم له دي نه په مدينه منوره کښي د يو اسلامی اداري بنياد کيښودلے شو. يو کال پس بيا د حج د ادا کولو په ورځو کښي يوه لويه قافله د مديني منوري نه د حضور ﷺ په خدمت کښي حاضره شوه . په دغي قافله کښي اويا سړي او دو زنانه وے . حضور ﷺ ئي استقبال وکړۀ او په يوه غونډۍ باندي ئي د ملاقات وعده ورسره اوکړله . د وعدي مطابق ټول د نيمي شپي په هغه مخصوص ځائے باندي راجمع شو . د حضور ﷺ سره دَرسول الله ﷺ تره حضرت عباسؓ هم دغه موقع دغه ځائے ته تشريف يوسلو . دغه وخت حضرت عباسؓ اسلام نۀ وو قبول کړے . کوم وخت چي ټول راجمع شو. نو حضرت عباسؓ دغي ډلي ته مخاطب شو. ورته ئي اوفرمائيل

(c) ketabton.com: The Digital Library

: (اے د مدیني خلقو!) دا زما ورارهٔ (محمد ﷺ) په خپله قبیله کښي همیشه په عزت او په امن سره پاتي شوي دے .تاسو دوی لره د ځان سره مدیني ته بوتلل غواړی .تا سو ښهٔ سوچ وکړی د دوی سره د دوی وعده به تاسو پوره کړے شے ؟ او د دښمنانو نه به ئي حفاظت وکړے شے ؟ کهٔ د دي دوو خبرو تاسو ذمه اخلي نو بیا خو ټهیك ده . خو کهٔ چري تاسو د دي خبرو ذمه نهٔ شے اغستلے نو بیا ئي په خپل حال په خپله قبیله کښي پریږ دے . د مدیني منوري یو مشر چي په دغي ځائے کښي په دغي ټولګی کښي ناست وو هغهٔ ووئیل چي بیشکه د دي خبرو مونږه ذمه اخلو او زمونږه د ژوند مقصد هم دغه دے چي ستا سو سره شوي وعده پوره کړو. حضرت اسعد بن زرارهؓ چي یو پو هه او هوښیار سړے وو پاسیدلو د مدیني منوري خلقو ! ته مخاطب ! شو ورته ئي اوفرمائیل : اے د مدیني وسیدنکو خلقو! لږ صبر وکړی او ښهٔ سوچ وکړئ . چي تاسو نه د کوم څیز په باره کښي بیعت اغستلے کیږی ؟ تاسو دا خبره یاده ساتي چي دا بیعت د ټول عرب اود عجم د مخالفت یو عهد دے ، کهٔ چرته تاسو دغه پوره کولے شے نو بیعت وکړئ او کهٔ تاسو ئي سرته نهٔ شے رسولے . نو بیا بیعت مهٔ کوی . ټولو په جمع ووئیل چي مونږه به په یو حالت کښي هم د دغي بیعت نه نه وروستو کیږو.بیا حاضرینو عرض وکړهٔ چي کهٔ چرته مونږه دغه عهد پوره کړلو نو مونږ ته به په دغي څهٔ اجر ملاویږی ؟ حضور ﷺ ورته اوفرمائیل د اللّٰه تعالیٰ رضا او جنت به ستاسو ځائے وی . د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضور ﷺ د بيان نه پس ټولو په يو آواز ووئيل چې مونږه راضي يو . تاسو لاس راوړندې کړئ مونږه بيعت کوو. حضور ﷺ لاس مبارك وړاندې کړلو او ټولو حاضرينو بيعت وکړلو . دغه وخت د بيعت کونکو نارينو تعداد درې اويا او د زناناؤ تعداد دوه وو. دغې بيعت ته بيعتِ عقبه ثانيه وئيلے شي . بيا د بيعت نه پس د دغې ټولو مشري دولسو تنو ته حواله شوه .(90)

مديني منورې ته د هجرت ابتدا

هركله چې د دغې بيعت (دلاس نيوے) نه قريش خبر شو. نو هريو قريشي باندې د غصې اوربل شو . په مسلمانانو ئې د مخكښې نه زيات ظلمونه شوروكړه . دغه وخت رسول الله ﷺ مسلمانانو (صحابهؓ) ته مديني منورې طرف ته دَ هجرت كولو اجازت وركړه . صحابهؓ پټ په پټه يو يو دوه دوه د مكې مكرمې نه مديني منورې ته روان شو. او په لږه موده كښې ډيرو مسلمانانو د مكې مكرمې نه مديني منورې ته هجرت وكړلو .څه لږ هغه كسان پاتې شو. چا چې دغريبې په وجه د هجرت كولو طاقت نۀ لرلو او يا هغه غلامان پاتې شو .چاته چې د هغه آقا مديني منورې ته د تللو اجازت نۀ وركولو . د دغې مسلمانانو نه علاوه د حضور ﷺ سره حضرت ابوبكرصديقؓ او حضرت عليؓ هم پاتې وو. او د هجرت كولو د پاره ئې د اللّٰه د حكم انتظار كولو . د هجرت په دغې ورځو شپو كښې د هجرت كونكو سره حضرت سيدنا ابوبكر صديقؓ هم د هجرت نيت كړے وه . دوى خپله اراده حضور

(c) ketabton.com: The Digital Library

ﷺ ته بنکاره کړه نو حضور ﷺ ورته اوفرمائيل . اے صديقه ! ترهغه وخته پورې ايسار شه ترڅو چې ماته اجازت نۀ وی ملاؤ شوے . حضرت سيدنا ابوبکرصديقؓ د حضور ﷺ سره د هجرت کولو د حکم په انتظار وو . د دغې سفر د پاره حضرت ابوبکر صديقؓ دوه اوښه تيارے ساتلے وے .

د کافرانو سازش او منصوبه

قريشو ته چې د دغې حالاتو او واقعاتو پته ولګيده . نو د حضور ﷺ خلاف د مشورې د پاره په دارالندوه کښې راغونډ شو . دارالندوه په مکه مکرمه کښې د کافرانو د مشورې يو ځائے وو په دغې ځائے کښې به د اسلام خلاف سازشونه کيدل . کله چې قريش دارالندوه ته راجمع شو . نو د حضور ﷺ خلاف قدم اوچتولو د پاره ئې غور فکر شورو کړه . د دغې سازش د پاره د مکې مکرمې غټ غټ کافران راجمع شوی وو . هريو دا سوچ کولو چې په دې موقع د حضور ﷺ خلاف کوم قدم اوچت کړو. بعضې مشرانو په دغه موقع د حضور ﷺ د (معاذ الله) قتل مشوره ورکړه . بعضې مشرانو رائے د قيد کولو وه . بعضې مشرانو غوښتله چې حضور ﷺ په خپل وطن پريښودو باندې مجبوره کړی . دهريو مشر په مشوره ښۀ غور اوفکر وکړے شو . ټولو ووئيل چې د خپل وطن مکې مکرمې نه وويستل په دې وجه ښۀ نۀ دی . کۀ چرته حضور ﷺ بل ځائے ته لاړو نو د حضور ﷺ ملګري به د حضور ﷺ د اخلاقو په وجه نور هم زيات شی . دغه شان د قيدی کولو مشوره په دې وجه ښۀ نۀ ده او غلطه ده کۀ چرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضور ﷺ مونږه قیدي جوړ کړه . نو د حضور ﷺ ملګري به ئي زمونږ نه په زور زبردستي سره آزاد کړي . د بدبخت ابوجهل مشوره د حضور ﷺ (معاذ الله) د قتل وه . د ټولو په دغه مشوره اتفاق راغے . بیا په مشوره ئي د حضور ﷺ د قتل د پاره ئي د هري یوي قبیلي نه یو یو تن مقرر کړه . دا د دي مقصد د پاره چي د حضور ﷺ په قتل کښي (معاذ الله) د هري قبیلي برخه ووشي . بیا کۀ چرته بني عبدمناف (د حضور ﷺ قبیله) بدله اغستل اوغواړي نو بدله اغستل ورته ګران وي . نو مجبوراً به بني عبدمناف دیت اغستلو ته تیار شي او ټولو قبیلو لره په شریکه باندي دیت ادا کول به ګران کار نۀ وي . دوي ټولو یوه مقرر شوي کسان د دغي کار د پاره مقرر کړه . یو خوا کافرانو دا مشوره وکړه بل طرف ته الله تعالیٰ حضور ﷺ ته د وحي په ذریعه د دغي مشوري په باره کښي خبر ورکړۀ . او ورسره د مولیٰ کریم نه حضور ﷺ ته د مکي مکرمي نه مدیني منوري ته د هجرت کولو حکم راغے . کومه شپه چي د مکي کافرانو د حضور ﷺ د قتلولو د پاره مقرر کړے وه هم په هغه شپه حضور ﷺ د هجرت کولو اراده اوکړله . د حضور ﷺ په حکم باندي حضرت عليؓ د حضور ﷺ په بستره کښي سملاستلو . بیا حضور ﷺ مدیني منوري ته خپل سفر شورو کړه. کوم وخت چي حضور ﷺ د خپل کور نه بهر راوتلو دغه وخت حضور ﷺ د سورتِ یٰسین په تلاوت کښي مشغوله وو . بهر د قریشو یو لوئي جماعت ولاړ وو. په دي انتظار چي حضور ﷺ سحر د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ د پاره بهر راووځي نو مونږ ټول به ئې شريکه (معاذ اللّٰه) قتل کړو. قريش دمکې مشرکان په خپل مقصد کښې ناکامه پاتې شو. حضور ﷺ د کافرانو د مخې نه راتير شو. دغه وخت حضور ﷺ د قران کريم ايت فاغشينٰهم فهم لا يبصرون ★ بار بار لوستلو. د کافرانو په سترګو پردې راغلے. حضور ﷺ ترينه صحيح سلامت د سيدنا صديق اکبرؓ کور ته تشريف يوسلو. حضرت سيدنا صديق اکبرؓ د مخکښې نه د هجرت د سفر تيارے کړے وۀ. د حضور ﷺ ئې په خوشحالي سره استقبال وکړۀ او د حضور ﷺ سره مديني منورې ته روان شولو. (91,92,93,94)

په غارثور کښې دمه

کافران د حضور ﷺ د کور نه بهر د حضور ﷺ د راوتلو په انتظار ولاړ وو. بل طرف ته حضور د معجزې په ذريعه د مشرکانو د شر نه په ښۀ کامل حفاظت سره د سيدنا صديق اکبرؓ کور ته وورسيدلو او د هغه ځائے نه بيا مديني منورې ته روان شو. په لاره کښې د دمې او د مشرکانو د شرنه د حفاظت په غرض يو غار ته ورننه شو. دغه غار ته غارِ ثور وائی. کوم وخت چې حضور ﷺ غارِ ثور ته ورداخل شو د اللّٰه تعالٰی په امر هغه وخت يو جولاګې د دې غار په خُله د خپل بدن نه تارونه راښکل د کوم دپاره چې جولاګان مشهور دي. ورسره دغه وخت د مولٰی کريم په حکم د ځنګل نه يوه کمتره راغله او د غار په خلۀ کښې ئې ځان له جاله جوړه کړه. بل طرف ته قريشو ته چې پته ولګيده چې حضور د خپل کور نه تشريف

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړے دے. هغوی د حضور ﷺ په تلاش کښې خوارۀ شول .بعضې دهغوی نه د حضور ﷺ د قدمونه دا ثارو په ذریعه د غار خُلې ته راغلل . خو چې د جولاګی تارونه او د کمترې جاله ئې ولیده . نو د غارد خلۀ نه واپس شول . دغه وخت سیدنا ابوبکر صدیقؓ تــه د حضور ﷺ د حفاظت فکر ولګیدلو. حضور ﷺ سیدنا ابوبکر صدیقؓ ته ووکتل نو د مخ د اثارونه پرې پوهه شو نو ورتــه ئې اوفرمائیل : غم فکر مۀ کوه اللّٰه تعالیٰ زمونږ ملګرے دے . په دغه غار کښې حضور ﷺ د سیدنا صدیق اکبرؓ سره یو څائے درې شپې ورځے تیرے کړے . پــه دغې ورځو شپو کښې بــه حضرت عبداللّٰه د سیدنا ابوبکر صدیقؓ څوئے دغه غار ته د قریشو خبرونه راوړلو لـره راتـللو. حضرت اسماء بنت صدیق اکبرؓ ته د روټې انتظام وړپه غاړه شوې وو. دوی به حضور ﷺ لره او خپل والد محترم صدیق اکبرؓ لـره روټې ووړلـه . پـه دغې ورځو شپو کښې حضرت عبداللّٰه بن صدیقؓ خپل غلام ته وئیلی وو چې هـره ورځ د غـارثـور پــه لاره چیلـۍ بـوځـه او راولـه چې ورسره زمونږ د قدمونه نخې نخانې ختمیږی .(95)

د سلو اوښانو انعام

قـریـش چې د حـضـور ﷺ پــه نیـولو پسې سـتړی شو. او یو طرف تـه ئې هم حضور ﷺ اونۀ موندلو . نو د حضور ﷺ په په نیولو ئې د سلو اوښانو انعام وټړلو. د دغې انعام په لالـچ ډیر کسان د حضور ﷺ د نیولو په تکل په مختلفو طرفونو خوارۀ شو . پـه دغـه کسـانو کښې یو نوم د سراقـه بن مالك دے .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سراقه بن مالك قصه

سراقه بن مالك هم د انعام په لالچ د حضور ﷺ د نيولو د پاره كرځيدلو . ناڅاهانه ئي حضور ﷺ ځان ته مخامخ په تللو وليدلو . د سراقه دا خيال وو چي انعام خو ماوګټلو خو كوم وخت چي حضور ﷺ ته ورنزدے كيدلو نو آس په زوره يو تيندك وخوړلو او سراقه ترينه لاندي راګزار شو. هغه بيا په اس سور شولو او دوباره ئي د حضور ﷺ د نيولو اراده وكړه. بيا هم هغه شان اوشو سراقه چي حضور ﷺ ته ور نزدي شو نو د اس خپي ئي د پنډو پوري په زمكه كښي ښخے شوے . سراقه تري په زمكه راګزار شو . هغه پاسيدو چي د اس خپے په زمكه كښي ښخے شوي . سراقه كوشش اوكړۀ چي د اس خپے په څه چل د زمكي نه رابهر كړي . هغه ډير كوشش وكړۀ خو په خپل كوشش كښي ناكامه شو. مجبوراً ئي د نبي كريم ﷺ نه مدد وغښتلو . د حضور په بركت سره د هغه اس خپې د زمكي نه رابهر شوے. سراقه دغه وخت په خپلو ستركو وليده چي زمكي د كومي حصي نه د اس خپي راوتے وے د هغه ځائے نه لوګي خيژي . په دي ليدلو سره هغه نور هم ويريدلو او حضور ﷺ ته ئي خپل خوراك او دغه شان نور څيزونه وړاندي كړه . حضور ﷺ د هغه څيزونو د قبليدو نه انكار وكړه او سراقه ته ئي اوفرمائيل چي ته اسلام نۀ قبلوے نو زۀ دغه څيزونه نۀ شم قبلولے . بس تۀ صرف دومره وكړه چي زمونږه په باره كښي ستانه څوك تپوس كوى . نو زمونږه خبر پټ اوساته .بيا د حضور ﷺ نه سراقه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رخصت واغستلو او مکي مکرمي ته روان شو . او حضور ﷺ د ابوبکرصدیق رض سره مدیني منوري ته سفر شورو کړه .(96)

د حضور ﷺ یوه معجزه

د حضور ﷺ دغه سفر جاري وۀ . په لاره کښي د یوي زنانه د کور خواته تیریدلو . هغي زنانه یوه چیلۍ ساتلے وه خو لا تراوسه ئي پۍ ورکول نۀ وو شورو کړي . حضور ﷺ په دغه چیلۍ خپل لاس مبارك راښکلو او چیلۍ پۍ ورکول شورو کړل . حضور ﷺ ترینه پخپله هم پۍ اوڅکل او خپلو ملګرو ته ئي هم ورانډي کړل . بیا حضور ﷺ د دغي ځائے نه رخصت شو. د حضور ﷺ د رخصت کیدو نه پس د هغه کور خاوند چي خپل کور ته راغے او خپلي بی بی ورته تیره شوي ټوله واقعه بیان کړه . نو د کور مالك ووئیل معلومیږي داسي چي دا د مکي مکرمي هغه نیك انسان دے . او په یو بل روایت کښي داسي راغلي دي چي ددي واقعي نه پس دغي دواړو (ښځه ، خاوند) هجرت وکړلو او په مدینه منوره کښي ئي اسلام قبول کړه .(97)

په قبا کلي کښي ناسته او دمه

حضور ﷺ چي کله قبا ته ورسیدلو (قبا مدیني ته نزدي یوه علاقه ده) په دغه مقام انصارو ښۀ په مینه محبت او ډیر په ښۀ انداز د حضور ﷺ استقبال وکړۀ . رسول الله ﷺ د خپلو ملګرو سره څوارلس ورځے په قبا کښي مقیم وۀ .په دغي وخت کښي حضور ﷺ د یو جمات تیګه (بنیاد) هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایخي وه . دغه جمات ته د اسلام اولني جمات وئیلے شي .

د حضرت عليؓ هجرت او د حضورﷺ سره ملاقات

هر کله چي حضرت عليؓ د خلقو ټول امانتونه خلقو ته واپس کړل . نو مديني منورې ته را روان شو . د قبا په مقام د حضورﷺ سره يو ځائے شولو . بيا د حضورﷺ سره يو ځائے مديني منورې ته روان شو .(98)

مديني ته داخله

د ربيع الاول مياشت وه او د جمعي مبارکه ورځ وه . حضورﷺ د قبا نه مديني منورې ته سفر شورو کړۀ . د مديني منورې انصار ترينه کير چاپيره وو او د حضورﷺ د سورلۍ سره ځوك په سورلو سوارۀ او ځوك پياده روان وو . د مديني منورې د هر يو کس دا تمنا وه . چي حضورﷺ د هغوی سره پاتې شي . د بنې سالم بن عوف ابادۍ سره د جمعي دمونځ وخت شو . حضورﷺ د خپلې سورلۍ نه راکوز شولو او د صحابهؓ سره ئي هلته د جمعي مونځ ادا کړلو . بيا په سورلي سور شولو او مديني منورې ته روان شو . کوم وخت چي د حضورﷺ د مور له طرفه د خاندان کورونه راورسيدل د حضورﷺ اوښه هغه کورونو سره خواته کيناستله . حضورﷺ د خپلي سورلي نه راکوز شو . او د حضرت ابوايوب انصاریؓ په کور کښني ديره شو . يو څو ورځي شپي حضورﷺ په دغه کور کښني ديره وو . (99,100)

★★★★★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مسجد نبوی ﷺ تعمیر

په مدینه منوره کښې د جمات انتظام نهٔ وو .بس کوم ځائے چې به د مونځ وخت شولو هلته به مونځ ادا کیدلو .

حضور ﷺ هغه ځائے په کوم ځائے کښې چې د اوښې ناسته شوې وه . په پیسو واغستلو . هغه ځائے د دوؤیتیمانانو وو . هغوی د قیمت اغستلو نه انکار وکړهٔ . خو حضور ﷺ ئې بیا هم قیمت ادا کړهٔ . هغه ځائے کښې د مسجد نبوی ﷺ بنیاد کیښودلے شو . دا په مدینه منوره کښې اولنې جمات وه . دیوالونه ئې د کچه ښختو نه جوړ وو ، د کهجورو ونې پکښې د ستنو په ځائے لګیدلے وے .او چهت ئې د کهجورو د پانړو نه جوړ کړے شوے وهٔ. د جمات سره خواته دوه کورونه هم تیار کړے شول ، هغه کورونو کښې یو د حضرت عائشې بی بیؓ د پاره وه . او بل کور د حضرت سودهٔؓ د پاره وهٔ . د مسجد نبوی د جوړیدلواود دغې کورونو د ودانیدلو نه وروستو حضور ﷺ د مکې مکرمې نه خپل ټبر(یعنی د کور خلق) راوُوغستل . بل طرف ته دَ خپل والد محترم په حکم حضرت عبد اللّٰه بن صدیق اکبرؓ دَ خپل کور خلق د ځان سره مدینې منورې ته راوستل . د دوی په هجرت سره په مکه کښې یو څوکسان چې ډیر زیات غریبانان وه او د هجرت کولو ئې طاقت نهٔ لرو پاتې شو .(101)

د جهاد حکم او سریه حمزهؓ

هر کله چې په مسلمانانو باندې د مشرکانو له طرفه ظلمونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زيات شو . نو د رب كريم له طرفه مسلمانانو ته د جهاد كولو اجازت ملاؤ شولو. په اسلام كښي اولني جنګ په سريه حمزهؓ باندي ياديږي . چي د هجرت نه ا ووۀ مياشتي وروستو په مياشت د رمضان كښي شوي دے . حضور ﷺ د قريشو د يوي قافلي د مقابلي د پاره د حضرت حمزهؓ په مشري كښي د د مهاجرينو مسلمانانو يو لښكر وليږلو . د د غي لښكر مشر ته حضور ﷺ يوه سپينه جهنډا وركړه هركله چي دغه لښكر په لاره د سيند غاړي ته ورسيدلو. په دغه مقام دوی ته د قريشو تولګي رامخامخ شو. مقابله شوروشوه . دغه وخت مجدی بن عمرو جهني دغه جهګړه د صلح په ذريعه ختمه كړه .

په غزوات او سريو باندي سرسري نظر

★د هجرت په اولني كال د حضور ﷺ په امر دوه سريي رواني شوي وے.

★ سريه حمزهؓ ★ سريه عبيدهؓ

★د هجرت په دويم كال پينځۀ هغه جنګونه (غزوے) شوي وے چي په كومو جنګونو كښي حضور ﷺ پخپله شريك شوي وۀ . هغه نګ چي پكښي حضور ﷺ پخپله شركت كړے وی هغي ته غزوه وئيلے شي .

★ غزوۀ ابوا ، دغه غزوه په غزوۀ ودان هم ياديږی

★غزوۀ بدر كبرئ ★ غزوۀ بواط ★ غزوۀ بنی قينقاع

★ غزوۀ سويق

او په دغي كال دري سريي رواني كړے شوے وے .

★ سريه عبدالله بن جحش ، سريه عميرؓ ، سريه سالم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هجرت په دریم کال دري غزوے (جنګونه) شوے وے .

★ غزوۂ غطفان ★ غزوۂ احد ★ غزوه حمراء الاسد

او په دغي كال دوۂ سريے روانه کړے شوے وے .

★ سریه محمد بن مسلمؓ ★ سریه زید بن حارثؓ

★ د هجرت په څلورم کال دوۂ غزوے شوے وے.

★ غزوۂ بني نضير ★ غزوۂ بدر صغرئ

او څلور سريے ليږلے شوے وے .

★سریه ابو سلمةؓ ★ سریه عبد اللّٰه بن انیس

★ سریه منذر ★ سریه مرثد

★د هجرت په پنځم کال څلور غزوے شوے وے.

★ غزوۂ ذات الرقاع ★ غزوۂ دومة الجندل

★ غزوۂ مريسيع دغي غزوے ته غزوۂ بني المصطلق

هم وئيلے شي. ★ غزوه خندق يا احزاب

★ د هجرت په شپږم کال دري غزوے شوے وے .

★ غزوۂ بني لحيان ★ غزوۂ غابه دغي غزوے ته ذي قرد

هم وئيلے شي .★ غزوه حديبيه

او په دغي كال يوولس سريے رواني کړے شوے وے .

★ سریه محمد بن مسلمه قرطا طرف ته ★ سریه عکاشه

★سریه محمد بن مسلمه ذی القصد طرف ته★سریه علیؓ

★ سریه زید بن حارثؓ بنو سلیم طرف ته ★ سریه کرز بن جابر

★ سريه عبد اللّٰه بن عوف ★ سريه زید بن حارثؓ ام قرفه طرف

ته . ★ سریه عبداللّٰه بن عتیك ★ سریه عبداللّٰه بن رواحۃؓ

★ سریه عمر الضمری

(c) ketabton.com: The Digital Library

★ د هجرت په ووم (۷) کال یوه غزوهٔ شوې ده چې ورته غزوهٔ خیبر وئیلے شی . په دغې کال پینځهٔ سریے روانه کړے شوے وے .

★ سریه ابوبکرؓ ★ سریه بشیر بن سعد ★ سریه غالب بن عبدالله ★ سریه بشیر ★ سریه اجزم

★د هجرت په اتهم کال څلور غزوے شوے وے .

★ غزوهٔ موته ★ فتح مکه ★ غزوهٔ حنین ★ غزوهٔ طائف او په دغې کال لس سریے روانه کړے شوی دی .

★سریه غالب بنو الملوح طرف ته ★سریه غالب فدك طرف ته ★ سریه شجاع ★ سریه کعب ★ سریه عمرو بن العاص ★ سریه ابوعبیده بن الجراحؓ ★ سریه ابوقتاده ★ سریه قطبه ★ سریه خالد چې ورته سریه غمیصا هم وئیلے شی . ★ سریه طفیل

★ د هجرت په نهم کال یوه غزوهٔ چې ورته غزوهٔ تبوك وئیلے شی . واقع شوے ده .په دغې کال درے سریے روانه کړے شوے وے .

★ سریه علقمه ★ سریه علیؓ ★ سریه عکاشه

★ د هجرت په لسم کال د غزوے نوبت نهٔ دے راغلے . په دغې کال دوهٔ سریے روانه کړے شوے وے .

★ سریه خالد بن ولیدؓ نجران طرف ته .

★ سریه علیؓ یمن طرف ته

سریه عبیده بن الحارثؓ

بیا د دغې سریه حمزهؓ نه وروستو د شوال میاشت کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضور ﷺ حضرت عبيده بن الحارث ؓ ته د شپيتو كسانو مشرى حواله كړه . او د ابوسفيان مقابلې دپاره ئې وليږلو . په دغه سريه كښې سعد بن ابى وقاص ؓ په كافرانو باندې د غشي ګزار كړے وۀ . دغه اولنې غشې وۀ چې د اسلام د ترقۍ د پاره كافرانو طرف ته ګزار شوې وۀ .(102)

د قبلې دبدليدلو حكم

د هجرت په دويم كال د وحى په ذريعه حضور ﷺ ته حكم وشو چې خپل مخ د بيت المقدس نه بيت اللّٰه ته (كعبې) راواړه وۀ . دغه حكم سره په راروان وخت كښې د مسلمانانو قبله كعبه وګرځيده . له دې نه مخكښې په مدينه منوره كښې د مسلمانانو قبله بيت المقدس وه . هم هغه طرف ته به مسلمانانو مونځونه كول . په دې حكم سره مسلمانانو خپل مخونه كعبې طرف ته راواړول . او د حضور ﷺ د زړۀ يو خواهش چې د قبلې د بدليدلو وو پوره شو .(103)

سريه عبداللّٰه بن جحش ؓ

په دغه كال رسول اللّٰه ﷺ د دولسو مهاجرينو يوه ډله د حضرت عبداللّٰه بن جحش ؓ په مشرى كښې د قريشو د يوې قافلې د مخ نيوى د پاره روانه كړه . مياشت د رجب المرجب وه. مسلمانان د قريشو قافلې ته د رجب په اولنې تاريخ باندې مخامخ شول . د غه وخت د مسلمانانو خيال دا وو چې ګنې د جمادى الثانيه ديرشم تاريخ دے ځكه چې د عرب په ګوټ ګوټ كښې په رجب المرجب كښې د عام قتل وقتال ممانعت

(c) ketabton.com: The Digital Library

وو . (رجب المرجب په څلورو میاشتو کښې یوه میاشت ده چې په هغې کښې د عربو ټولو قبیلو د یوبل سره جنګ جهګړے نه کولے) د مشورې نه پس مسلمانانو د هغې قافلې سره مقابله وکړه . په هغه قافله کښې د قافلے مشر ژوبل شو او دوه کسان د هغه قافلې بندی جوړ شو . نورو ټولو تیخته وکړه . مسلمانانو مال غنیمت راجمع کړۀ او بیا وروستو هغه د شریعت موافق تقسیم شولو . دغه جنګ په رجب کښې شوے وو له دې وجې مشرکانو د عربو د حضور ﷺ متعلق دا خبره مشهوره کړه . چې حضور ﷺ د حرمت په میاشت کښې هم قتل او قتال روا کړلو . . د قریشو د دغې اعتراض جواب د پاره مولیٰ کریم په قرآن کښې آیت ﴿ یسئلونك عن الشهر الحرام ﴾ نازل کړلو . په دغه آیت کریمه کښې د عربو د اعتراض پوره پوره جواب پروت وو .
(104 , 105 , 106)

غزوۀ بدر

بدر د یو کوهی نوم دے هم په دغه نوم ورسره خواته یو کلې آباد دے . دغه کلې او کوهی د مدینې منورې نه اتیا میله لرے دے په دغه ځائے کښې د اسلام اولنې عظیم الشانه غزوه شوې ده . چې د تاریخ په صفحو کښې په غزوه بدر سره یادیږی . د یو خبر راوړونکی په ذریعه حضور ﷺ ته معلومه شوه چې د قریشو یوه لویه قافله سره د سامانه د شام له طرفه د مدینې په طرف راروانه ده . حضور ﷺ د رمضان په دولسم تاریخ په دویمې هجرې کښې د درې سوو او دیارلسو انصارو او

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهاجرينو سره روحا طرف ته روان شولو . (روحا د مديني منورې نه څلويښت ميله لرې د يو ځائے نوم دے) بل طرف ته د قريشو د قافلې مشر ته چې پته ولګيده . چې حضور ﷺ هغوى ته په لاره کښې په انتظار ولاړ دے . نو د قافلې مشر هغه لاره پريښودله او په بدله لاره ئې قافله روانه کړله او ورسره ئې د قافلې نه مخکښې په تيز رفتارۍ سره يو قاصد مکې مکرمې ته روان کړلو چې د مکې مکرمې قريش د دغې حالاتو باندې خبر کړي . قريشو ته د قاصد په ذريعه چې د دغې حالاتو پته ولګيدله . نو هغوى له نوره هم غصه ورغله او ډير زيات فکر مند شو او په تادې سره ئې د مسلمانانو د مقابلې د پاره يو لوئے لښکر تيار کړلو . دا لښکر د نهه نيم سوو کسانو وو . بعضې خلقو دا تعداد زر ليکلې دے . په دغه لښکر کښې د قريشو سره سل اسونه او اووۀ سوه اوښان وو . بل طرف ته چې مسلمانانو ته پته ولګيده چې د کومې قافلې په تکل هغوى د مدينې منورې نه راوتې وو هغه قافله تر ينه په يوه بله لاره تلے ده . او د دوى د مقابلې د پاره د مکې مکرمې نه د قريشو او د اهل مکه يو لوئې لښکر راروان دے . دغه وخت حضور ﷺ د صحابوؓ سره مشوره وکړه. هريو صحابيؓ خپل ځان د قربانۍ د پاره پيش کړۀ . د خزرج قبيلې مشر سعد بن عبادهؓ ووئيل کۀ چرته تاسو حکم وکړئ نو مونږ سيند ته ټوپ کيدو ته هم تيار يو . حضرت مقدادؓ ووئيل اے د الله پيغمبره ! ﷺ مونږ به ستانه مخکښې وروستو ښي او ګس طرف ته جنګيږو . د صحابهؓ دغې جذبې

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره حضور ﷺ ډیر خوشحاله شو . او د مقابلې د پاره ئې د مخکښې د تګ حکم جاري کړۀ . مسلمانان د هغې مقام نه روان شو او بدر ته ورسیدل . د بدر په میدان حضور ﷺ او مسلمانانو ته پته ولګیده. چې د دې میدان په بل طرف قریش د مخکښې نه ډیره شوې دی . بل طرف ته هغه قافله چې د ابو سفیان په مشرۍ کښې د شام نه راروانه وه د مسلمانانو نه ډیره مخکښې تلے ده. اوس دا وخت یو طرف ته د بدر په میدان کافران ډیره وو بل طرف ته د مسلمانانو لښکر د جنګ د پاره تیار ولاړ وو. ابو جهل چې قریشو د لښکر ئې مشرې کوله .هغۀ خپلو مشرکانو ملګرو ته ووئیل چې نن به په هره طریقه چې وی د مسلمانانو سره به داسې جهګړه کوو چې د هغوی نو مې نخانې پاتې نشې .د بدر په میدان کښې دمسلمانانو لښکر په هغه ځائے ولاړ وۀ . کوم ځائے چې د اُوبو کمې وۀ . هر طرف ته شګې وے . قریش دغه وخت د جنګ د پاره په یو ښۀ خاورینه زمکه ډیره شوی وو. چې په هغې تلل هم آسان وو. او ورسره په دغه ځائے کښې اوبه هم وے . دغه وخت مولیٰ کریم د آسمانه باران وکړلو . چې دهغې په وجه هغه خاورینه زمکه ختهٔ شوله . او هغه شګلنه زمکه د ګرځیدو قابله شوه . دغې باران سره یو طرف ته مسلمانانو ته سهولت پیدا شو نو بل طرف ته دمکې قریش په تکلیف او مصیبت کښې ګرفتاره شو . د جنګ شورو کیدو کښې لږ وخت وو . حضور ﷺ په دغې موقع د مولیٰ کریم نه د مسلمانانو د کامیابۍ دپاره ډیرې دعاګانې وغښتلے . مولیٰ

(c) ketabton.com: The Digital Library

کریم هغه تهولي دعاګانې قبولي کړلے او حضور ﷺ ته ئې دوحی په ذریعه د قریشو د ذلیله کیدو زیرے ورکړه . د جنګِ بدر په میدان یو طرف ته حضور ﷺ د مسلمانانو صفونه سمول ، بل طرف ته ابو جهل ملعون د غرور نه ډك د مشرکانو صفونوله ترتیب ورکوو . دا جنګ د یو ي ورځي ډلي (چې تعداد ئې دري سوه او دیارلس وه) د یو لوئې جمات (چې په شمیر سره زر ته وو) سره وه . د بدر میدان وو . صفونه تیار شو .اول نه د یو یو مقابله شورو شوه . د قریشو د لښکر نه دري تنه (عتبه، شیبه، ولید) راووتل . د دوی مقابله حضرت علیؓ ، حضرت حمزهؓ او حضرت عبیده بن الحارثؓ وکړه .دري واړه مشرکان قتل شو . بیا یو عظیم الشان جنګ شورو شو . د جنګ په آخر کښې مشرکانو تیخته وکړه او مسلمانانو کامیابی اوموندله . د بدر په دغه جنګ کښې د مسلمانانو نه څوارلس تنه شهیدان شو او دکافرانو اویا تنه مردار شول . اویا تنه د مشرکانو نه بندي جوړ شو . او ډیر زیات مال غنیمت مسلمانانو ته په لاس ورغے.کوم وخت چې د بدر د قیدیانو سره د مسلمانانو قافله مدینې منورې ته ورسیده . حضور ﷺ دبدر قیدیان د نور مالِ غنیمت سره په مسلمانانو کښې تقسیم کړل .او ټولو ته حضور ﷺ دا امر وکړۀ . چې د بدر قیدیانو سره ښۀ سلوك او رویه ووساتئ . د حضور ﷺ د دغې فرمان په وجه صحابهٔ په خپله په کهجورو ګزاره کوله او د بدر قیدیانو لره به ئې ښۀ روټي ورکوله . بیا د حضور ﷺ په مشوره سره د بدر ټول قیدیان د فدیې په عوض پریښود لی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شو. په دغه قیدیانو کښي د حضور ﷺ تره حضرت عباسؓ او
د حضور ﷺ خوم ابوالعاصؓ هم وو د حضرت ابوالعاصؓ په
نکاح کښي حضور ﷺ مشره لور حضرت زینبؓ وه . دوی (
حضرت عباسؓ او حضرت ابوالعاصؓ) هم د نورو قیدیانو په
شان د فدیي په بدله کښي پرېښودلے شو . دا واقعه د
اسلامي مساوات یوه بهترینه نمونه وه . حضرت عباسؓ
مالداره وه . هغه نه د نورو مالدارو په شان زیاته فدیه
واغستلے شوه . او د ابوالعاصؓ د فدیي دپاره د مکي مکرمي
نه حضرت زینبؓ خپل امیل چي ورته خپلي مور د واده په
موقع ورکړے وۀ . د حضور ﷺ لره راووليږلو . حضور ﷺ ته
چي هغه امیل مخامخ شو نو بي اختیاره ئي دسترګو مبارکو
نه اوښکے روانے شولے او صحابهؓ ته ئي اوفرمائیل که چرته
تاسو ټول راضي ئي نو دا امیل به حضرت زینبؓ ته واپس
کړو. ځکه چي دا ورسره د خپلي موریو نښه پاتي ده
.صحابوؓ په یو اواز اوویئیل چي مونږ ټول راضي یو . بیا
حضرت زینبؓ ته هغه امیل واپس کړے شو. او د آزدی د پاره
ئي ابوالعاصؓ نه لوظ واغستلو چي تۀ به حضرت زینبؓ لره
مدیني منوري ته رالیږي . ابو العاصؓ ته چي کله ازادي
اومندله او مکي مکرمي ته راغے . نو د حضور ﷺ د لوظ
مطابق ئي حضرت زینبؓ مدیني منوري ته روانه کړه .
ابوالعاصؓ یو لوئي سوداګر وۀ . په یوه بله موقع بیا دوی
مسلمانانو ته په لاس ورغلل . په دغه موقع چي کله راخلاص
شو او مکي مکرمي ته راغے. نو اول ئي د ټولو قریشو

(c) ketabton.com: The Digital Library

امانتونه واپس کړل او بیا ئې د اسلام د قبلیدلو اعلان وکړلو.
د بدر بعضې قیدیان ډیر زیات غریبا نان وۀ . چې د فدیې
ورکولو طاقت ئې نۀ لرلو . خو د لیکلو اولوستلو هنر ورسره
وۀ . هغوي ته ووئیلی شو چې تاسولره دا فدیه ده چې تاسو د
مسلمانانو لسو لسو تنو ته لیکل او لوستل وښائې . حضرت
زید بن ثابتؓ په دغه موقع لیکل زده کړې وۀ .
(107, 108,109)

غزوۀ غطفان

د غزوۀ بدر نه وروستو دعشور د یو لښکر سره (چې څلورسوه
تنه وو) په مدینې منورې باندې د حملې کولو اراده وکړه.هر
کله چې حضور ﷺ ته نزدې شولو نو د لښکر ټول کسان ترینه
وتختیدل . او غرونو کښې ئې پناه واغستله . حضور ﷺ چې
میدان صفا ولیدلو نو واپسی ئې وکړله . دغه وخت مولیٰ
کریم ﷺ د اسمانه باران راوورولو چې په هغې سره د حضور
ﷺ کپړے لمدے شولے . رسول اللّٰه ﷺ خپلې کپړے د
وچولو دپاره په یوه ونۀ کښې زوړندے کړلے او په خپله د
هغه ونې په سیورې کښې د آرام کولو په نیت سملاستلو.
بل طرف ته دعشور دا منظر دلرې نه لیدلو . هغۀ چې ولیدل
چې حضور ﷺ د هغۀ نه ناخبره ملاست دے . هغه وخت په
تیزې سره هغه د حضور ﷺ سر مبارك ته نزدې راغے توره
ورسره په لاسو کښې وه . حضور ﷺ ته ئې ووئیل اوس به
تاسو مانه څوك خلاصوی ؟ . حضور ﷺ ښۀ په اطمینان سره
جواب ورکړه . زما اللّٰه به ماتانه خلاصوی . دعشور چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضور ﷺ د خلۀ مبارك دغه كلمات واوريدل . نو ويره پرې راغله .توره ئې د لاس نه ګزار شوه . هغه توره چې د دعشور د لاسو نه پريوتے وه بنۀ په اطمينان سره حضور ﷺ راؤچته كړه او د دعشور نۀ ئې تپوس وكړۀ اوس تۀ ا ووايه چې تا به زما نه څوك خلاصوى ؟ . دعشور په عاجزي سره ووئيل : زما خلاصولو والا هيڅ څوك نشته . حضور ﷺ چې د دعشور عاجزى او محتاجي وليده نو بې له انتقامه ئې معاف كړلو . دعشور باندې ددغې واقعې دومره ډير اثر ووشو . چې وروستو په خپله هم مسلمان شولو او د خپل قوم د پاره يو لوئې مسلمان مبلغ جوړ شولو . (110) دا د حضور ﷺ د اخلاقو يوه نمونه وه . داسې واقعات د سيرت په نورو كتابونو كښې ډيرزيات ليكلى شوى دى .

د حضرت حفصهؓ او زينبؓ سره نكاح

د هجرت په دريم كال د شعبان په مياشت كښې حضرت حفصهؓ بنت عمرؓ د حضور ﷺ په نكاح كښې راغله او بيا د رمضان المبارك په مياشت كښې حضور ﷺ د حضرت زينب بنت خزيمهؓ سره نكاح وكړله .(111)

غزوۀ احد

دا هل علم په دې خبره اتفاق دے چې د احد جنګ (غزوه) د هجرت په دريم كال د شوال په مياشت كښې شوې دے . كوم وخت چې مشركان د بدر د شكست خوړلو نه وروستو مكې مكرمې ته لاړل . نو هغوى د بدر د انتقام اخستلو د پاره په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيرزيات اهتمام سره تياري شورو کړۀ . هم په دغه نيت ئي يو لوئي لښکر تيار کړلو . په دغه لښکر کښي دري زره کسانو سره دوه سوه اسونه ، دري زره اوښان وو . او څلوار لس زنانه د دي مقصد دپاره وے چي کۀ چرته دوی تيښته کوی نو ورته به د بدر جنګ رايادوی او د جنګ نه په تيښته به ورته غيرت ورولي .حضرت عباسؓ چي په پټه ئي اسلام قبول کړے وو او لاتراوسه ئي هجرت نه وو کړے . هغوی حضور ﷺ ته د مکي مکرمي د مشرکانو حالات وليکل او د يو تيز رفتار قاصد په ذريعه ئي دغه ليکل حضور ﷺ ته وليږل. حضور ﷺ ته چي پته ولګيدله نو د پوره حقيقت معلومولو دپاره ئي دوه کسان د مديني منوري نه مکي مکرمي ته روان کړل. چي د قريشو پوره پوره حالات حضور ﷺ لره راوړی . هغي دوؤ تنو حضور ﷺ ته خبر ورکړۀ چي د قريشو لښکر دمکي مکرمي نه راروان شوي دے او مديني منوري ته نزدي رارسيدلے دے . حضور ﷺ د دغه قاصدانو د خبر په رڼا کښي يو څو تنه څوکيداران د مديني منوري نه ګير چاپيره په اهمو ځايونو باندي مقرر کړل. بيا حضور ﷺ د صحابهؓ نه مشوره واغستله .د مشوري نه پس حضور ﷺ سحر وختي د زرو تنو سره د مديني منوري نه بهر ووتلو .په دغه زرو تنو کښي د رئيس المنافقين عبد الله بن ابی منافق دري سوه ملګری هم وو. رئيس المنافقين عبدالله بن ابیؑ او د هغۀ ملګری د اسلامی لښکر نه په لاره کښي جدا شو. او دا بهانه ئي وکړه چي د هغوی مشوره نۀ ده منلے شوے . ځکه دوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

په جنگ کښې حصه نۀ اخلي . د منافقینو د اسلامی لښکر نـه په جدا کیدو سره د اسلامی لښکر تعداد صرف اووۀ سوه پاتې شو. حضور ﷺ د مدینې منورې نه بهر تشریف یوړلو او د اسلامي لښکر ئې په خپله معائنه وکړه . د معاینې په وخت حضور ﷺ بعضې واړۀ واړۀ هلکان ولیده چې د جهاد لـه شوقه په صفونو کښې ولاړ دی . حضور ﷺ هغه هلکان مدینې ته واپس ولیږل . په دغې هلکانو کښې رافع بن خدیج ؓ هم وۀ . کوم وخت چې هغۀ ته ووئیلی شو. چې تۀ لا ماشوم ئې او د جهاد کولو طاقت نۀ لرې په دې وجه مدینې منورې ته واپس لاړ شه . هغه د پښو په ګوتو اودریدلو. حضور ﷺ چې د هغۀ هغه شوق او جذبه ولیدله نو ورله ئې په اسلامی لښکر کښې د شاملولو اجازت ورکړۀ . سمره بن جندبؓ چې وکتل . چې په وجود کمزورې رافعؓ تـه پـه اسلامی لښکر کښې د شاملولو اجازت ملاؤ شو. نو هغۀ حضور ﷺ ته ووئیل چې زۀ د رافعؓ نـه پـه وجود کښې تـکـړه یم . ځـکه چې هغۀ ته اجازت ورکړے شوے دے دغه شان دے ماته هم په اسلامی لښکر کښې د شاملیدلو اجازت راکړے شی . حضور ﷺ د امتحان په غرض دوی یو بل لره په پرځونو وروستل . سمرهؓ په دغه موقع رافعؓ لره په زمکه ځملولو . حضور ﷺ ولیدل چې سمرهؓ د رافعؓ نه مضبوط او تکړه دے . نو د رافعؓ سره سره ئې سمرهؓ ته هم په اسلامی لښکر کښې د شاملولو اجازت ورکړۀ . د مسلمانانو صفونه حضور ﷺ په خپله تیار کړل . حضور ﷺ د پنځوسو تنو یوه ډله د اُحد د غریه څوکه کینوله چې دښمن د

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروستـو نـه پـه مسـلـمـانـانـو حـمله ونكړي . ورسره ئي هغي جمات تـه دا امـر هـم وكـړه . چي تـاسـو بـه خـپـل ځايونه نهٔ پـريـږدئ . مسلمانان كهٔ برے مومي او كهٔ ورته شكست رسي . بيـا يـو ډيـر لـويـي جـنـګ شـوروشـو . شورو شورو كـبـنـي د مسـلـمـانـانـو تـلـهٔ درنـه وهٔ . او مسـلـمانان پـه ګټه كـبنې روان وهٔ . قـريـشـوتيـخـتـه كـول غـنيمت ګټل .مسلمانانو د قريشو نه پاتي مـال غـنـيـمـت راټـولـول شوروكـړل. هغه پنځوسو تنو (چي د مسـلـمـانـانـو د څوكيدارۍ د پاره دا احد د غر د پاسه حضور ﷺ كـيـنـولـي وو) چـي دغـه منظر وليدهٔ . نو هغوی خپل ځائے لـه دی وجـي پرېښودلو چي د حضور ﷺ فرمان د دي وخته پوري وهٔ . د هـغـوی مشـر عبدالله بن جبير رض ورته ډير په تاكيد سره بار بـار ووئيـل چـي د حضور ﷺ فرمان دے چي دا ځائے به تاسو په هيڅ حالت كـبنې نهٔ پريږدئ . هغوی ووئيل چي مسلمانانو ته فتح نصيب شوے ده اوس دلته د پاتے كيدلو څهٔ ضرورت پاتے نهٔ شو . د حضرت عبدالله بن جبير رض سره صرف يو څو تنه پـه دغه مقام باندي پاتے شو. خالد بن وليد (چي لا تراوسه ئي ايـمـان نهٔ وو راوړے) چي دغه ځائے خالي وليدهٔ نو د وروستو نـه ئي پـه مسـلـمـانـانـو حمله وكړهٔ . عبدالله بن جبير رض او د هغهٔ ملګرو ډير په ښهٔ انداز سره د هغوی مقابله وكړه . ولي د تعداد د كـم والـي پـه وجـه خالد بن وليد او د هغهٔ لښكر ئي رامنع نهٔ كـړے شـو او دوی ټـول د خـالد بن وليد او د هغهٔ لښكر سره په مـقـابـلـه كـبنـي شهيـدان شو . د حضرت عبدالله بن جبير رض او د هـغـهٔ د ملګرو پـه شهادت سره خالد بن وليد ته لاره صفا شوه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په اسلامي لښکر ئې د وروستو نه يوه زورداره حمله وکړه .
بل طرف ته چې قریش په تېخته وو هغوی هم راوپس شو.
دغه وخت ټول مسلمانان د کافرانو د دوؤ ډلو په مېنځ کښې
راګیر شو. یو طرف ته د خالد بن ولید لښکروۀ او بل طرف ته د
قریشو لښکروۀ . مسلمانان دغه وخت یو عجیبه امتحان
کښې وو. مصعب بن عمیرؓ چې د حضور ﷺ سره په صورت
مبارك کښې یو شان ښکاریدلو په دغه موقع شهید شولو نو
دا خبره ګډه شوه چې حضور ﷺ شهید شولو . د مسلمانانو
غوږونو ته چې کله دغه خبره وورسیدله . نو بې حوصلې
شو .او دا خیال کول ئې شورو کړۀ چې د حضور ﷺ نه بغیر د
دنیا د ژوند به څۀ خوند کوی . دغه وخت دقریشو دلاسه ډیر
مسلمانان شهیدان شو. ډیر صحابهٔ ژوبل شو . ناګهانه د
حضرت کعب بن مالكؓ نظر په حضور پریوتلو او د
خوشحالۍ نه ئې یوه چغه کړه . چې راشئ مسلمانانو
حضور ﷺ صحیح سلامت دے . صحابوؓ چې د حضرت
کعب بن مالكؓ اواز واوریدلو نو ټول د حضور ﷺ طرف ته را
په منډه شول . دغه وخت مشرکانو ډیر زور ولګولو چې
حضور ﷺ شهید کړی او پرله پسې ئې په حضور ﷺ باندې
حملې وکړلے .صحابهٔ د حضور ﷺ مخې ته د یو ډهال پشان
ولاړ وو . او د کافرانو مشرکانو د هرې حملې جواب به ئې په
ښۀ طریقه ورکولو. حضرت طلحهؓ دغه وخت د خپل وجود (
جسم) په ذریعه د مشرکانو ګزارونه منع کول، د جنګ نه
وروستو د هغوی په جسم اویا زخمونه جوړ شوی وو . دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

موقع وه چي حضور ﷺ وفرمائيل څوك دى چي زما نه ځان قربان كړي ؟ حضرت زيادؓ سره د ځلورو ملګرو حضور ﷺ لره نږدي راغـﮯ او د كافرانو سره په مقابلي كښي شهيدان شول . په دغه موقع د قريشو د يو تن عبدالله بن قميه د لاسه د حضور ﷺ مخ مبارك زخمي شو . هغة په حضور ﷺ باندي د توري ګزار وكړلو چي د هغي په وجه د مخ د ټوپي نه دوه كړي د حضور ﷺ مخ مبارك ته وردننه شولـﮯ .په دغي ګزار سره د حضور ﷺ يو غاښ مبارك هم شهيد شولو .حضرت سيدنا صديق اكبرؓ اراده وكړه چي د حضور ﷺ د مخ د زخم نه دغه كړي لري كړى خو حضرت ابوعيبدهؓ ورته د دغي سعادت حاصلولو د پاره منت وكړلو . حضرت ابوعبيدهؓ چي د حضور ﷺ د مخ مبارك نه د خلـي په ذريعه دغه كړي اوويستلـﮯ نو ورسره ئي خپل دوه غاښونه هم پريوتل . دغه غزوه كښي حضور ﷺ يوي كندي ته وغرځيدلو . هغه كنده مشركانو د ايمان خاوندانو ته د نقصان رسولو د پاره جوړه كړي وه . په دغه غزوه كښي دوه ويشت ، يا دري ويشت تنه د كافرانو نه مردار شوي وو. او د مسلمانانو نه اويا تنه شهيدان شوي وو. په دغه شهيدانو كښي د حضور ﷺ ترة حضرت حمزةؓ هم وة . چي د هغوى په شهادت حضور ﷺ ته ډير تكليف رسيدلـﮯ وو. هنده چي لا تراوسه ئي ايمان نة وو قبول كړﮯ او د ابوسفيان كورو الا وه . هغي د حضور ﷺ د ترة حضرت حمزةؓ سره د هغه د شهادت نه پس ډير بد سلوك كړﮯ وه. د دغي جنګ په موقع مسلمانانو خپل بچي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

زنانه په مختلفو قلعو کښې د یهودیانو نه د حفاظت دپاره بندے کړے وے . صرف هغه زنانه په میدان کښې موجود وے چاچې د مسلمانانو مرسته او علاج کولے شو .حضرت فاطمې په دغې موقع د خپل والد محترم د زخمونو علاج ته تیاره ولاړه وه . حضرت عائشهؓ ، حضرت ام سلیمؓ او حضرت اُمّ سلیطؓ زخمیانو لره په مشکونو کښې اوبه راچلولے . حضرت صفیهؓ چې د حضرت حمزهؓ خور او د حضور ﷺ ترور ده . هغې ته چې پته ولګیده چې مسلمانانو ته په جنګ کښې ډیر زیات نقصان رسیدلے دے نو د مدینې منورې نه په تیزی سره راروانه شوه .او د احد میدان ته راغله . حضور ﷺ ته چې د ترور د راتګ پته ولګیدهٔ نو حضرت زبیرؓ ته ئې وفرمائیل د حضرت حمزهؓ د وجود ټکړې راغوندې کړه خور ته ئې پته اونهٔ لګی . د دغې خبرې خبر چې حضرت صفیهؓ ته اوشو نو هغې اوفرمائیل . زهٔ د خپل د ورور نه خبر شوې یم د الله په لاره کښې دغه قربانی څهٔ لویه قربانی نهٔ ده . د دغې وینا نه پس حضور ﷺ خپلې ترور له د حضرت حمزهؓ د لیدلو اجازت ورکړهٔ . هغې چې خپل ورور ولیدهٔ نو انا لله وانا الیه راجعون ئې ووئیل او دې امت ته ئې د صبر کولو یوه بهترینه نـــــمــــونـــــه پـــــریښـــــوده .

دغه جنګ کښې د یو انصاری زنانه پلار ، ورور او خاوند شهیدان شوی وو . پرله پسې د یو یو د شهادت خبر چې دغې زنانه ته راغے نو هغې زنانه به د هر خبر راوړونکی نه دا تپوس کولو چې حضور ﷺ څنګه دے؟ حضور ﷺ خو روزغ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دے کنه ؟ ورته به ووئیلی شو چي حضور ﷺ صحیح سلامت دے . نود ربّ شکریه ئي اویاسلو.بیا هم د ځان د تسلی د پاره د حضور ﷺ په دیدن پسي ګرځیدله . هر کله چي ئي په حضور ﷺ باندي نظر پریوتلو نو د ربّ شکر ئي ادا کړۀ او چغه ئي کړه چي تاسو سلامت ئي نو نور مصیبتونه مصیبتونه نۀ دي . د دغي واقعي نه پس د مسلمانانو زمکي ته د سپارلو(تدفین) وخت راغے نو مسلمانانو سره د غریبي په وجه دومره کپړه نۀ وه چي د دغي شهیدانو ترینه کفن جوړ شي . د حضرت مصعب بن عمیر جنازه تیاره وه . خو د کفن د پاره ئي کپړه نه وه .به کپړي سره سر به ئي ورله پټولو نو خپے به ئي ښکاره کیدے او کۀ خپے به ئي ورله پټولے نو سر به ئي ښکاره کیدلو. بیا د حضور ﷺ په امر سره سر مبارك ئي پټ کړے شو او په خپو ئي ورله واښۀ واچول. دا هغه منظر او هغه وخت وو چي مسلمانانو ته به کله هم وربه یاد شو نو ژړا به ورتله .د جنګ احد شهیدان بغیر له غسله (لامبولو) په هغه وینو کښي لت پت د جنازو نه پس خپلو خپلو قبرونو ته اوسپارلے شو. په دي جنګ کښي مسلمانانو ته ډیر زیات نقصان رسیدلے وو. قریش مکي مکرمي ته روان شوی وو. خو د دي خبري یره وه چي کیدے شی قریش په مسلمانانو دوباره حمله وکړي . ځکه رسول الله ﷺ د اویاتنو یوه ډله چي پکښي حضرت ابوبکرؓ او حضرت زبیرؓ هم وو . د ابوسفیانؓ او د هغه لښکر پسي وروستو روانه کړے وه . ابوسفیانؓ په لاره کښي بیا په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو باندي د حملي كولو اراده لرله خو د خزاعه قبيلي مشر معبد چي پټ پټه د مسلمانانو سره ملګري وو . هغه ابوسفيان ته ووئيل تۀ د مسلمانانو سره د مقابلي كولو طاقت نۀ لرے . زۀ ديو خبرراوړونكي په ذريعه خبرشوے يم چي محمد ﷺ تاسره دوباره مقابله كول غواړي اويو لښكرئي ستا د مقابلي د پاره تاپسي ورستو راروان كړے دے . ښۀ خو داده چي صحيح او روغ ځان مكي مكرمي ته وورسے . ابوسفيان چي د معبد خبره واوريدله نو خپله اراده ترينه هيره شوه او مكي مكرمي ته روان شو. حضور ﷺ ته چي د ابوسفيان اودقريشو دلښكر پته ولګيده چي مكي مكرمي ته ورسيدل نو مسلمانانو ښۀ په اطمينان سره د حمراء نومي علاقي نه مديني منوري ته واپسي وكړه.

(112 , 113)

د يهوديانو مخالفت

د مديني منوري فضا د مسلمانانو د پاره ښه وه . خو دلته هم د اسلام دښمنان وو . چي د تاريخ په كتابونو كښي په يهود سره يادېږي د يهوديانو دري قبيلي وے . بنو نضير ، بنو قينقاع ، بنو قريظه . په شورو كښي د دوی سره حضور ﷺيوه د امن معاهده كړے وه چي ورته ميثاقِ مدينه وائي . د دي معاهدي مقصد دا وو چي د مديني خلق د باهر دښمن سره په شريكه مقابله وكړي . دغه يهوديان په شورو شورو كښي د مسلمانانو ملګري وو او دوی به دمسلمانانو سره په شورو شورو كښي ملګرتيا كوله ځكه چي كومه خبره به مسلمانانو كوله . نو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغي خبرے په ذريعه به دوی د خپلے خبري (چي د أسماني کتاب سره به ئي تعلق وه) تائيد حاصلولو. ديهوديانو دا خيال وه چي د مسلمانانو په ذريعه به د دوی په سلطنت کښي وسعت او زيات والے راشي .خو يهوديان په دغي مقصد او اراده کښي کامیابه نۀ شو. په رو رو د وخت تيريدو سره يهوديانو ته پته ولګيده چي د کوم مقصد د پاره دوی د مسلمانانو سره مرسته او ملګرتيا کووی. هغه مقصد دوی ته نۀ حاصليږي د هغي مقصد نه دوی لري روان دی . په مزه مزه يهوديان په دي هم پو هه شو. چي د مسلمانانو عقيده زمونږ د عقيدي نه ډيره زياته بدله ده . په دي وجه ئي پټ په پټه د مسلمانانو مخالفت شورو کړه . د دغي ځائے نه يهوديانو د مسلمانانو سره دښمني شورو کړه . د يهوديانو په زړونو کښي د مسلمانانو د پاره د محبت په ځائے کينه بغض حسد راپيدا شو. يهوديانو د مسلمانانو د ويري د لاسه ئي دغه دښمني نه ښکاره کوله. بيا هم هغه کارونه به ئي کول چي په کومو کارونو اسلام او مسلمان بدنام شي او په څۀ طريقه اسلام او مسلمان ته نقصان اورسي . اوس اوخزرج چي د اسلام په نور راجمع شوی وو او د يوبل سره ئي دښمني ختمه شوے وه . د يهوديانو دا کوشش وو چي دغه دښمني بيا راتازه کړي . په دوی کښي بيا شرفساد بنور کړي . خود اسلام په وجه دوی ته خپل مقصد حاصلول ډير ګران وو . له دي وجي له پټي نه ښکاره مخالفت ته راغلل . او هغه معاهده ئي ماته کړه کومه چي د مسلمانانو او د يهوديانو ترمينځه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوے وه . د دغي شر ابتدا د بنوقينقاع نه اوشوه .

بنوقینقاع سره جنگ

په اسلامي مياشتو كښي د شوال مياشت وه او د هجرت دويم كال وه . يوه مسلمانه زنانه د څۀ كار د پاره د بنوقينقاع محلي ته لاړه . هلته ئي د يو دكان نۀ څه اغستل . د هغه دكان مالك دغي مسلماني زنانه ته په غلط نيت لاس واچولو . دغه ځائے يو بل مسلمان ولاړ وو هغي چي وليدل چي د يو مسلماني زنانه عزت پاتي نۀ شولو نو كوم يهودي چي دغه حركت كړے وو . هغه ئي مردار كړه. بيا يهوديانو د يهود په بدله كښي مسلمان شهيد كړه . حضور ﷺ ته چي د دغي واقعي پته ولګيدله نو رسول الله ﷺ د دوی سره د مقابله كولو مسلمانانو ته د تياري كولو حكم وكړۀ . بنوقينقاع ته چي معلومه شوه چي رسول الله ﷺ د مسلمانانو سره دوی طرف ته راروان دے او په دوی حمله كوونكے دے . نو دوی ځان په يوه قلعه كښي بند كړۀ . حضور ﷺ ترینه ګیره تاؤ كړه او پنځلس ورځے ئي د دوی په انتظار د دغي قلعي نه بهر تيرے كړے . بنوقينقاع ته پته ولګيده چي مسلمانان خو د دي ځائے نه د تلو نوم نۀ اخلي. نو د قلعي نه بهر راوتو ته مجبوره شو . او ټولو ووئيل چي حضور ﷺ د دوی په حق كښي څۀ فيصله وكړه . نو هغوی ته به منظوره وی . حضور ﷺ د عبدالله بن ابی په سفارش (چي د مسلمانانو حليف وۀ) دوی ته د خپل وطن نه د وتلو اجازت وركړۀ . دوی خپلي زمكي او كورونه پريښودل او شام طرف ته لاړل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

(114,115,116)

د اویا (۷۰) قاریانو واقعه

د اسلام نور رو رو ښوریدلو . په دغه زمانه کښې د کلاب قبیلې مشر د حضور ﷺ په خدمت کښې حاضر شو .او حضور ﷺ ته ئې درخواست وکړلو چې تاسو ماسره څهٔ مسلمانان ملګرې کړی چې زما قوم قبیله اسلام ته راووبلی . او د اسلام رڼا سره د هغوی زړونه منوره شی . حضور ﷺ ورته ووئیل د نجد خلق د بهروسې خلق نهٔ دی . هغهٔ ووئیل چې د دغې خبرې زهٔ ضامن جوړیږم . حضور ﷺ د هغهٔ سره اویا تنه ملګری کړل چې د قران کریم بهترین لوستونکی وو. دوی چې کله د بنوسلیم علاقې معونه ته ورسیدل .او هلته ئې دمه کوله . دغه وخت د دغې علاقې مشر عامر بن طفیل د دوی نه ګهیر چا پیره څهٔ کسانو ګهیره وا چوله .او دوی ئې ټول قتل کړل .صرف یو صحابی عمرو بن امیهؓ ئې پریښودولو .چې د چا په ذریعه د مدینې منورې خلقو د دغې مظلومو قاریانو واقعه واؤروله .(117)

د رجیع مقام شهیدان

په دغه ورځو کښې د عضل او د قاره قبیلې څهٔ تنه حضور ﷺ لره راغلل او درخواست ئې وکړهٔ چې زمونږه قبیله د اسلام په نور سره منوره شوے ده . تاسو مونږلره هغوی ته د اسلام سبق ښودلو دپاره یو څو کسان راکړئ . حضور ﷺ دوی سره لس تنه ملګری کړل . دوی چې کله رجیع ځائے ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورسيدل نو دغې ظالمانو خپله وعده هيره کړه . د بنی لحيان دوه سوه کسان غشی ويشتونکی د دوی نه ګهير چاپيره شو . دغه لس تنه مسلمانان د حفاظت دپاره يو غر ته وختل . او د دوو تنو نه علاوه ټول شهيدان شو . هغهٔ دوؤ کسانو کښې د يو نوم حبيبؓ او د بل نوم زيدؓ وه. دغه مشرکانو حضرت زيدؓ او حضرت حبيبؓ مکې مکرمې ته راوستلو .حضرت زيدؓ ئې په يو قريشی مشرك باندې خرڅ کړه . هغه حضرت زيدؓ په دې نيت واغستلو چې د مکې مکرمې خلق د دهٔ د قتل تماشا ووينې .هرکله چې قاتل د توري سره حضرت زيدؓ ته مخامخ راغے نو دغه وخت ابو سفيان (چې لا ايمان ئې نهٔ وو راوړے) حضرت زيدؓ ته ووئيل . اے زيدهٔ ! ربښتيا ووايا که چرته نن ستا په بدله کښې محمد ﷺ (معاذ اللّه) قتل شوے وے نو تهٔ به خوشحاله شوے وے ؟ حضرت زيدؓ ووئيل . زما دے په رب باندې قسم وی چې د رسول اللّه د خپو تلی د غنو نه د بچ کولو د پاره کهٔ چرته زما دا وجود قربان شوے وے نو دا به زما نيك بختی وے. د دغې فقرې وئيل وو چې قاتل د حضرت زيدؓ سر مبارك د تن نه جدا کړلو او حضرت زيدؓ ته د شهادت لويه مرتبه ملاؤ شوه . بل طرف ته حضرت حبيبؓ د حارث بن عامر ځامنو واغستلو . دا هغه حارث دے چې د اُحد په کښې جنګ کښې د حضرت حبيبؓ د توري د لاندې راغلے وه او مردار شوې وه . هر کله چې حضرت حبيبؓ لره د پهانسې ځائے ته بوتللے شو . نو دغه وخت حضرت حبيبؓ د دوه رکعته نفل ادا کولو اجازت اوغښتلو . مشرکانو ورته د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوافلو ادا کولو اجازت ورکړه . د هغې نه وروستو حضرت حبیب ؓ ته پهانسي ورکړے شوه. (119 , 118)

د بنو نضیر قبیلې سازش

بنو نضیر د مدینې منورې دیهودیانو دویمه غټه قبیله وه . د دوی دمسلمانانو سره یوه معاهده شوې وه . چې کۀ د دغې قبیلې (بنی نضیر) نه یو کس په غلطۍ سره مړې وکړئ . نو د هغه مړکس دیت به مسلمانان او یهودیان دواړه فریقه په شریکه ادا کوی . هم دغه شان کۀ چرته د یو مسلمان نه په غلطۍ سره مړې وشی . نو د هغې مړی دیت به هم په شریکه مسلمانان او یهودیان ادا کوی . په دغه زمانه کښې د بنی عامر دوه کسان د یو مسلمان د لاسه په غلطۍ سره قتل شو. د مقتولینو سره د حضور ﷺ له طرفه د امن ملاویدلو یوه چهیتې پرته وه . د دغه معاهدې مطابق د دغې دوو تنو (مقتولینو) دیت په مسلمانانو او په یهودیانو (بنو نضیر دواړو راتللو . مسلمانانو د بنی نضیر نه په دغه دیت کښې د هغې حصې مطالبه وکړۀ . او د دغې مقصد د پاره حضور ﷺ د بنو نضیر محلې ته هم لاړلو . په ظاهره خو دوی د حضور ﷺ خبره اومنله ، خو د دننه نه دوی دیت ورکولو ته تیار نۀ وو . حضور ﷺ ئې په دغه سلسله کښې د یو دیوال سره خواته کینولو . ورسره ئې دغه منصوبه هم جوړه کړه چې دغه دیوال سره د بره نه به یو لوئې کانړې په حضور ﷺ راګزار کړو . (د هغې د لاسه به حضور ﷺ شهید شی نو نۀ به حضور ﷺ پاتې شی او نه به دیت مطالبه وی) .حضور ﷺ ته د وحې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذریعه د دغې سازش پته ولګیده . سمدست د هغهٔ ځائے نه پاسیدلو او مدینې منورې ته روان شو. بنو نضیر ته چې د حضور ﷺ د تللو خبروشو د هغوی یو تن د حضور ﷺ خوا لره مدینې منورې ته ولیږلو . او ورته ئې دا پیغام ورکړهٔ . چې حضور ﷺ ته ووایه . چې تاسو هم دیرش تنه راولی او مونږ به هم د خپل پوهه دیرش کسان راجمع کړو بیا کهٔ چرته زمونږ د دین پوهه خلقو ستاسو خبره وومنله نومونږ به ترینه هم انکار ونکړو. د هغوی په منلو سره به بیا مونږ ته څهٔ اعتراض نهٔ وی . حضور ﷺ ورته خبر واستولو چې ترڅو تاسو یو کلك عهد نهٔ وی لیکلے . زه په تاسو بهروسه نهٔ شم کولے . د عهد راتازه کولو د پاره حضور ﷺ د بنو قریظه ته هم یو قاصد ولیږلو هغوی په خوشحالۍ سره خپل هغه زوړ عهد راتازه کړلو . بنو نضیر اول انکار وکړهٔ بیا ئې عهد تازه کولو ته سر کیښودلو . او حضور ﷺ ته ئې خبر ورکړهٔ چې تاسو د درې تنو سره راشے چې دغه عهد تازه کړو . حضور ﷺ چې کله هغوی طرف ته روان شولو . نو په لاره کښې ورته معلومه شوه چې بنو نضیر د تورو سره (د جګړے په نیت) په لاره کښې د حضور ﷺ او د مسلمانانو انتظار کوی . د هغوی منصوبه دا وه . چې دغه ځائے ته د راتلو سره په حضور ﷺ باندې حمله وکړی او (معاذ اللّه) حضور ﷺ شهید کړی . حضور ﷺ دوباره د لارې نه راواپس شولو . او د مسلمانانو د یو لښکر سره ئې د نبو نضیر د علاقې نه ګیره تاؤ کړه. بنو نضیر په ځان پسې د قلعو دروازے بندې کړے . بنو نضیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځلس ورځې د مسلمانانو په ګېره کښې وو. آخر په دې شرط د خپلو قلعو نه راوتلو ته تيار شو. چې څو مره سامان مونږ د ځان سره په اوښانو وړے شو هغه به د ځان سره واخلو او دا ځائے به مسلمانانو ته پرېږدو. حضور ﷺ د هغوی خبره وومنله او هغوی چې د ځان سره څومره مال په سورلو وړلے شو د ځان سره اوچت کړه او خيبر ته نورو يهوديانو لره لاړل بيا هم هلته ديره شو .دغه وخت د بنو نضير په دغه مشرانو کښې غټ غټ يهوديان لکه ابو رافع سلام بن ابی الحقيق، کنانه بن الربيع او حُيَی بن اخطب هم وو. په دې طريقه د مسلمانانو قوت او طاقت نور هم زيات شو. (120)

د خندق يا د احزاب جهګړه

کوم وخت چې بنو نضير د مدينې منورې نه بهر ووتل او په خيبر کښې ديره شو . د هلته نه هغوی په جمع د مسلمانانو د ختمولو سازشونه شروع کړل . او په دغه مقصد کښې ئې د ځان سره د عربو نورې قبيلې هم شاملې کړے . له دې دجې دغې جهګړے ته د احزاب (د ډيرو ډلو) جهګړه وئيلے شی . احزاب په عربی ژبه کښې ډيرو ډلو ته وائی . چونکه په دې جهګړه کښې د عربو ډير قبائل د مسلمانانو خلاف راپو ځائے شوی وو. ځکه دې جنګ ته د احزاب جنګ وئيلے شی . د مسلمانانو په دغې مخالفينو کښې د بنو نضير سره ملګرو کښې په خصوصی توګه د قبيله بنی غطفان، قبيله بنو اسد، او د قريشو نوم اغستلے شی . دوی ټولو د لس زرو لښکر تيار کړلو او مدينه ته راروان شو. حضور ﷺ ته چې کله د دغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

حالاتو پته ولګیدله نو مسلمانان ئي راجمع کړل او د هغوی نه
ئي د دغي لښکر (مشترکه دښمن) په باره کښي مشوره
واغستله . هریو صحابیؓ خپله رائي وړاندي کړه . حضرت
سلمانؓ چي د فارس(موجوده ایران) سره ئي تعلق لرلو هغه
ووئیل چي د مدیني منوري دري طرفونه په کورونو او د
کهجورو په باغونو سره محفوظ دی . صرف یو طرف داسي
دے چي نۀ پکښي کورونه شته او نۀ دغه ځائے څه نور د
حفاظت سامان شته . دا وخت پکار دا دی چي په دغه مقام
باندي یو خندق (کنده) وکنستلے شی . چي د کافرانو مدینه
ته د راتګ لاره بنده شی . حضور ﷺ د حضرت سلمانؓ رأئے
خوښه کړله او په هغي باندي ئي د عمل کولو حکم ورکړلو .
حضور ﷺ د دري زرو صحابوؓ سره دغه خندق کسنتلو . هریو
صحابیؓ ډیر په اخلاص سره په دغه خندق کښي کار کولو . دا
ګران کار په ډیر محنت سره شلو ورځو کښي سر ته ورسیدلو
. په دغه موقع یو خبر راوړونکي دا خبر راوړلو چي د کافرانو
لښکر مدیني منوري ته رانزدي شوي دے . منافقینو ته چي
پته ولګیدله نو په مختلفو حیلو او بهانو ئي ځان د مسلمانانو
د لښکر نه جدا کړلو او خپلو کورونو ته لاړل . د مسلمانانو
سره په مدینه کښي د یهودیانو یوه قبیله پاتے کیدله
.مسلمانانو ته د دغي قبیلي نه هم خطره وه . په دغي وجه د
دغي قبیلي دپاره دوه سوه تنه جدا کړے شوی وو چي په دوی
باندي نظر ساتي . بنوقریظه قبیلي لاتراوسه پوري د
مسلمانانو مخالفت نۀ کولو په ظاهره ئي د کافرانو ، مشرکانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملګرتیانهٔ کوله . په پټه پټه دوی هم د کافرانو ملګري وه خو د دي خبري نه ویریدل چي کهٔ چرته مونږ د دغه کافرانو او قریشو ملګری شو . صبا خو به دوی لاړ شي او مونږ ته به مدینه کښي پاتي کیدل ګران شي . بنوقریظه ته حیی بن اخطب د بنو نضیر مشر پیغام ولیږلو کهٔ چرته تاسو نن د مسلمانانو خلاف زمونږ مرستهٔ او ملګرتیا وکړهٔ . نو زمونږه د مسلمانانو خلاف دغه جنګ ګټل به یقیني شي ځکه چي نن د عرب ټولي قبیلي د مسلمانانو د ختمولو د پاره د مدیني نه بهر راجمع شوي دي .د حیی بن اخطب په سازش سره بنوقریظه قبیلي خپل عهد چي د نبی کریم ﷺ او د مسلمانانو سره ئي کړے وو هیر کړلو او د مسلمانانو خلاف په دغه جنګ کښي د قریشو د او د نورو کافرانو ملګری شو . قریش او دغه رنګ نور کافران د مدیني منوري نه بهر دیرشوی وو . او د یو داسي ځائے په تالاش کښي وو چي د هغي په ذریعه مدیني منوري ته دننه شي . او د مسلمانانو سره مقابله وکړئ .. خو داسي یو ځائے ئي هم او نهٔ موندلو چي د هغي په ذریعه د کافرانو دغه لښکر په مسلمانانو حمله وکړئ . په دغه حالت او کیفیت کښي قریشو او نورکافرانو د مدیني منوري نه بهر شل ورځے تیري کړے . د مدیني منوري د مسلمانانو او په د مکي مکرمي د کافرانو په مینځ کښي بس د یو خندق فاصله وه . دغي خندق سره کافرانو د مسلمانانو خوا له نزدي نشو تللے .مسلمانانو د کافرانو د شر او حملي نه په دغي خند ق سره بچ وو. عمرو بن ودّ چي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دقریشو یو ډیر زیات بهادر سړے یادیدیو هغه د خندق (کنده) نه بل طرف ته د پوري وتلو کوشش وکړۀ . خو د مسلمانانو له طرفه حضرت علیؓ د هغه کوشش ناکامه کړه . کافرانو به هره ورځ په مسلمانانو باندي د کاڼو او غشو یو باران جوړوو. مسلمانان دلته په دغه تکلیف او مصیبت کښي وو . ورسره بل طرف ته د مسلمانانو زنانه چي په کومه قلعه کښي پاتي کیدلے هغه قلعه د بنو قریظه د آبادي سره خواته وه . یو یهودی د دغي قبیلي نه دغه قلعه ته نزدي شو او قلعي ته د ورننوتلو په کوشش وو دغه وخت حضرت صفیهؓ چي دنورو زنانو سره په دغي قلعه کښي وه .د مسلمانانو زنانو د حفاظت د پاره توره په لاس تیاره ولاړه وه . هغي د هغه یهودی سر د تن نه په توري سره جدا کړلو . اونورو یهودیانو ته ئي د عبرت اخستلو د پاره په یو میدان کښي وروغرځولو . بنوقریظي قبیلي چي دغه حالت او کیفیت ولیده . نو ویریدله او دا خیال اوګمان ئي وکړه چي ګني په قلعه کښي د مسلمانانو د لښکر یوه حصه د قلعي د حفاظت د پاره موجوده ده . مسلمانان په دغه آزمائش او امتحان کښي وو . یو طرف ته د مدیني منوري یهودیان وو چي د مسلمانانو پټ په پټه ډیر زیات مخالف وو . بل طرف ته د قریشو اود نورو ډیرو قبیلو هغه لوئي لښکر وو . د دغي حالت او کیفیت په وجه د مسلمانانو تکلیفونه ورځ ترورځه زیاتیدل . بل طرف ته کافران او د مکي مکرمي قریش په خیمو کښي په زیات دیره کیدلو سره تنګ شوی وو . دغه وخت وو چي د غطفان قبیلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو كس چې په پټه ئې ايمان راوړے وو قريش ته ورغلو او قريش ئې د نورو كافرانو نه ئې بد ظنه كړل . بيا نورو قبيلو ته ورغلو او هغوي ئې د قريشو نه بد ظنه كړل . په دغه طريقه د قريشو او د نورو قبيلو په مينځ اختلاف جوړ شو . دغې اختلاف سره سره په دوی د شپې يوه تيزه سيلۍ راغله . هغې طوفان او سيلۍ د كافرانو خيمې په هوا كړے د كافرانو لوښي د يو ځائے نه بل ځائے ته لاړو . دغې حالت او كيفيت قريش او نورې قبيلې دې خبرې ته مجبوره كړے چې خپلو خپلو كلو ته لاړ شي . اول بنوقريظه ميدان خالي پريښودلو او كورونو ته لاړل بيا وروسته نوروكافرانو هم د ميدان نه تيخته وكړه اونمبر په نمبر خپلو خپلو كلو ، علاقو ته روان شو . د كافرانو په تلو سره مسلمانانو ساه واغستله . او د مولیٰ كريم ئې ډير ډير شكر ادا كړۀ چې د يو لوئې آزمائش او امتحان نه بچ شو .(121,122,)

د بنوقريظه د عهدشكنې انجام

هر كله چې مسلمانان د قريشو او نورو قبيلو د شر اوفساد نه په كوم وخت چې دعربو قبيلو او قريشو د مدينې منورې نه ګهيره اوچته كړه او مسلمانانو د بهر د هر قسمه خطرې نه په امن كښې شو .نو حضور ﷺ دمسلمانانو سره د بنو قريظه نه د عهد ماتولو بدل اغستلو دپاره د بنوقريظې د قلعو نه ګيره تاؤ كړله . بنوقريظه تريوې مياشتې پورې په خپله قلعه كښې بند وو .آخر كار تنګ شو او د راوتلو د پاره ئې حضو ﷺ ته درخواست وكړۀ . حضور ﷺ د بنوقريظه نه د عهد ماتولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بدل اغستلو د پاره چي زمونږ فيصله دي د اوس د قبيلي مشر حضرت سعدؓ بن معاذؓ وکړي . هغه چي څۀ فيصله وکړه . مونږ ته به منظوره وي . حضرت سعدؓ چي د خندق په جهګړه کښي زخمي شوي وه او ډير په تکليف او مصيبت کښي وه . د دغي تکليف باوجود حضرت سعدؓ د فيصلي کولو د پاره دغي مقام ته تشريف راوړلو . د حضرت سعدؓ قبيلي غوښتل چي د بنوقريظه سره نرمي وشي او هغوی ته د هغوی غلطي معاف کړي شي . خو حضرت سعدؓ او نۀ منل او فيصله ئي وکړه چي په بنو قريظه کښي څوك چي د جنګ کولو قابل دي هغوی دے قتل کړے شي .زنانه او ماشومان دي بندي (قيديان) جوړ شي . او د دوی مال او زمکي دي په غريبانانو مسلمانانو کښي تقسيم کړے شي . د حضرت سعدؓ په دغه فيصله باندي عمل وکړے شو او په دي طريقه د بنوقريظي مخ نيوه وشوه .(124 , 123)

د حديبيے راضي نامه

د مسلمانانو د ډير وخت نه دا آرزو او تمنا لرله چي د اللّٰه تعالیٰ د ښکلي کور طواف او ديدن وکړي . خو د مشرکانو او کافرانو د لاسه مسلمانان د دغي نعمت نه تر ډير وخته پوري محرومه پاتي شوی وو . هم دغه تمنا د حضور ﷺ په زړۀ کښي وه په دغه زمانه کښي حضور ﷺ يو خوب وليدلو . چي د عمري د ادا کولو د پاره حضور ﷺ د خو تنو صحابهؓ سره مکرمي مکرمي ته سفر کړے دے او بيا د عمري د ادا کولو نه وروستو هغوی کښي بعضي کسانو سرونه خرولي دي او بعضو ترينه

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سر څه وېښته اغستي دي . دغه خوب چې د حضور ﷺ د
خلې مبارکې نه صحابهؓ ته بيان شولو نو د هغوی جذبه او
شوق نور هم راوچت شولو . په دغې وجه حضور ﷺ د
څلوارلسو سوو (بعضې روايتونو کښې تعداد کم او بعضې
کښې زيات هم بيان شوے دے) تنو سره د عمرې د ادا کولو
په نيت د مدينې منورې نه مکې مکرمې ته د تللو اراده وکړه .
دا ساعت د ذی القعدې رومبې تاريخ وه او د هجرت شپږم کال
وه . د ذوالحليفه نه حضور ﷺ احرام وتړلو او بسر بن سفيان
ئې د قريشو د حالاتو دمعلولو د پاره د ځان نه مخکښې مکې
مکرمې ته روان کړلو . د حضور ﷺ دا سفر د جنګ کولو د پاره
نۀ وو په دې وجه د غې قافله سره وسله (د جنګ کولو
څيزونه) نۀ وه . حضور ﷺ مکې مکرمې ته روان وو په لاره وو
په لاره کښې يو خبر راوړونکې حضور ﷺ له خبر راوړلو چې
قريشو ته د مسلمانانو د راتللو پته لګيدلے ده او هغوی ټول د
دې خبرې د پاره راجمع شوی دی چې حضور ﷺ او صحابهؓ به
په هيڅ شکل کښې مکې مکرمې ته دا خليدو ته نۀ پريږدو.
او د قريشو يو لښکر چې پکښې دوه سوه کسان دی د خالد بن
وليد په مشرې کښې د مسلمانانو د مقابلې د پاره را روان
کړے شوے دے . او په غميم کښې ديره دے . حضور ﷺ ته
چې پته ولګيده . نو رسول الله ﷺ هغه لاره پريښودله او په
بله لاره حديبې ته وورسيدلو . حديبيه کښې د حضور ﷺ
اوښه (قصوئ) کيناستله . دغه ساعت حضور ﷺ مکې
مکرمې ته د تللو اراده وکړله او اوښه ئې پاسوله خو اوښه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاسیدلو ته تیاره نهٔ شوه . خلقو ډیر کوشش وکړهٔ خو هر کوشش صرف کوشش پاتې شو. بعضي خلقو اوئیل چي قصوئ (اوبه) سترے شوے ده . حضورﷺاوفرمائیل چي قصوئ (اوبه) سترے شوے نهٔ ده . دلته ورته دالله له طرفه د پاتې کیدلو حکم دے . بیا حضورﷺاوفرمائیل زما دے په هغه ذات باندې قسم وی چي د چا په په لاس (اختیار) کښې چي زما دا ژوند دے نن کهٔ قریش زما نه د داسې څیز مطالبه وکړئ چي پکښې د شعائرالله تعظیم وی نو زهٔ به د هغوی هغه مطالبه منمه . بیا حضورﷺ په حدیبیه کښې د پاتې کیدلو اعلان وکړلو . د ګرمۍ موسم وه . سخته ګرمي وه . په دغې وجه مسلمانانو سره د څکلو اوبه په مزه مزه په ختمیدلو شولے او ډیر په کم مقدار د څکلو اوبه پاتې شولے . دغه وخت د حضورﷺد معجزې په ذریعه د اوبو یو ډیره لویه ذخیره مسلمانانو ته ملاؤ شوله چي ورسره د ټول لښکر تنده ماته شوه او بیا ئې ترینه خپل خپل لوښي هم ډك کړل . بیا حضورﷺ حضرت عثمانؓ له مکې مکرمې ته ولیږلو چي قریشو ته اطلاع وکړی چي د حضورﷺاود مسلمانانو اراده د عمرې د ادا کولو ده بله څهٔ اراده ئې نشته . هرکله چي حضرت عثمانؓ مکې مکرمې ته لاړو نو مشرکانو د څان سره ایسار کړلو .بل طرف ته په مسلمانانو کښې دا خبره ګډه شوه چي حضرت عثمانؓ د مکې کافرانو شهید کړلو . دا خبر چي حضورﷺواوریدلو نو د یو کیکرونې د لاندې حضورﷺ کینساتلو او د حضرت عثمانؓ د بدل اغستلو دپاره ئې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

صحابهٌ نه بيعت (لاس نيوه) اغستل شورو کړه او په لږ وخت کښي ټول لښکر د حضور ﷺ په لاس باندي بيعت وکړلو. دغي بيعت ته بيعتِ رضوان وئيلے شي . مولیٰ کريم د دغي بيعت ذکر په قرآن کښي هم راوستے دے . د بيعت نه وروستو پته ولګيدله چي د حضرت عثمانؓ د شهادت خبر غلط وو، حضرت عثمانؓ په مکه مکرمه کښي صحيح سلامت دے . هرکله چي قريشو ته د دغي بيعت پته ولګيدله نو ډير زيات فکر مند شو او ويره پري راغله . نو د راضي نامي کولو کوشش ئي شورو کړه . په دغه راضي نامه کښي د قريشو له طرف سهيل بن عمرو د قريشو نمائنده وو . هرکله چي هغه مسلمانانو ته رامخامخ شولونو حضور ﷺ وفرمائيل چي اوس ستاسو کار آسان شو. سهيل بن عمرو د راضي نامه په باره کښي د حضور ﷺ سره ډيري خبري وکړلے . بيا په يو څو شرطونو سره راضی نامه وشوله . هغه شرطونه په ظاهره د مسلمانانو خلاف کيښودلے شوی وو بيا هم دغي راضي نامي ته په قرآ ن کښي لويه ګټه (فتح)وئيلے شوے ده . د دغي په باره کښي د سورة فتح اياتونه نازل شوی دی . حضور ﷺ حضرت عليؓ ته حکم وکړۀ چي دغه راضی نامه په يو تحريری شکل کښي وليکی . حضرت عليؓ دغه تحرير د بسم اللّٰه الرحمٰن الرحيم نه شورو کړه نو سهيل بن عمرو اعتراض وکړۀ چي زۀ خو دغه ټکی نه پيژنم . په دغه وجه په تحرير کښي د بسم اللّٰه الرحمٰن الرحيم په ځائے باسمك اللّٰهم وليکلے شو .دغه ټکي به عربيانو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

عامو خطونو کښي په ابتداء کښي ليکلو. بيا حضور ﷺ حضرت عليؓ ته ووئيل چي وليکله چي دا راضي نامه ده چي په دي سره محمد ﷺ چي دالله رسول ﷺ دے راضي شوے دے .دغه وخت سهيل بيا اعتراض وکړۀ. اعتراض دا وه چي د الله درسول ﷺ دا تکي دے ترينه ختم کړے شي ځکه چي مونږ ورته د الله رسول نۀ وايو . حضور ﷺ حضرت عليؓ ته حکم وکړۀ چي دغه تکي ترينه وروان کړه .او د دغي په ځائے محمد بن عبدالله وليکله . حضرت عليؓ ته د هغه تکي ورانول ګران وو په دغي وجه حضور ﷺ پخپله هغه تکي وران کړلو . بيا د راضي نامي لاندينې شرطونه وليکلے شول.

★لس کاله به په خپلو کښي جنګ جهګړه نۀ کوو.

★مسلمانان دے اوس واپس لاړ شي

★راروان کال به عمره اداکوي خو په مکه کښي به صرف دري ورځي به تيروي .

★دځان سره به وسله (د جنګ سامان) نۀ راوړي .

★د مکي اوسيدونکي مسلمانان به د ځان سره نۀ بوځي .

★کۀ يو مسلمان په مکه کښي پاتي کيدل غواړي نو هغۀ ته به د مسلمانانو له طرفه څۀ رکاوټ نه جوړيږي

★بل طرف ته کۀ يو تن (مسلمان) د مکي مکرمي نه مديني منوري تلل غواړي او مديني ته لاړ شي نو هغه به د مکي مکرمي خلقو ته واپس کيږي.او کۀ يوتن (اسلام نه پس مرتد شي او بيا) د مديني منوري نه مکي مکرمي ته راشي نود مکي مکرمي خلق به هغه د مديني خلقو ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

نۀ حواله کوی.

★ د عربو نورو تهولو قبیلو ته دے اختیار ورکړے شي چي د چا سره ملګرتیا یا تعلقات ساتل غواړي هغوی سره دے ملګري شي . د دغي عهدنامي په رڼا کښي بنو خزاعه د مسلمانانو ملګری شو او بنو بکر د قریشو ملګرتیا خوښه کړه .راضي نامه لا په لیکلو سره پوره شوي نۀ وه . دغه وخت د سهیل ځوئے ابوجندلؓ چي دقریشو سره د اسلام قبلولو په وجه بندي وو د قید نه ئي په څه چل ځان راخلاص کړلو او د حضورﷺ په خدمت کښي د پناه اغستلو د پاره راغے . سهیل چي ابوجندلؓ ولیده نو سمدست ئي ووئیل چي د عهدنامي مطابق دا اولني کس دے . چي زمونږ نه تاسو له دراغلے دے . تاسو دي مونږ ته حواله کړے . د ډیرو خبرو اترو نه پس حضورﷺ ابوجندلؓ سهیل ته حواله کړلو . بیا ورله حضورﷺ تسلي ورکړه او د صبر کولو نصحیت ئي ورته وکړۀ .بیا په هغي عهد نامي باندي فریقینو دستخطونه وکړل . د راضي نامي نه پس حضورﷺ صحابهؓ ته د قرباني کولو او د سرښرولو امر وکړلو .بیا په خپله ئي قرباني وکړله او په سر ئي اُستره راښکله . صحابوؓ چي حضورﷺ ولیدۀ نو هغوی هم قرباني وکړلے او سرونه ئي وښرول .څه لږه موده پس حضورﷺ د دغي مقام نه مدیني منوري ته سفر شورو کړلو .په لاره کښي د سورة فتح آیاتونه نازل شول. امام زهريؒ لیکي چي دغه واقعه د مسلمانانو د پاره یوه ښکاره ګټه(فتح) وه . چي ددي په وجه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مسلمانانو او کافرانو په مینځ کښې جهګړے ختمې شولے او هرطرف ته د امن فضا جوړه شوه . او هغه خلق چې مخکښې به ئې اسلام پټولو هغوی خپل اسلام ښکاره کړلو . د نفرت هواګانې ختمې شوے . یو بل سره د خبرو موقع ملاؤ شوه . اهل عرب قرآن کریم په غور سره واوریدلو . او دهغې د اسرار او برکات نه خبر شول .په دغې وجه دغه راضې نامه د انجام په اعتبار سره د ټولو مسلمانانو د پاره یوه لویه فتحه(کټه) وه . بیا په مزه مزه رسول اللّٰه ﷺ مدینې منورې ته ورسیدلو . ابوبصیرؓ چې د مشرکانو سره بندی وۀ . هغه د مشرکانو دقید نه په څۀ چل ځان راخلاص کړلو . او مدینې منورې ته راغللو. قریشو د ابوبصیرؓ د ګرفتارې د پاره دوه تنه د مکې مکرمې نه مدینې منورې ته راوولیږل . چې د حضور ﷺ نه د ابوبصیرؓ د واپسې مطالبه وکړئ . دغه دواړه تنه د حضور ﷺ په خدمت کښې حاضر شو او د ابو بصیرؓ د واپس کولو مطالبه ئې وکړهٔ . حضور ﷺ ورته د عهدنامې مطابق ابوبصیرؓ حواله کړهٔ .کوم وخت چې ابو بصیرؓ د حضور ﷺ نه جدا کیدلو هغه وخت حضور ﷺ ابوبصیرؓ ته د صبر کولو تلقین وکړهٔ او ورته ئې اوفرمائیل زرده چې اللّٰه تعالیٰ به ستا دپاره د نجات یوه لاره راپیدا کړی. ابو بصیرؓ د قریشو دغه دوو کسانو سره د مدینې منورې نه مکې مکرمې ته روان شو . کوم وخت چې دوی ذوالحلیفه ته ورسیدل نو د آرام کولو دپاره او د کهجورو او د دم(د قربانی ځناور) اغستلو د پاره ئې هلته کښې دمې ته ودریدل . دغه موقعه وه چې یو د هغه دوو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنو (مشرکانو) نه خپله توره په لاسو کښې نيولې وه . ابو بصير ورته ووئيل چې دا خو ډيره اعلىٰ ښکاری . او اجازت ئې ترينه د کتلو د پاره وغښتو . هغه قريشي مشرك ورله هغه توره د کتلو د پاره ورکړه . ابو بصير ته چې توره لاس له ورغله نو سمدس ئې د هغه دووتنو نه په يوتن د توري ګزار وکړۀ . په هغه ګزار سره د هغه مشرك سر د تن نه جدا شولو . د هغه ملګری چې دغه حال وليدۀ نو په منډه منډه مدينې منورې ته لاړو . بيا د هغه نه وروستو ابو بصير دوباره مدينې منورې ته لاړو . خو چې هغه ته محسوسه شوه . چې د عهدنامې موافق به بيا زۀ د قريشو لاسو ته ورځم . نو د مدينې منورې نه بهر د يو سيند خواته ديره شو . دده په دغه ځائے کښې ديره کيدلو سره د دۀ نه د مکې مکرمې نور مسلمانان خبر شول هغوی ته هم د پناه ځائے ملاؤ شولو . هغوی يو يو د ابوبصيرؓ ملګری کيدل . په دغه ورځو کښې ابو جندلؓ هم د ابوبصير خواله راغے . په مزه مزه په دغه ځائے کښې د مسلمانانو تعداد اويا ته ورسيدلو . د قريشو چې کومه يوه قافله به هم د دوی سره خواته تيريدله نو دوی به د هغې قافلې نه ګهيره راتاووله بيا چې څومره مال به د هغې قافلې سره وو . هغۀ به ئې ترينه په زوروه اغستلو . دغه سامان او دغه طريقه کار د دوی د ژوند د تيرولو يوه ذريعه وه . په دغې طريقې سره د دوی ورځے شپے تيريدلے . د دوی په دغې طريقه کار سره د مکې کافران دغې خبرې ته مجبوره شو . چې په دغې مقام څومره مسلمانان پاتې کيږی حضور ﷺ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دے ئې ځان تـه راووبلي . حضور ﷺ د قريشو په مطالبه د يو خط په ذريعه ابو بصيرؓ او د هغه ملګرى تـول ځان تـه راووبلل. هـر كـله چې د حضور ﷺ خط مبارك ابوبصيرؓ ته ملاؤ شـولـو هغـه وخـت د ابو بصيرؓ د زنكدن وه. .ابو جندل په هغه ځائـے كښې د ابـوبصيرؓ د تدفين انتظامات وكړه او هم هلته ئې قبر تـه وسپـارلـو . بيـا د حـضـور ﷺ پـه حـكـم د نورو مسلمانانو سـره د هـغـه ځـائـے نـه مـديـنـې منوري تـه راغـے .

(125,126,127,128)

د شاهانو په نومونو خطونه

هـر كـلـه چې حضور ﷺ د قريشو د شراوفساد نه په امن كښې شـو نو اراده ئې اوكړه چې دغه دينِ اسلام د دنيا ګوټ ګوټ تـه ورسي . په دغي نيت حضور ﷺ د مختلفو علاقو د بادشاهانو پـه نـومـونـو خـطـونـه وليـكـل . حـضرت عمرو بن اميـهؓ ئې نـجـاشـي(د حبشـي بـادشـاه) بادشاه ته وليږلو . هغه د حضور ﷺ خـط مبارك په خپلو ستركو باندې كيښودلو (دغه د خط د خكلو يو صورت دے).بيا د خپل تخت نه راكوز شولو او په خوشـحـالـي سـره اسلام قبول كـړلـو . د دغي بادشاه نوم مـؤرخينـو اصـمـحـه ليـكـلے دے . او د حضور ﷺ پـه دغي مبـاركـو وختـونـو كښې وفـات شـو .دغـه شان دحيـه كلبيؓ د حـضور ﷺ د قاصد په حيثيت هرقل بادشاه له لاړلو .هغۀ تـه هـم د اسـلام د حقـانيت پتـه ولـګيدله خو د خپلې قبيلې او د مـلـك د خلقو د ويرې د لاسه د اسلام د نعمت نه محرومه پاتـے شـو .د حـضـور ﷺ پـه دغـه قـاصـدانو كښې يو عبدالله بن

(c) ketabton.com: The Digital Library

حذافه ؓ وه . هغه د حضور ﷺ د قاصد په حیثیت کسری خسرو پرویز ته تلے وه . دغي بدبخت خسرو پرویز د حضور ﷺ خط مبارك وشلولو . او ټکړے ټکړے ئي کړلو . کله چي حضور ﷺ ته د خسرو پرویز د دغي عمل پته ولګیدله نو حضور ﷺ ورته بددعا وکړه . حضور ﷺ اوفرمائیل : اے الله ! څنګ چي دهٔ (خسرو پرویز) زما خط ټکړے ټکړے کړے دے هم دغه شان د دهٔ ملك ټکړے ټکړے کړے . د حضور ﷺ د بددعا اثر وو لږ وخت پس خسرو پرویز د خپل ځوی د لاسه مردار شو . د حضور ﷺ په قاصدانو یو نوم د حاطب بن ابی بلتعهٔ ؓ هم دے . حضور ﷺ دوی لره د مصر او اسکندریه (مقوقس) بادشاه په نوم خط ورکړے وۀ . دوی هم د اسلام او د اسلام د تعلیماتو نه ډیر متاثره شو. د ډالۍ په شکل دوی حضور ﷺ لره د نورو ډیرو څیزونو سره یوه وینځه او سپین خر(چي ورته د ډیري میني د وجي دلدل وئیلے کیدو) راووليږلو. د دغي وینځي نوم ماریه قبطیه وه. حضرت عمرو بن العاص ؓ د حضور ﷺ د قاصد په حیثیت دعمان بادشاهانو (جعفر او عبدالله) ته لیږلے شوے وو. دوی ته هم د دلائلو په ذریعه د اسلام د حقانیت پته ولګیدله . دوی دواړو اسلام قبول کړۀ او د زکوٰة په نیت ئي د مال یوه حصه حضرت عمرو بن العاص ؓ ته حواله کړه .(129)

غزوه خیبر

رسول الله ﷺ چي کله د حدیبي نه واپس شولو او په لاره کښي د سورتِ فتح نزول وشولو . په دغه ایت کښي د الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

تعالیٰ د مسلمانانو سره او بیا خاص د د غه بیعت کوونکي صحابهؓ سره دا وعده وه چي دوی ته به په راروان وخت کښي ډیرزیات مالِ غنیمت او فتوحات ملاویږي . غزوه خیبر د هغي وعدي تکمیل وو . خیبر د مدیني منوري سره نژدي یو ځائے وۀ . په دغه مقام یهودیان دیره شوی وو . دوی د مسلمانانو د ختمولو د پاره دغزوه خندق (جنگ احزاب) په موقع د عربو نوري قبیلي راغنډي کړے وے .د غزوه احزاب (غزوۀ خندق) سبب او باعث یهودیان وو . دغي یهودیانو مسلمانانو ته ډیر تکلیفونه رسوُلی وو . د محرم الحرام میاشت وه . رسول اللّٰه ﷺ ته د وحی په ذریعه حکم وشو چي د خیبر د یهودیانو نه د بدل اغستلو د پاره د هغوی سره مقابله وکړے . حضور ﷺ د ځلوارلس سوؤو پیاده مسلمانانو او د دؤو سوو سوارۀ کسانو سره خیبر ته روان شو . دغه وخت دمنافقینو خواهش او تمنا وه . چي دوی ته هم په اسلامی لښکر کښي د شاملیدلو اجازت ملاؤ شي . (د دوی په اسلامی لښکر کښي د شمولیت مقصد صرف د مالِ غنیمت حاصلول وو). مولیٰ کریم رسول اللّه ﷺ ته د وحی په ذریعه حکم راوولیږلو . چي دغه منافقین د ځان سره مۀ بوځه . حضور ﷺ خیبر طرف ته روان شو . په ازواجِ مهطرات کښي حضرت امّ سلمةؓ په دغه سفر کښي د حضور ﷺ سره ملګري وه . اسلامی لښکر په لاره کښي رجیع (دیو ځائے نوم) نومي ځائے کښي اودریدلو . رجیع د خیبر او غطفان په مینځ کښي یو ځائے دے . په دغه مقام غطفان قبیله آباده وه . په رجیع کښي د اودریدلو مقصد

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا وو . چې د غطفان قبيلې يهوديان ويريږي او د مسلمانانو خلاف د خيبر د يهودو مدد اونكړي . د څۀ لږ ساعت دمې نه پس مسلمانان خيبر طرف ته روان شو . مسلمانان چې خيبر ته اورسيدل . نو د شپې تياره لګيدلې وه . د حضور ﷺ عادت مبارك په دښمن باندې د شپې د حملې كولو نه وو . په دې وجه رسول الله ﷺ د سحر كيدو په انتظار شو . سحر چې تيارۀ لاړه او د خيبر كلي نه د بانګو آوازونه را نۀ غلل . نو رسول الله ﷺ صحابهٌ ته په خيبر باندې د حملې كولو د پاره د ځان تيار ساتلو حكم وكړۀ . (د بانګو آواز نۀ راتلل دا د دې خبرې علامه وه چې په دغې علاقه كښې مسلمانان نشته) دلته يو طرف ته مسلمانانو په خيبر باندې حملې ته ځان تيار كړۀ . بل طرف ته دخيبر يهوديانو ته پته ولګيده چې حضور ﷺ د دوی سره د مقابله د پاره خيبر ته تشريف راوړے دے نو د ويرې د لاسه ئې په ځان پسې د قلعې دروازې بندې كړے . خيبر كښې يهوديانو د خپل حفاظت د پاره ډيرے قلعے جوړے كړے وے . د هرې يوې قلعې فتح كول ضروري وو. حضور ﷺ اول د مسلمانانو دلښكر په ناعم قلعه باندې حمله وكړۀ . او ډير زر ئې په هغې قبضه واچوله . قلعه ناعم په خيبر كښې د يهوديانو اولنۍ قلعه وه چې د يهوديانو د لاسو نه مسلمانانو ته ورغله . بيا قموص قلعه باندې مسلمانانو قبضه واچوله .بيا د دغې قلعې نه ورستو صعب بن معاذ قلعه مسلمانانو ته په لاس ورغله . بيا حصن قُلّه قلعه د يهوديانو د لاس نه ووتله .په دغه طريقه يوه يوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

قلعه د یهودیانو د لاسو نه وتله او د مسلمانانو په قبضه کښې راتله. آخر کار مسلمانانو په ټول خیبر باندي قبضه وکړه .(130,131,132,133)

د فدك فتح کیدل

د فدك خلقو ته چې پته ولګیدله چې د خیبر علاقه مسلمانانو ته په قبضه ورغله نو ورسره د خپلو ځانونو ویره پیدا شوه او حضور ﷺ ته ئې پیغام واستولو چې مونږ هر څۀ پریښودلو ته تیاریو .خو مونږ ته امان راکړئ . حضور ﷺ د هغوی خبره اومنله . او د فدك علاقه بغیر څۀ جنګه او بغیر څۀ کوشش حضور ﷺ ته په قبضه کښې ورغله . په دې وجه د فدك زمکه او نور څیزونه حضور ﷺ سره تر آخر وخته پورې وو . د خیبر مال په مسلمانانو کښې تقسیم شولو او هر شریك ته د مالِ غنیمت یوه مقرره حصه ملاؤ شوه . د خیبر په دغه جنګ کښې پنځلس یا څوارلس تنه د مسلمانانو نه شهیدان شوی وو . او د کافرانو نه ووه کم سل تنه (۹۳) مردار شوی وو.(134)

د حضرت صفیهؓ سره د حضور ﷺ نکاح

د خیبر په قیدیانو کښې حضرت صفیه هم شامله وه چې د حی بن اخطب لور وه او د حضرت هارون علیه السلام د خاندان سره ئې تعلق لرو . کله چې قیدیان جمع کړې شو نو حضرت دحیه حضور ﷺ ته دراخواست وکړۀ چې ماله یوه وینځه راکړه . حضور ﷺ ورته اوفرمائیل چې ځان له خوښه کړه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت دحیهؓ حضرت صفیهؓ ته کوته ونیوله . صحابوؓ حضور ﷺ ته ووئیل چي دا خو د یو د یهودیانو د یو مشر سردار لور ده . ښهٔ دا ده چي تا تاسو سره وی .په دي حضور ﷺ حضرت دحیهؓ لره د حضرت صفیهؓ په بدل کښي بله وینځه (چي د حضرت صفیهؓ د ترهٔ لور وه) ورکړهٔ او حضرت صفیهؓ ئي د ځان سره ایساره کړه .بیا څهٔ وخت پس حضور ﷺ ورسره نکاح وکړهٔ . دا نکاح د حضرت صفیهؓ د آزادولو نه پس وه . (135)

قضاشوي عمره

په صلح حدیبیه کښي کښي دا لیکل شوی وو چي حضور ﷺ دے اوس واپس مدیني منوري ته لاړ شي بیا راروان کال دے د عمري د پاره راشي . او د عمري ادا کولو نه پس په دري ورځو کښي دننه دننه دي د مکي مکرمي نه مدیني منوري ته واپسی وکړی .حضور ﷺ د هغه عهدنامي مطابق د ذیقعدي په میاشت کښي د هغي عمري د ادا کولو اراده اوفرمائیله . او هغه ټول صحابهٔؓ ئي په دي سفر کښي د ځان سره ملګری کړل چا چي په صلح حدیبیه کښي برخه اغستے وه . حضور ﷺ سره په دي سفر کښي د صحابهؓ یو لوئي تعداد وو . د قرباني دپاره اویا اوښان اغستلے شوی وو. حضور ﷺ د ذوالحلیفه نه د نورو مسلمانانو (صحابهٔؓ) سره د عمري د ادا کولو د پاره احرام وتړلو. او بیا د بیت الله (کعبي) په طرف روان شولو . حضور ﷺ او صحابهٔؓ تلبیه وئیله . اول مسلمانانو د بیت الله طواف وکړهٔ بیا ئي په صفا مروهٔ کښي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سعی وکړۀ د سعی نه پس ئي قرباني وکړه. بیا ټولو مسلمانانو حلق یاقصر وکړۀ او د عمري په مکمل کیدلو سره حلال شو. د عمري د ادا کولو نه پس دري ورځے حضور ﷺ په مکه مکرمه کښي تیرے کړے. په دغه ورځو کښي د حضور ﷺ سره د حضرت میمونهؓ نکاح اوشوه . بیا په مزه مزه د مسلمانانو قافله د مکي مکرمي نه مديني منوري ته روانه شوه . مسلمانان د ذی الحجي په میاشت کښي مديني منوري ته وورسیدل .(137, 136)

بنوسلیم ته د اسلام دعوت ورکول

د هجرت ووم کال وۀ .په اسلامی میاشت ذی الحجي کښي حضور ﷺ پنځوس تنه بنوسلیم ته د تبلیغ په سلسله کښي ولیږل .هغوی اسلام ته سپك وکتل او په هغه پنځوسو(۵۰) تنو ئي د غشو باران جوړ کړۀ . په دغي غشوسره د یوتن نه علاوه نور ټول مسلمانان شهیدان شو. هغه یو مسلمان چي بنوسلیم په مړو کښي شمیر کړے وۀ . د زخمونو د لاسه خوزیدونۀ شو . څۀ لږه موده پس مولیٰ کریم ورله صحت ورکړلو بیا د مديني منوري په طرف را روان شولو او د صفر په میاشت کښي مديني منوري ته را وورسیدلو . دغه صحابیؓ په اخرم نوم سره یادیږی.(138)

سریه غالب بن عبدالله لیثیؓ

د هجرت په اتهم کال د صفر په میاشت کښي حضور ﷺ یو لښکر د غالب بن عبداللهؓ په مشري کښي بنی الملوح طرف

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته ولیږلو . مسلمانانو په بنی الملوح باندې د شپې حمله وکړه . او د اوښانو په شکل ئې ترینه مالِ غنیمت حاصل کړه . بیا مدینې منورې ته ئې واپسی اوشوه.(139)

د موته جنګ

په کوم کال چې حضور ﷺ د بادشاهانو او د لویو لویو مشرانو په نومونو خطونه لیګلی وو . په دغه خطونو کښې یو خط د شرجیل بن عمرو غسانی په نوم وۀ. شرجیل د قیصر له طرفه د شام مشروۀ .د حضور ﷺ خط د حارث بن عمیرؓ په ذریعه شرجیل بن عمرو غسانی ته وورسیدلو . شرجیل چې د حضور ﷺ خط ولیدلو نو په غصه شو او د حضور ﷺ قاصد حارث بن عمیرؓ ئې شهید کړلو . حضورﷺ ته چې د خپل قاصد حضرت حارث بن عمیرؓ د شهادت پته ولګیدله نو د شرجیل د مقابلې د پاره ئې د مسلمانانو یو لښکر روان کړلو . دغه لښکر کښې درې زره مسلمانان وو. حضرت زید بن حارثهؓ ئې د لښکر مشر جوړ کړۀ او ورسره ئې د مسلمانانو لښکر ته اوفرمائیل: کوم وخت چې حضرت زیدؓ شهید شي نو بیا به د لښکر مشری حضرت جعفر بن ابی طالبؓ کوی . بیا کۀ چرے حضرت جعفرؓ هم شهید شی نو عبدالله بن رواحهؓ به د لښکر مشر وی . او کۀ چرے حضرت عبدالله هم شهید شو نو بیا د مسلمانانو خوښه ده چې هرڅوك ئې د خپل لښکر مشر جوړ کړۀ . په دې وجه دغې جنګ ته جیش الامراء هم وئیلے شي . بیا ئې یوه سپینه جهنډا حضرت زید بن حارثهؓ ته حواله کړه . او ورته ئې ارشاد وفرمائیلو د دلته نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول هغه ځائے ته لاړه شه کوم ځائے کښې چې حضرت حارث بن عميرؓ ته شهادت ملاؤ شوے وو. بيا د هغه ځائے خلقو ته د اسلام دعوت ورکړۀ . کۀ چرته هغوی د اسلام دعوت قبول کړۀ او په اسلام کښې داخل شو نو ډيره ښه ده خو کۀ چرته هغوی د اسلام د قبليدو نه انکار وکړۀ . نو بيا ورسره مقابله(جنګ) وکړۀ . بيا حضور ﷺ په ثنية الوداع کښې د لښکر امير ته د تقوئ او پرهيزګاري سره سره نور وعظ او نصيحت وکړلو . او په دغه طريقه حضور ﷺ دغه لښکر د ثينة الوداع نه رخصت کړلو . بل طرف ته چې شرجيل ته پته ولګيدله چې د مسلمانانو لښکر د دوی د مقابلې د پاره راروان دے . نو د مقابلې د پاره ئې يو لاکه (۱۰۰۰۰۰) لښکر تيار کړلو . د شرجيل د مدد د پاره هرقل هم يو لاکه (۱۰۰۰۰۰) فوجيان راوستل . يو طرف ته د کافرانو د لښکر دوه لاکه کسان وو بل طرف ته د مسلمانانو د لښکر صرف درې زره تنه وو. د دوی په موته کښې د يو بل سره مقابله وشوه . د مسلمانانو د رعب جذبې او د خلوص په برکت دښمنان په وروستو شو . او مسلمانانو ته ډير مال غنيمت ملاؤ شو. په دغه جنګ کښې د مسلمانانو نه دولس تنه شهيدان شو. د هغوی نومونه دا دی:

★ حضرت زيد بن حارثؓ ★ حضرت جعفر بن ابی طالبؓ ★ حضرت عبداللّٰه بن رواحهؓ ★ مسعود بن اوسؓ ★ وهب بن سعدؓ ★ عباد بن قيسؓ ★ حارث بن نعمان ★ سراقه بن عمرؓ ★ ابو کليبؓ بن عمرو بن زيدؓ ★ حضرت جابر بن عمرو بن زيدؓ ★عمرو بن سعدؓ ★ عامر بن سعدؓ

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کومه ورځ چې د دغې لښکر د مشرانو (اميرانو) د شهادت واقعه پېښه شوې وه . هغه ورځ د معجزې په ذريعه حضور ﷺ ته د جنگِ موته منظر مخامخ کړې شو حضور ﷺ دغه ټول د جنگ موته منظر مديني منوري صحابهؓ ته يو په يو بيانولو . موته په شام کښې د بلقاء علاقه سره نزدې د يو ځائے نوم دے . د دغې علاقې په وجه دغې جنگ ته جنگِ موته وئيلے شي .-(140,141)

په مکه مکرمه د مسلمانانو قبضه

د حديبي په راضي نامه کښې چې څۀ ليکلي شوي وو .مسلمانان او مشرکان دواړه په هغې باندې په عمل کولو پابند وو.په هغه راضي نامه کښې ليکلي شوي وو چې د عربو قبيلو ته اختيار دے چې د چا سره ملگرتيا کول غواړي . او د چا سره په دوستي ځان شريکوي . د دغې قاعدې ضابطې مطابق بنوبکر د قريشو ملگرتيا خوښه کړې وه او بنو خزاعه د رسول اللّه ﷺ ملگري شو . د غه دوه د عرب داسي قبيلې وې چې پکښې د ډير مخکښې نه خفگانونه او دښمني راروانې وې . بنو بکر د صلح حديبي په زمانه کښې يوه شپه د شپې په تيارۀ کښې په بنوخزاعه باندې حمله وکړۀ . په دغه واقعه کښې قريشو د بنوبکر سره هر قسمه تعاون او ملگرتيا وکړۀ . او په شريکه ئې د بنو خزاعه څۀ کسان قتل کړل . د قريشو دا خيال وو چې حضور ﷺ ته به د دې پته ونۀ لگي . قريش لا په دغه وهم وگمان کښې وو چې د بنو خزاعه يو وفد د عمرو بن سالم خزاعي په مشري کښې مدينه ته لاړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او حضور ﷺ ته ئي خپل فرياد وړاندي کړلو . حضور ﷺ دغه وخت په جمات کښي تشريف فرما وه . حضور ﷺ د دغي وفد نه تپوس وکړۀ . آيا په دغه واقعه کښي تول بنوبکر شريك وو ؟ عمرو بن سالم خزاعی ووئيل دغه ظلم د بنو نفاثه خلقو کړے دے . حضور ﷺ د هغه مظلومانو وفد لره تسلی ورکړۀ او ورته ئي د مسلمانانو له طرفه د هر قسمه تعاون مرسته کولو يقين دهانی ورکړۀ . کله چي هغه وفد رخصت شولو . نو حضور ﷺ د يو قاصد په ذريعه قريشو ته پيغام وليږلو چي په دري خبرو کښي يوه خبره خوښه کړے . يا د خزاعه د مقتولينو ديت ورکړے يا د بنونفاثه ملګرتيا پريږدے يا د حديبي د صلحي د ختمولو اعلان وکړئ . کله چي د حضور ﷺ قاصد قريشو ته دغه دري خبرے واورولے نو قريشو د اولنو دوو خبرو د منلو نه انکار وکړۀ . دريمي خبري ته تيار شو او د حديبي د عهدنامي د ختمولو اعلان ئي وکړۀ . بيا کوم وخت چي د دغي خبر سره دحضور ﷺ قاصد د مکي مکرمي نه مديني منوري ته روان شو . قريشو محسوسه کړه . چي د دوی نه خو ډيره غټه غلطی اوشوه . اوپه خپلو کړو باندي ستومانه شو . نو د خپلي غلطي د ازالي (ختمولو) دپاره ئي ابوسفيان مديني منوري ته روان کړلو . د ابوسفيان ئي ډيوټی ولګوله چي د حضور ﷺ په خدمت کښي حاضر شی . او حديبيي هغه عهدنامه راتازه کړه . حضور ﷺ ته د وحی په ذريعه د ابوسفيان د راتګ پته ولګيده . او د ابوسفيان د راتګ خبر ئي صحابهؓ ته ورکړۀ . حضور ﷺ

(c) ketabton.com: The Digital Library

صحابهؓ ته اوفرمائیل : ابوسفیان د مکي مکرمي نه مدیني منوري ته د حدیبیي عهدنامي د وخت زیاتولو او د هغي د مضبوطولو د پاره راروان دے . په لاره کښي د ابوسفیان ملاقات د بدیل بن ورقه خزاعی سره وشولو . ابوسفیان ترینه (په خبرو خبرو کښي) تپوس وکړۀ چي د کوم ځائے نه راروان ئي ؟ هغه ورته ووے د دغي نزدي غنډي (وادي) نه راروان شوے یم بیا ترینه بدیل مکي مکرمي ته روان شو . کوم وخت چي بدیل د ابوسفیان نه جدا شو ابوسفیان فکرمند شو د بدیل ددمي کولو ځائے له ورغے . هلته ئي د اوښانو غوشان ولیدل په هغي کښي د کهجورو هډوکی وو . نو پوهه شو چي بدیل د مدیني منوري نه راروان شوے وو . ابوسفیان د بدیل د ملاقات نه پس نور زیات فکر مند شو . بیا د دغي فکر سره مدیني منوري ته داخل شو نو اول په مدینه منوره کښي د خپلي لور ام المؤمنین ام حبیبهؓ خواله لاړلو . د ام المؤمنین امّ حبیبيؓ سره خواته یو بستره خوره پرته وۀ. ابوسفیان په هغي باندي ناسته غوستله . امّ حبیبهؓ چي د ابوسفیانؓ په نیت پوهه شوه نو بستره ئي راغونډه کړه . ابوسفیان ترینه تپوس وکړۀ لوري دا بستره دے ولے راغونډه کړه ؟ دا دے زما لائقه ونګڼله ؟ یا زۀ دے د دي بسترے لائق ونګڼلم ؟ حضرت ام حبیبهؓ ورته په جواب کښي ووئیل چي دا د حضور ﷺ بستره ده . په دي باندي یو مشرکه چي د شرك په ګندګي ګنده وی ناسته نۀ شوے کولے. ابوسفیان له غصه ورغله او په غصه کښي ئي خپلي لور ردے بدے ووئیلے.

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضرت ام حبیبهؓ ورته په جواب کښي ووئیل زهٔ د کفر د تیرو نه د اسلام په رڼا کښي داخله شوے یم . او په دي خبره تعجب کوم چي ته د قریشو یو مشر ئي بیا هم ته داسي کانو ته سجدي کوے چي نهٔ لیدل کوی او نهٔ اوریدل کوی . ابو سفیان د لور د کور نه د غصي په حالت کښي جمات ته لاړو. دغه وخت حضور ﷺ په جمات کښي تشریف فرما وهٔ . ابو سفیان حضور ﷺ ته مخامخ کیناستلو بیا ئي د مکي مکرمي نه مدیني منوري ته د راتلو وجه بیان کړه . حضور ﷺ د ابو سفیان خبره واوریدله خو ورله ئي هیڅ څهٔ جواب ورنکړه . ابو سفیان سره نور هم زیات فکر شو او د حضرت ابوبکر صدیقؓ خواله ورغے . خو د هغوی نه ورته هم څه جواب ملاؤ نهٔ شولو . نو د حضرت عمر بن الخطابؓ خواله راغے . حضرت عمرؓ هم په دغه سلسله کښي د ابو سفیان د مدد کولو نه انکار وکړهٔ . نو مجبوراً د حضرت علیؓ نه ئي مدد وغښتلو . حضرت علیؓ ورته ووئیل چي حضور ﷺ په دي باره کښي خپله څهٔ فیصله کړے ده . له دغي وجي په دي باره کښي هیڅ څوک حضور ﷺ ته سفارش نهٔ شی کولے . ابو سفیان چي د حضرت علیؓ نه په دغه سلسله کښي ناامیده شو نو حضرت فاطميؓ ته ئي د خپلي تبردارے خپلولي واسطه ورکړهٔ . او ورته ئي ووے اے د محمد ﷺ لوري ﷺ ! کهٔ چرته دے ماشوم (حسنؓ) دومره ووئیل چي ما قریشو ته پناه ورکړے ده نو د ټول عربو به مشر وومنلے شي . حضرت فاطميؓ ورته په جواب کښي اوفرمائیل چي دا خو ماشوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دے یعنی پناه ورکول د مشرانو کار دے .بله دا چې د حضور ﷺ د اجازت او مرضے خلاف څوك چاته پناه ورکولے شي ؟ ابوسفیان چې ولیدۀ د هغۀ خبره څائے نۀ نیوی . نو حضرت علیؓ ته ئې ووئیل چې آخر په دې موقع ماله څۀ کول پکار دی ؟ حضرت علیؓ ورته ووئیل: جمات ته لاړ شه او هلته کښې په زوره زوره ووایه زۀ د حدیبیې عهد راتازه کوم او د هغې وخت زیاتووم. بیا خپل کلی ښار (یعنی مکې مکرمې) ته واپس لاړ شه . ابوسفیان د حضرت علیؓ په مشوره عمل وکړۀ . جمات ته لاړو هلته ئې په چغه چغه ووئیل چې زۀ د حدیبیې عهد راتازه کوم او د هغې عهد وخت نور هم زیاتوم . بیا مکې مکرمې ته لاړو . ابوسفیان چې مکې مکرمې ته ورسیدلو او د مدینې ټول حالات ئې قریشو ته بیان کړل . نو قریشو ابوسفیان ته ووئیل . تا چې کوم وخت په چغه چغه دغه اعلان وکړۀ نو حضور ﷺ د دغې اعلان په باره څۀ اوفرمائیل . ابوسفیان ووئیل چې هیڅ هم نه .قریشو ووئیل چې د محمد ﷺ د اجازت او رضا نه بغیر دغه اعلان هیڅ فائده نۀ لری .تا خو نۀ د راضی نامې خبر راوړے دے او نه دغه د هغوی د طرف نه د جنګ اعلان دے .چې د هغې د پاره تیارے ووشي . بل طرف ته حضور ﷺ صحابهٔؓ ته د جنګ د پاره ځان د تیار ساتلو حکم وکړۀ . او ورسره رسول الله ﷺ دا فرمان جاری کړۀ چې د دغې تیارې پته د مکې مکرمې خلقو ته ونۀ لګی.

د حاطب بن ابی بلتعهٔؓ خط

په صحیح بخاری کښې راغلی دی په دغه ورځو کښې حاطب

(c) ketabton.com: The Digital Library

بن ابی بلتعهؓ د مکي مکرمي دخلقو په نوم یو خط ولیکلو .
په خط کښي ئي دا مضمون لیکلے وو چي حضور ﷺ مکي
ته د تللو اراده لري . او په دغه سلسله کښي تیاري شورو دے .
بیا ئي هغه خط یوي زنانه ته حواله کړه . چي دغه خط د
مکي مکرمي خلقو ته وورسوی . حضور ﷺ ته د وحی په
ذریعه د دغي خط په باره کښي پته ولګیدله . نو حضور ﷺ
دري صحابهؓ حضرت عليؓ ، حضرت زبیرؓ او حضرت مقدادؓ
د هغه خط د واپس راوړلو دپاره ولیږل او ورته ئي اوفرمائیل
چي کله تاسو روضه خاخ (د ځائے نوم دے) ته ورسیږے نو
هلته به تاسو ته په اوښ باندي سوره یوه زنانه ملاؤ شي . د
هغي زنانه سره به د حاطب بن ابی بلتعه خط وی دغه خط
حاطب بن ابی بلتعه د مکي مکرمي د مشرکانو په نوم ئي
لیکلے دے . هغه ترینه (په زوره) واخلے او ماله ئي راوړے .
حضرت عليؓ ، حضرت زبیرؓ او حضرت مقدادؓ روان شول .
دوی چي کله روضه خاخ ته ورسیدل نو هلته ورته د
حضور ﷺ د اطلاع مطابق یو اوښ باندي سوره زنانه میلاؤ
شوه . دوی د هغي تالاشی واغستله خو خط ورسره ونۀ
موندلے شو . دوی ورته ووئیل چي زمونږه نبی ﷺ خبره
هیڅ کله دروغ نه شي کیدے . د هغوی هرخبر صحیح او
رښتیا دے . د هغوی خبر غلط نشي کیدے . په دي وجه په
په رضا راله هغه خط راکړۀ . کۀ تۀ دغه خط مونږ ته په رضا
نۀ حواله کوے. نو ستا په تالاشے کښي مونږه ستانه کپړے
هم ویستلے شو. هغي زنانه چي د دوی دا خبره واوریدله نو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل سر د ویښتو نه ئې یو خط راوویاسلو او مونږ ته ئې حواله کړه . مونږ هغه خط د حضور ﷺ په خدمت کښې پیش کړه. حضور ﷺ حاطب بن ابی بلتعه راووغوښتلو او د دغې خط د لیکلو په باره کښې ئې ترینه تپوس وکړه . حاطب بن ابی بلتعه ډیر په ادب او عاجزی سره ووئیل اے د الله پیغمبره ﷺ ! زما د قریشو سره هیڅ څۀ رشته داری نشته لکه څنګ چې د نورو مهاجرینو د قریشو سره ده . د هغوی د هغې خپلولې په وجه د مهاجرینو خپل خپلوان په مکه مکرمه کښې په امن او سکون سره ژوند تیروی . ما د دې خط په ذریعه په قریشو باندې یو احسان کول غوښتل چې د هغې احسان په بدله کښې بیا زما د کورد خلقو خیال اُوساتی . نۀ ما خپل دین پریښے دے او نه مې د اسلام نه پس کفر خوښ کړے دے . زما د خط لیکلو بس دغه یو مقصد وو. حضرت عمرؓ چې په دغه مجلس کښې ناست وو هغه ووئیل اے د الله پیغمبره ﷺ! ماته اجازت راکړئ چې زۀ د دې منافق نه سر جدا کړم . حضور ﷺ ورته په جواب کښې اوفرمائیل : حاطب په هغه کسانانو کښې دے چا چې په غزوه بدر کښې برخه اغستے ده . اے عمره ! کیدے شي الله د ډیر زیات رحمت په وجه د بدر مسلمانانو شریکانو ته دا وئیلی وی . چې دوی څۀ کوی ورته اجازت دے . دوی ټولو ته معافی شوے ده . حضور ﷺ چې دغه خبره وکړله نو د حضرت عمرؓ د سترګو نه اوښکے روانے شوے او ګویا شو چې الله او د الله رسول ﷺ ډیر زیات ښۀ پوهیږی . د دغې واقعې نه پس د رمضان

(c) ketabton.com: The Digital Library

المبارك په لسم تاريخ د هجرت په اتهم كال حضور ﷺ د لس زره پاكو خلقو سره د مازيگر مونځ نه وروستو د مديني منوري نه مكي مكرمي ته روان شو. هركله چي حضور ﷺ په لاره ذوالحليفه او د بعضي روايتونو مطابق جحفه (دځائے نوم) ته ورسيدلو. په دغه مقام حضرت عباس د خپل كور د خلقو سره دمسلمانانو لښكر سره ملاؤ شو . حضور ﷺ حضرت عباسؓ ته اوفرمائيل : اے عباسؓ ! دا ستا آخيري هجرت دے .لكه څنګ چي زما نبوت آخيري نبوت دے .حضرت عباس اسلام ډير مخكښي راوړے وو . د حضورﷺ په امر باندي په مكه مكرمه كښي پاتي كيدو . او د مكي مكرمي د حالاتو نه به ئي حضور ﷺ خبر ولو . د حضور ﷺ سفر جاري وو په دغي سفر كښي ابو سفيان بن حارث او عبداللّٰه بن ابى اميه ته هم د ايمان دولت نصيب شو او په لاره لاره كښي دوى هم د مسلمانانو د لښكر يوه حصه وګرځيدل . مياشت د رمضان وه .حضور ﷺ دغه سفر د روژے په حالت كښي شورو كړے وو . هركله چي حضورﷺ كديد(د مكي مكرمي نه دوه اويا ميله لري د يو ځائے نوم) ته وورسيدلو . هلته كښي حضور ﷺ او نورو مسلمانانو روژه ماته كړهٔ . مسلمانانو د كديد نه وروستو مر الظهران(ديو ځائے نوم) ته سفر وكړهٔ او هلته ئي د شپي تيرولو د پاره خيمي (تانبان) ولګولے . د هريو تانبو(خيمي) مخامخ اور بل كړے شو.بل طرف ته قريشو سره د بد عهدي (د عهد ماتولو) د بد انجام فكر وو. د دغي فكر ختمولو د پاره ابو سفيان بن حرب ، بديل

(c) ketabton.com: The Digital Library

بـن ورقـاء اور حکیم د مکي مکرمي نه راووتي وو . دوی ولیدهٔ
چي پـه مرّالظهران کښي یو لښکر دیره شوے دے . دوی د یو
بـل نـه تپوس کـولو . دغه وخت په خبرو خبرو کښي ابو سفیان
ووئیـل چي دا (مر الظهران کښي مخامخ) لښکر د چا کیدے
شـي؟ بـدیـل ورتـه ووئیـل چي دا دخـزاعه قبیلي لښکر دے .
ابـو سـفیـان ووئیـل چي د خزاعي قبیلي سره خو دومره لښکر
نشتـه . دغـه خبـرے دوی کـولـے . چي نـاڅـاهـانـه یو څو تنه
راغـلـل چي د مسلمانانو دلښکر د نگرانی د پاره مقرر کړے
شـوی وو . هغوی دوی ونیول نو دوی ترینه تپوس وکړه چي دا
د چا لښکر دے؟ . هغوی په جواب کښي ورته ووئیل دا لښکر
د مـحـمـدرسول الله ﷺ او د هغه ملګرو (صحابهٔ) دے . دوی
دغـه خبـرے کـولـے . پـه خبـرو خبـرو کښي دوی ته مخامخ په
سـورلـي سـور حـضـرت عباسؓ راښکاره شولو . هغه د حضور
ﷺ پـه سـورلـی بـانـدي سـور وو او د لښـکـر سره سره د هغـه
عـلاقـی نـه ئـي ځـان خبرولو د پاره راووتے وو . حضرت عباسؓ
چي ابو سفیان ولیدلو . نو ورته ئي ووئیـل اے ابو سفیانه ! که د
محمد ﷺ لښکر په تا باندي برے اوموندلو نو ستا سر به ستا
د تـن نـه جدا کـړي . د قـریـښـو د پـاره ښـهٔ خبـره دا ده چي د
حضور ﷺ په امان کښي راشی . او د حضور ﷺ خبره اومنی .
ابـو سـفیـان چي د حـضـرت عباسؓ خبره واوریدله نو د حضرت
عبـاسؓ نـه د تپوس وکړهٔ . اے عباسهٔ ! بیا کو مه طریقه باندي
زهٔ خـلاصیـدے شم . حـضـرت عبـاسؓ ورته اووئیل ماسره په
سـورلـی سور شه .تا به زهٔ د حضور ﷺ خوا له بو څم او د هغوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

نـه بـه تالره امان اوغوارم . ابوسفیان د حضرت عباسؓ سره په سورلي سور شو او دواړه د حضورﷺ په خدمت کښي حاضر شو . پـه لاره کښـي حـضـرت عمرؓ ډیر کوشش اوکړو چي ابـوسـفـیـان (چي د اسـلام راوړلـو نـه مخکښي د حضورﷺ سخت دښمن وو) ته نقصان ورسوی . خو حضرت عباسؓ ورته ووئیـل مـا دوی تـه امـان ورکړے دے . د حـضـرت عبـاس د ضـمانت په وجه ابوسفیان د حضرت عمرؓ د توري نه محفوظه وو. بیا رسول اللّٰهﷺ حضرت عباسؓ ته اوفرمائیل ابوسفیان د ځان سره خپلي خیمي ته بوځه او سحر ئي دوباره ماله راوله . یو طرف ته حضرت عباسؓ سره ابوسفیانؓ په خیمه کښي شپه تیـره کـړه بـل طـرف تـه د ابوسفیان نورو دوو ملګرو حکیم بن حزام او بدیل بن ورقاء اسلام قبول کړۀ . حضور ﷺ ترینه څۀ لږ ساعت د مکي مکرمي په باره کښي تپوسونه وکړل بیا ئي دواړه مـکـي مکرمي ته ولیږل چي د مکي مکرمي خلقو ته د حـضـورﷺ د راتګ پـه باره کښي خبر ورکړئ . شپه تیره شوه بیـا سـحـر وخـتـی حـضـرت عبـاسؓ د ابوسفیان سره یو ځائے د حـضـورﷺ پـه خـدمـت حـاضـر شو . دغـه وخت ابو سفیانؓ د اسـلامـی تـعـلیـمـاتـو نـه مـتـاثـره شـوے وو . د څۀ لږو خبرو نه وروسـتـو ابـوسـفـیـان د اسلام په دولت مالا مال شو او اسلام ئي قبـول کـړه . حـضـرت عباسؓ حـضـورﷺ ته ووئیـل اے د اللّٰه پیـغـمبـره ﷺ! ابوسـفـیـان د مـکـي مکـرمـي پـه سـردارنو (مشـرانو) کښي دے . د دوی پـه بـاره کښـي تـاسـو یو داسي اعـلان وکـړئ چي دوی تـه پـري عـزت ملاؤ شي . حضورﷺ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوفرمائیل . په هر ځائے کښې اعلان وکړئ چې څوك هم د ابوسفیان کورته دننه شو . هغوی ته د حضور ﷺ له طرفه امان دے . ابو سفیان ! ووئیل اے د الله پیغمبره ﷺ ! زما په کور کښې خو ټول خلق نشي راتلے . حضور ﷺ اوفرمائیل . بل هغه کس ته هم امان حاصل دے چا چې په مسجد حرام کښې پناه واغستله . ابوسفیان بیا اووئیل . اے د الله رسوله ! ﷺ مسجد حرام هم کافی نه دے (ځکه چې د مکې مکرمې خلق ډیر زیات دی) . حضور ﷺ بیا ارشاد اوفرمائیلو : او هغه کس هم په امان کښې دے چا چې د خپل کور دروازه په ځان پسې بنده کړه . ابوسفیان چې د حضور ﷺ دغه خبره واوریدله نو ډیر خوشحاله شو او فوراً ئې ووئیل په دې خبره کښې ډیر زیات ګنجائش او وسعت پروت دے . بیا حضور ﷺ د مرّ الظهران نه د روانیدلو اراده وکړه نو حضرت عباس ؓ ته ئې اوفرمائیل ابوسفیان بره د غرسوکې له بوځه چې د مسلمانانو د طاقت ورته اندازه ولګی . ابوسفیان چې د حضرت عباس ؓ سره بره د غرسوکې ته ووختلو نو ډیر زیات حیران پاتې شو . او حضرت عباس ؓ ته ئې ووئیل چې د ورارهٔ مشرې کښې خو دې ډیره دنیا ده . حضرت عباس ؓ ورته په جواب کښې اوفرمائیل . دا بادشاهت نه دے دا (اثر د) نبوت دے .(چې د هغې له برکت دا ټوله دنیا دلته راغونډه شوے ده .) بیا ابوسفیان د حضور ﷺ نه رخصت واغستلو او په تیزی سره مکې مکرمې ته روان شو . بیا ئې په مکه مکرمه کښې خلق راجمع کړل او ورته ئې ووئیل چې محمد ﷺ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل يو لوئي لښکر سره مکې مکرمې ته راروان دے.او ډير
رانږدې شوے دے .ستاسو کاميابي په دې خبره کښې ده چې
اسلام قبول کړے . يا د خپل ځان د حفاظت د پاره زما کور ته
د ننه شے يا مسجدِ حرام کښې پناه واخلې يا د خپل کور
دروازه په ځان پسے بنده کړے . خلقو چې د ابوسفيان خبرے
واوريدلے نو څنو مسجدِ حرام طرف ته او بعضې خلقو خپلو
کورونو ته منډې کړے . حضور ﷺ د کداء (د يو ځائے نوم)
له طرف نه مکې مکرمې ته داخل شو . دغه وخت حضور ﷺ
په يوه اوښه باندې سور وه او په ښۀ ښکلې آواز سره ئې د
سورتِ فتح آياتونه لوستل د بعضې روايتونو نه د سورتِ
نصر تلاوت کول هم معلوميږي . حضرت خالد بن وليدؓ د
حضور ﷺ په حکم مکې مکرمې ته د لښکر يوے حصه
سره په بله لاره رادننه شو . حضور ﷺ مکې مکرمې ته د
داخليدو نه مخکښې صحابۀ ته نصيحت کړے وو چې ترڅو
تاسو باندې بل تن ګزار نۀ وى کړے تر هغې پورې تاسو ورسره
جنګ مۀ کوے . حضور ﷺ په عاجزې ، سکون او اطمينان
سره مکې مکرمې ته داخل شو ديو څو تنو نه علاوه ئې عام
د معافۍ اعلان وکړه . کله چې مکه فتح شوه نو حضور ﷺ
د امّ هانى کور ته تشريف يوسلو او اته (۸) کعته نفل ئې د
شکرانې په نيت ادا کړل . د مونځ نه پس حضور ﷺ شعب
ابى طالب ته تشريف يوسلو.په دغې ځائے کښې د حضور
ﷺ د پاره د مخکښې نه تانبو لګولے شوے وو .کوم وخت
چې ټوله مکه مکرمه د مسلمانانو په قبضه کښې راغله نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

حضور ﷺ حرم شریف ته تشریف یوسلو اول ئې د بیت الله (کعبې) طواف شوروکړه. په حرم شریف کښې دغه وخت د کعبې نه ګیر چاپیره درې سوه او شپیته بتان وو. حضور ﷺ به یو یو ته د یو چوکې په ذریعه اشاره کوله او ورسره به ئې د قران ایت ﴿ جآء الحق وزهق الباطل ﴾ تلاوت کولو. په دې عمل سره هغه بت هغه وخت سرد لاندې راپریوتلو. په دې طوراو طریقه ټول حرم شریف د بتانو نه پاك شو. بیا د حضور ﷺ په حکم د طواف نه وروستو عثمان بن طلحه راوغښتلے شو. او د کعبې چابې ئې ترینه واغستله. د بیت اللّه دروازه کهلاؤ کړے شوه او حضور ﷺ کعبې ته دننه ورداخل شو. حضور ﷺ ولیدل چې کعبه کښې دننه تصویران دی نو د هغې د ورانولو فرمان ئې جاری کړه. دغه وخت ټول تصویران د حضور ﷺ په امروران کړے شو بیا کعبه د زم زم په اوبو وونیځلے شوه. په دغه موقع حضور ﷺ مونځ اداکړه. بیا رسول اللّه ﷺ یوه لویه خطبه ارشاد اوفرمائیله. په دغه خطبه کښې حضور ﷺ انسان لره د فضیلت سبب تقویٰ بیان کړه. د خطبې نه وروستو حضور ﷺ په حرم شریف کښې کیناستلو. او د کعبې کنجیانې ئې بیا عثمان بن طلحه ته حواله کړے. او ورته ئې اوفرمائیل چې دا کنجیانې د همیشه د پاره واخله (یعنی دا کنجیانې به تاسره او بیا ستاخاندان سره ترقیامته پورې وی). دا ما تاته نه دی درکړے بلکه د اللّه تعالیٰ له طرفه درکړے شوی دی. د ظالم او غاصب(په زوره اغستونکې) نه علاوه دا ستا نه هیڅ

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوك نشي اغستلے .د ماسپښين وخت شو . دغه وخت حضورﷺ حضرت بلال ؓ ته حکم وکړو چې کعبې ته بره وخیژه او د کعبې د چهت دپاسه بانګ ووایه. د حضور ﷺ د امر مطابق حضرت بلال ؓ اذان وکړو . د طواف کولو نه وروستو حضور ﷺ د صفا غونډۍ ته بره اوختلو .او تر ډیر وخته پورې په دعا کښې مشغوله وه. بیا د دعا نه وروستو حضور ﷺ کیناستلو . او په یو لوئې تعداد سره خلقو د حضور ﷺ په لاس بیعت وکړو . حضور ﷺ پنځلس ورځے په مکه مکرمه کښې تیرے کړلے . بیا د الله په حکم حضور ﷺ د مکې مکرمې نه مدینې منورې ته روان شولو .

(142,143,144)

سریه خالد بن ولیدؓ

د اسلام په نور سره مکه مکرمه د بتانو او له شرك نه پاکه شوه. نو حضور ﷺ د نورو قبیلو د اصلاح د پاره دصحابهؓ واړه واړه ټولګی د مکې مکرمې نه یوخوا بل خوا ولیږل . په دغه ټولګو کښې یو ټولګې د حضور ﷺ په امر سره د حضرت خالد بن ولیدؓ په مشرې کښې نخله ځائے ته روان کړے شو . دوی ته د عزیٰ د و روانولو ذمه داری ورپه غاړه شوی وه . حضرت خالد بن ولیدؓ دغه کار په ښۀ طریقے سره انجام ته وورسولو او واپس دوباره دمسلمانانو لښکر سره رایو ځائے شولو .(145)

★★★★★★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریه عمرو بن العاصؓ

د حضورﷺ په امر حضرت عمرو بن العاصؓ ته د سواع بت د ماتولو ذمه داري ورپه غاړه شوي وه . دغه بت د مکي مکرمي نه دري ميله لرې په يو ځائے کښې وۀ. حضرت عمرو بن العاصؓ چې بت لره نزدې لاړو نو د بت مجاور(هغه کس چې د بت سره نزدې ناسته کوی او په دغه ځائے کښې خپل ژوند تیروی) ورته ووئيل تۀ دا کار نه شې کولے .سواع به تا په خپله دد غي کار نه منع کړي . حضرت عمرو بن العاصؓ چې د مجاور خبره واوریدله نو ډيري خبري ئي ورته وکړے او ډير ئي ملامتا کړۀ . ورته ئي اوفرمائيل چې تۀ لا تراوسه په دغه باطله عقيده کښې پروت ئې .بيا ئي په يو ګزار سره سواع بت ټکړے ټکړے کړۀ .مجاور چې وليدل چې سواع بت دخپل ځان حفاظت ونکړے شو نو بل چا به څۀ حفاظت او مدد وکړئ. هغه وخت ئي کلمه وئيله او اسلام ئي قبول کړۀ .(145)

سریه سعد بن زیدؓ

د حضرت سعد بن زيدؓ په ذمه د مناة بت ماتول وو . حضرت سعدؓ د شلو تنو سره مقامِ مشلل ته لاړو او دغه ذمه داري ئي په ښۀ طريقي سره ادا کړه.منات بت ئي ټکړے ټکړے کړۀ . د هغې نه پس ئي مديني منورې ته واپسی وکړۀ.(145)

غزوه حنين

حنين د طائف او د مکي مکرمي په مينځ کښې د يو ځائے

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم دے . په دغه ځائے کښې د هوازن او ثقيف قبيله اباده وه. . د قبيلۀ ثقيف او د قبيلۀ هوازن خلقو د فتح مکې نه وروستو په خپلو کښې مشوره اوکړه. چې نن دے او که صبا دے . مسلمانان به د دوی مقابله ته راووځی. مخکښې د دي نه چې مسلمانان په دوی حمله وکړئ . په مسلمانانو حمله کول پکار دی .د دغې مقصد د پاره د د غې قبيلې مشر مالك بن عوف د شل زرو تنو سره روان شو. حضور ﷺ ته چې پته ولګيدۀ . نو د حالاتو رُخ معلومولو د پاره ئې عبدالله بن ابی حدرد اسلمیؓ د غې علاقې ته وليږلو . حضرت عبدالله بن ابی حدرد اسلمیؓ دوه ورځے په پټه د دښمن په لښکر کښې پاتې شو او د ټول حالاتو نه ئې ځان خبر کړلو بيا ئې هغه ټول حالات حضور ﷺ ته بيان کړۀ . حضور ﷺ د هغې خبر په رڼا کښې د شوال مياشت په اتهم تاريخ د هجرت په اتهم کال د دولسو زرو لښکر سره د مکې مکرمې نه حنين طرف ته سفر شورو کړۀ .د مسلمانانو په دې لښکر کښې لس زره هغه مسلمانان وو. چا چې د حضور ﷺ سره د مدينې منورې نه مکې مکرمې ته سفر کړے وو .او دوه زره نوی ايمان لرونکی کسان وو . د دولسو زرو دمسلمانانو دا لښکر د حنين په طرف روان وو . په دغه سفر کښې يوتن ووئيل چې نن خو زمونږ تعداد ډير زيات دے .(په دې وجه نن خو د دښمن سره مقابله به انتهائی آسانه وی) مولٰی کريم ته دغه خبره خوښه نۀ شوه . بيا هغه ووشول کوم چې د دې د پاره په تقدير کښې ليکلې شوے وو. اسلامی لښکر حنين ته ورسيدلو او د حنين د

(c) ketabton.com: The Digital Library

غرونو په مينځ کښې تيريدلو دغه وخت هغهٔ مشرکانو چې دواړو طرفونو ته ئې ځان په غرونو کښې پټ کړے وو. په مسلمانان باندې ئې حمله وکړه . دا حمله ناڅاهانه وه په دې وجه مسلمانان يو طرف ته بل طرف ته په منډه شو . په دغه موقع د حضور ﷺ سره نزدې صرف يو څو تنه پاتې شو . حضور ﷺ چې د مسلمانانو دا حالت او کيفيت وليدلو نو فوراً ئې اوفرمائيل اے خلقو ! دلته راشئ زهٔ د الله تعالیٰ رسول يم ، محمد بن عبدالله يم .بيا حضور ﷺ حضرت عباس ؓ ته اوفرمائيل چې تهٔ انصارو او مهاجرينو ته آواز وکړهٔ . د حضرت عباس ؓ آواز تيز وهٔ . هغوی آواز وکړهٔ . اے د انصارو ټوليه ! اے هغه خلقو ! چاچې د کيکر دلاندې د حضور ﷺ په لاس باندې بيعت کړے وو . دا آواز چې کله صحابهٔ واوريدلو نو د حضور ﷺ نه ئې د حفاظت د پاره ګيره را تاو کړله . يو طرف ته کافرانو پرله پسې په حضور ﷺ باندې حملې کولے . بل طرف ته صحابهٔ د دغې حملو دمنع کولو د پاره لکه د غر په شان ولاړ وو. حضور ﷺ دغه ساعت يو مټې خاوره راواغستله او د کافرانو په طرف ئې وويشتله . دغه خاوره د د دغې لښکر هر کافر مشرك سترګو ته ورسيدله او د دغې په برکت مشرکان په شا شو . په دغه جنګ کښې د مسلمانانو نه صرف څلور تنه شهيدان شوی وو او د کافرانو اويا تنه مردار شوی وو. (146,147)

غزوه طائف

کوم وخت چې په حنين کښې مسلمانانو ته برې ملاؤ شولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او کافران په تيخته شو . په دغه تيخته کونکو کښي يو د هغه لښکر مشر مالك بن عوف هم وو . هغه د يو لښکر سره طائف طرف ته روان شو او هلته ئي ساه واغستله . حضور ﷺ ته چي پته ولګيدله چي مالك بن عوف په طائف کښي پناه اغستي ده نو طائف طرف ته روان شو. حضور ﷺ طائف ته د روانيدو نه مخکښي دا فرمان جاری کړۀ چي د حنين ټول مالِ غنيمت او قيديان دے په جعرانه(د ځائے نوم) کښي راجمع کړے شي . حضور ﷺ او صحابهؓ په تيزے سره طائف ته اورسيدل . مالك بن عوف ته چي د مسلمانانو د راتلو پته ولګيدۀ نو د حفاظت د پاره ئي د طائف د قلعي دروازه په ځان پسي بنده کړه . مالك بن عوف د مخکښي نه د ځان سره ډيره غله (د خوراك ځيزونه) جمع کړے وه . حضور ﷺ د صحابهؓ سره د دغي قلعي مخه ونيوله .او د منجنيق په ذريعه ئي په دغي قلعي د کانړو ګزارونه وکړل .چي ورسره د قلعي ديوالونه مات شي . بل طرف ته کافرانو د بندے قعلي نه په مسلمانانو غشي راووړول . په هغي سره دولس مسلمانان شهيدان شو او ډير کسان له مسلمانانو نه زخميان شو . مسلمانان لا په دغه مقام ديره وو چي حضورﷺ يو خواب وليدۀ چي د پيو يوه پيالۍ د حضور ﷺ په خدمت کښي پيش کړے شوه .يو بانګی په هغه لوخی کښي ټونګه ووهله چي د هغي سره هغه پيی تويو شو. حضور ﷺ دغه خوب سيدنا ابو بکر صديقؓ ته واورولو ، هغوي حضور ﷺ ته مشوره ورکړه چي معلوميږی داسي چي دا قلعه اوس زمونږ لاسو ته نۀ شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتـلـے . بیا حضور ﷺ په دغې باره کښې د نوفل بن معاويه ديـلـمی ؓ نه مشوره واغستله .د نوفل بن معاويه ديلمي خبري هم د حضرت سيدنا صديق اکبرؓ د خبري ملګرتيا کوله . د ابن سـعـد په روايت کښي دی . حضرت عمرؓ حضور ﷺ ته ووئيل چې اے د اللّـه پيغمبره ! ﷺ دوی ته بد دعاوکړی .رسول اللّٰه ﷺ په جواب کښي حضرت عمرؓ ته اوفرمائيل اللّٰه تعالیٰ ماته د دي خبري اجازت نۀ دے راکړے .حضرت عمرؓ د حضور ﷺ نه تپوس وکړۀ نو بيا مونږ ته د دوی سره د جنګ کولو څۀ ضرورت دے ؟ حضور ﷺ چې د حضرت عمرؓ خبره واوريدله نو د روانيدو فرمان ئې جاری کړۀ . او په روانه روانه ئې دا دعا وکړۀ . اے اللّـه ! ثقيف ته نيغه لار وښايه او دوی د اسلام سره زما خوا له راولے . د تاريخ کتابونو ليکلی دی چې دغه قلعه بيا په خپله فتح شوه . هغه ټول خلق مسلمانان شول . مالك بن عوف چې د هغې قبيلي مشروه پخپله د حضور ﷺ په خدمت کښي حاضر شو او اسلام ئې قبول کړۀ . حضور ﷺ د طائف نه روان شو او د ذی القعدې په پنځم تاريخ جعرانه(د ځائے نوم) ته وورسيدلو .بيا د جنګِ حنين ټول مالِ غنيمت ئې په مسلمانانو کښي تقسيم کړلو . په دغې مالِ غنيمت کښې شپږ زره قيديان ، څليريشت زره اوښان ، څلويښت زره چيلۍ ، اور څلور زره اوقيه سپين زر وو . په دغې مقام حضور ﷺ د هوازن قبيلې په انتظار لس ورځے تيرے کړے . چې کيدے شي د هوازن قبيلې خلق د خپلو خپلوانو د خلاصولو د پاره کوشش وکړی او دلته راشی . خو هيڅ څوك هم د دغې

(c) ketabton.com: The Digital Library

قیدیانو د خلاصولو د پاره رانغلل . د ډیر انتظار نه پس حضور ﷺ هغه قیدیان په مسلمانانو کښې تقسیم کړل . د تقسیم نه وروستو د نهه تنو یوه ډله (وفد) چې د قبیله هوازن سره ئې تعلق لرلو د حضور ﷺ په خدمت کښې حاضره شوه . هغوی اول اسلام قبول کړه . او بیا ئې د حضور ﷺ په لاس بیعت وکړۀ . بیا ئې د هغه خپلوخپلوانو چې په غزوه حنین کښې بندی جوړ شوی وو د پریښودلو حضور ﷺ ته درخواست وکړلو. دهغې قبیلې مشر ووئیل اے د اللّٰه پیغمبره ! ﷺ په دغه قیدی خلقو کښې ستا د پلار اومور له طرفه تروریاني،اوستا سره په ماشوم والی باندې مینه کونکې زنانه هم دی . که چرته ستا په شان تعلقات زمونږه بل چا سره وے .نو هغه به مونږ سره ډیره زیات مینه ، گزاره او د رحم وکرم معامله کړے وے .ستاشان اومقام خو د ټولو خلقو نه اعلیٰ دے . مونږ نن په مصیبت کښې یو . او زمونږ دا مصیبت ستانه پټ نه دے زمونږ سره د احسان معامله وکړئ . د دې په بدله کښې به اللّٰه تعالیٰ تاسو سره د احسان معامله وکړئ . حضور ﷺ ورته اوفرمائیل ماستاسو ډیر انتظار وکړۀ . اوس مالِ غنیمت تقسیم شوے دے . بیا هم تاسو په دوو خیزونو کښې یو خوښ کړے . ستا سو مال پکار دے یا ستاسو خپل خپلوان (چې قیدیان جوړې شوی دی) ؟ .هغه وفد(ډلې) حضور ﷺ ته ووئیل چې مونږ د مال تپوس نه کوؤ زمونږ خپل خلق (چې تاسو سره قیدیان شوی دی) پکار دی .چې هغوی ستاسو دقید نه راخلاص شی .حضور ﷺ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته اوفرمائیل . په مالِ غنیمت کښې زما سره د بنو هاشم او دبنی عبدالمطلب چې څومره حصه رسیدلے ده . هغه ټوله ستاسو شوه .خو چې کومه حصه د نورو مسلمانانو رسیدلے ده . د هغې په باره کښې مالره د ماسپښین مونځ نه پس راشی . زۀ به نورو مسلمانانو ته ستاسو سفارش وکړم . بیا د ماسپښین مونځ نه پس هغه وفد(ډله) حضور ﷺ لره لاړه. نو حضور ﷺ یو ډیربښائسته پُراثر بیان وکړلو . د دغې بیان په برکت سره په یو وخت کښې دغه ټوله قبیله د غلامي نه آزاده شوه . ټولو مسلمانانو په خوشحالي سره هغه ټول خلق پریښودل . بیا د دغې واقعې نه وروستو حضور ﷺ د جعرانه(د ځائے نوم) نه مکې مکرمې ته د عمرې د ادا کولو په نیت روان شو .هلته ئې عتاب بن اسید د مکې مکرمې مشر (والی) جوړ کړلو او معاذ بن جبلؓ ته ئې د دین د تعلیم او تعلم ذمه داری وریه غاړه کړه . حضور ﷺ په مکه مکرمه کښې دوه میاشتې او لس ورځے قیام وکړۀ . بیا د ذیقعدې په وویشتم تاریخ د صحابهؓ سره یو ځائے مدینې منورې ته روان شو . (148,149,150)

د زکوٰة د راجمع کولو د فریضې آغاز

د طائف د سفر نه وروستو د هجرت په نهم کال حضور ﷺ مختلفو طرفونه ته د زکوٰة د اغستلو او راجمع کولو د پاره څۀ کسان ولیږل . عیینه بن حصن فرازیؓ ئې بنو تمیم قبیلې ته ، بریده بن الحصیبؓ ئې قبیله اسلم و غفار ته ، عباد بن بشرؓ ئې سلیم او مزینه ته ، رافع بن مکیثؓ ئې جبینه ته ، عمرو بن

(c) ketabton.com: The Digital Library

العـاص ؓ ئي بني فزاره ته ، ضحاك بن سفيان ؓ ئي بنو كلاب ته ، بسـر بـن سـفيـان ؓ ئي بـنو كعب ته ، ابن اللتبيه ازدي ؓ ئي بنو ذبيان ته ، علاء بن الحضرمي ؓ ئي بحرين ته ، حضرت علي ؓ ئي نجران تـه ، عـدي بـن حـاتـم ؓ ئي قبليـه طـے او بنو اسد تـه او مالك بن نويرة ؓ ئي بنو حنظله ته وليږلو .(151)

غزوه تبوك

حضور ﷺ په مدينه منوره کښي مقيم وه . دغه وخت حضور ﷺ تـه خبـر ورکـړے شـو چي روميان د اسلامي سلطلنت او د اسـلام د ختـمـولـو د پاره صـلاح مشـورے کـوی او د دغـي مقصد د پاره ئي ډيرلوئي لښکر تيار کړے دے . حضور ﷺ د هغوی سره د مقابلي دپاره د صحابة ؓ نه د انفاق فی سبيل الله (د الـلّـه پـه لاره کښـي د خرج کولو) مطالبه وکړۀ . په دغه موقع سيدنا صديق اکبر ؓ د کور ټول سامان د حضور ﷺ په خدمت په پيش کـړۀ . حـضـرت عـمـر ؓ د کور د نيم سامان قرباني ورکړۀ . حـضـرت عـثمان ؓ دري سوه اوښان سره د (بوجهونو) سامانه او د زرو ديـنـارو حـضـور ﷺ ته حواله کړل . هريو صحابیؓ په دغي موقع د خپل وس او توفيق مطابق د خرج کولو کوشش وکړۀ . مختصر دا چي حضور ﷺ د رجب المرجب په مياشت کښي د ديرش زره لښکر سره د مديني منوري نه تبوك ته روان شو. تبـوك ته د رسيدو نه يوه ورځ وړاندي چي لامسلمانان په لاره کښـي وو حـضـور ﷺ صـحابة ؓ ته اوفرمائيل صبا چي نمر لږ ډيـر رابـره شـوی وی تـاسـو بـه د تبوك چيني تـه ورسيږے . د حضـور ﷺ د وينا او اطلاع مطابق صحابة ؓ په صبا هم په هغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت کوم وخت چي نبي کريم ﷺ بنودلے وو مسلمانان د تبوك چينے ته ورسيدل . دوی چي کله هغه چيني لره نزدي ورغلل نو د هغي نه يو يو څاڅکے بهيدلو(دغه چينه وچيدو ته نږدي وه) . د حضور ﷺ په حکم هغه وخت هغه يو يو څاڅکے د اُوبه په يو لوښي کښي راجمع کړے شو .بيا حضور ﷺ په هغه اوبه خپل لاسونه او خُله مبارکه کنګاله کړۀ . بيا ئي هغه اوبۀ هغي چيني سره خواته تويي کړے . د حضور ﷺ په دغي عمل د دغي اوچے چيني نه د اوبو يوه فواره جاري شوه . دا اوبۀ دومره ډيرے وے . چي په هغي سره د تهول لښکر تنده ماته شوه . بيا هم هغه شان هغه چينه جاري وۀ .بيا حضور ﷺ حضرت معاذ بن جبلؓ ته اوفرمائيل کۀ اللّٰه تعالیٰ تالره ډير عمر درکړۀ نو تۀ به دا ځايونه په باغونو سره ښکلي ويني . ابن اسحاق مؤرخ ليکی چي هغه چينه تراوسه پوري جاري ده . په تبوك کښي حضور ﷺ شل ورځے پاتي شولو .روميان ويريدل . او د مقابلي نه په شا شو . د دنيا خلقو د اسلام عظمت او طاقت وليدلو . تبوك سره نزدي اهل جربه ، اذرع او د ايله په مشر ويره راغله مجبوراً مسلمانانو سره ئي صلح وکړه او جزيي ورکولو ته تيار شو . هم لدغي ځائے نه د حضور ﷺ په حکم حضرت خالد بن وليدؓ د څلورو سوو تنو سره د اکيدر د مقابلي دپاره روان شولو حضور ﷺ حضرت خالد بن وليدؓ ته فرمائيلي وو چي تاته اکيدر په داسي حالت کښي ملاويږی چي هغه به ښکار کوی . اکيدر د حضور ﷺ د اطلاع مطابق ښکار کولو . حضرت

(c) ketabton.com: The Digital Library

خالدؓ هغې قیدی جوړ کړۀ او د حضور ﷺ په خدمت کښې پیش کړلو . حضور ﷺ ورسره په دوه زره اُوښانو ،اته سوه اسونو ،څلور سوه زغرو، او څلور سوه ډهالونو باندې صلح (راضی نامه) وکړۀ .په تبوك کښې حضور ﷺ شل ورځې قیام وکړۀ . بیا حضور ﷺ له تبوك نه مدینې منورې ته واپسی وکړۀ .(152,153)

د مسجد ضرار معامله

د تبوك نه واپسې کښې حضور ﷺ چې ذی آوان ته راورسیدلو نو مالك بن دخشم ، او معن بن عدیؓ ئې د مسجد(جمات) ضرار د ورانولو د پاره ولیږل. هغوی مسجدِ ضرار وران کړلو . دا هغه جمات وو چې په کوم کښې به منافقینو د مسلمانانو خلاف صلاح مشورې کولے . او د اسلام خلاف به استعمالیدلو .دا هغه وخت جوړ شوے وو کله چې حضور ﷺ تبوك ته په سفر روان وو په لاره کښې منافقینو حضور ﷺ ته درخواست کړے وو چې تاسو دغې جمات ته دمونځ کولو د پاره یووار راشئ چې برکت پکښې راشی او مقبولیت اومومی . حضور ورته په هغه موقع وئیلی وو چې اوس خو زۀ تبوك ته روان یم . واپسې کښې به بیا ګورو. ابن هشام لیکی چې حضور ﷺ د سویلم یهودی د کور د سوزولو حکم هم ورکړے وۀ . په دغه کور کښې به منافقین راجمع کیدل او د حضور ﷺ خلاف مشورې به ئې کولے . حضرت طلحهؓ د یو څو تنو سره دغه کار تمام کړلو . د شعبان اخیرې ورځې وے یا درمضان اولنې ورځے وے حضور ﷺ د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مدینې منورې په مزکه قدم کیښودلو . مدینې منورې ته د داخلیدو نه پس حضور ﷺ اول مسجد نبوی ته تشریف یوسلو هلته ئې دورکعته مونځ وکړه . د مونځ نه پس څۀ لږ ساعت د خلقو د ملاقاتونو د پاره کیناستلو . بیا ئې خپل کور ته تشریف یوسلو . (154)

د متخلفینو معامله

هغه خلق چې غزوهٔ تبوك په موقع د حضور ﷺ نه په څۀ عذر پاتې شوی وو . یا داسې خلق چې د نفاق په وجه په غزوه تبوك کښې نۀ وو شامل شوی . د دوی ټولو په باره کښې حضور ﷺ ته د وحی په ذریعه پته ولګیدله . منافقینو په دروغه قسمونه وخوړل او ځان ئې د ظاهري دنیاوی سزا نه بچ کړلو . دغه شان هغه صحابهٔ چې د څۀ عذر په وجه پاتې شوی وو د هغوی عذر هم قبول کړے شو . درې صحابهٔ داسې وو چې هغوی خپل څۀ عذر پیش نۀ کړے شو . حضور ﷺ د هغوی سره د هر قسمه تعلقات قائمولو نه منع وکړه . بیا د ډیر صبر او امتحان نه پس د هغوی د ندامت ذکر قرآن کښې راغلے . (په سورة التوبه آیت نمبر ۱۱۷، ۱۱۸ او آیت نمبر ۱۱۹ کښې د دوی د حالت او کیفیت ذکر راغلے دے .) او الله تعالیٰ ئې توبه قبوله کړه . (155)

مختلف وفدونه (جرګے)

هر کله چې حضور ﷺ مدینې منورې ته راوورسیدلو . نو پرله پسې د حضور ﷺ په خدمت کښې وفدونه (جرګې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتـلـل شـورو شو . حضور ﷺ لره د وفدونو مقصد د دین د زده کړي نه علاوه د مسلمانانو سره تعلقات جوړول هم وو. د هغي وفـدونـو تـعـداد اویـا پـوري یـادیـږي پـه هغي کـښـي مشهور وفدونه دا دي .وفدِ ثقیف، وفدِ بنی تمیم ، وفدِ بنی فزاره ، وفدِ کنده ، وفد بنی عبدالقیس ، وفد بنی حنفیه ، وفد بنی قحطان ، وفـد بـنی الحارث ، وفد بنی فزاره ، وفدِ بنی اسد ، وفد بهراء وفـدِ عـزره وفـد بـلـي ،وفـد بـنـي عـامر بن صعصعـه (156)

اولني حج

د حضور ﷺ په امر د هجرت په نهم کال د ذیقعدي په میاشت کښـي حضرت سیدنا صدیق اکبرؓ د دري سوو تنو سره د حج د اداکولو د پاره مکي مکرمي ته روان شو .بیا په دغه سفر کښي حـضـرت عـلـیؓ هم ورسره شـامـل شـولو چي د سورتِ برأت آیـاتـونـه د حـج د ادا کـولـو پـه موقع تلاوت کړي . د حضرت ابـوبـکـر صدیقؓ په مشري کښي مسلمانانو د حج ټول رکنونه ادا کـړل بیـا جـمـره عـقـبـي سـره د قـربـانـي پـه ورځ (یوم النحر) حضرت علیؓ د حضور ﷺ د فرمان مطابق هغه آیاتونه تلاوت کړل . چي د کومو آیاتونو د تلاوت ورته د حضور ﷺ له طرفه حـکـم شـوي وو . په دغي ورځ دا اعلان و شو . د راروان کال نه بـه یـو مشرك ته هم د حج د اداکولو اجازت نۀ وی ، نۀ به چاته پـه بـربـنـډه د طـواف کـولـو اجازت وی . چي د چا د حضور ﷺ سره مـعـاهـده شـوي ده . د هـغـي عهد به پابندي کولے شي . او چي دچا سره د حضور ﷺ معاهده او عهد نشته هغوی ته څـلـور میـاشـتـي مهلت دے . کۀ په دي څلورو میاشتو کښي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ئي اسلام قبول کړۀ . نو ډيره ښۀ ده . خو کۀ اسلام ئي قبول نۀ کړلو . نو بيا چې کوم ځائے کښې وونيولے شو ښامخا به قتليږي . د حج د رکنونو د ادا کولو او د دغې اعلان نه وروستو سيدنا صديق اکبرؓ مدينې منورې ته واپسی وکړله . (157)

د حضور ﷺ د حج د پاره سفر

د هجرت په لسم کال د ذيقعدې په مياشت کښې حضور ﷺ د حج د اداکولو اراده وکړله . او د يو اعلان کونکی په ذريعه دغه خبر په ټول عربو کښې ښور شو . يو لوئې تعداد د خلقو په دغه موقع د حضور ﷺ سره يو ځائے د حج د ادا کولو د پاره تيار شو. د ذيعقدې په شپږيشتم تاريخ حضور ﷺ د دغې عظيم عمل د پاره غسل وکړۀ بيا ئې کپړے بدلې کړے .

د هغې نه وروستو د مدينې منورې نه ذوالحليفه ته ئې تشريف يوسلو . حضور ﷺ په ذوالحليفه کښې شپه تيره کړۀ. بيا د دغې روانې مياشت په وويشتم تاريخ ئې دوباره غسل وکړۀ . بيائې دوه رکعته مونځ ادا کړه او احرام ئې وتړلو . په قصوئ اوښه باندې سور شولو او په اوچت آواز ئې دا لاندنی تکی ادا کړل .

لَبَّيْكَ اَللّٰهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَاشَرِيْكَ لَكَ لَبَّيْكَ اِنَّ الْحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِيْكَ لَكَ .

حضرت جابرؓ فرمائی د حضور ﷺ نه مخکښې وروستو ، ښې طرف ته او ګس طرف ته د خلقو يو سمندر وۀ . مؤرخينو ليکلی چې دغه وخت د صحابۀ تعداد د يو لاکه (۱۰۰۰۰۰) نه بره وو. ټولو د حضور ﷺ سره په جمع دغه برنې تکی وئيل

(c) ketabton.com: The Digital Library

.بيا ددوى آواز به دغرونو نه راتمبيدلو . حضور ﷺ د صحابهؓ سره يو ځائے د ذوالحجي په پنځم تاريخ مكي مكرمي ته داخل شولو . مسلمانانو د حضور ﷺ سره يو ځائے د بيت اللّٰه (كعبي) طواف وكړۀ . بيا حضور ﷺ مقام ابراهيم كښي دوه ركعته نفل ادا كړۀ.د نفلو د اداكولو نه پس حضور ﷺ صفا غرته اوختلو . او دا ئي ارشاد اوفرمائيل : د اللّٰه نه علاوه بل څوك د عبادت لائق نشته .نۀ هغۀ شريك لري . د هغۀ بادشاهي ده او صرف د هغۀ تعريف دے .هغۀ مړه كول او ژوندي كول كوي .په هرڅيز باندي قدرت لري . د هغه يوذات نه علاوه بل څوك خدائي نشته . هغه يو اللّٰه دے .هغۀ خپله وعده پوره كړۀ .د خپل بنده ئي مرستۀ(مدد) وكړۀ .او په يو ځائے ئي ټولو ته ماتې(شكست) وركړۀ . حضور ﷺ د عمري د اداكولو نه پس احرام كهلاؤ كړلو او صحابهؓ ته ئي هم د احرام د كهلاوولو امر وكړه. په دغي موقع حضرت عليؓ د يمن د حاجيانو سره يو ځائے مكي مكرمي ته راغے .د زيارت ورځ (د ذوالحجي اتهم تاريخ)حضور ﷺ د نورو مسلمانانو سره په منىٰ كښي تيره كړه .بيا په صبا د سحرختو نه وروستو د ذوالحجي په نهم تاريخ حضور ﷺ د نورو مسلمانانو سره د منىٰ نه روان شو . اوميدانِ عرفات كښي ديره شو . د ماسپښين نه وروستو او د ماښام نه مخكښي په دغه موقع حضور ﷺ د قصوىٰ (اوښه) د پاسه په ناسته يوه خطبه ارشاد اوفرمائيله چي ورته خطبه حجة الوداع وئيلے شي . هركله چي حضور ﷺ خپله خطبه ختمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړله . حضرت بلالؓ آذان وکړه . بیا حضور ﷺ د ماسپښین او مازیګر مونځونه یو ځائے ادا کړل . د مونځ نه پس حضور ﷺ بیا په اوښه سور شولو اود مسلمانانو سره موقف (د یو ځائے نوم) ته ئې تشریف یوسلو. په دغه ځائے حضور ﷺ د قبلې په رُخ یوه عظیم الشانه دعا وکړله . بیا د دغې مقام نه وروستو حضور ﷺ مزدلفې ته تشریف یوسلو هلته کښې حضور ﷺ د ماښام او ماسخوتن دوه مونځونه په یو وخت کښې ادا کړل . حضور ﷺ او مسلمانانو شپه په مزدلفه کښې تیره کړه . بیا په صبا سحر وختې د سحر مونځ نه وروستو حضور ﷺ د صحابهٔ سره یو ځائے د مزدلفې نه روان شو . بیا جمره ئې په کاڼو ووشتله اودغه رنګ نور ارکان په ترتیب سره حضور ﷺ د ټولو مسلمانانو سره یو ځائے ادا کړل . د حج د ادا کولو نه پس رسول اللّٰه ﷺ مسلمانان خپلو خپلو علاقو ته رخصت کړل . او پخپله حضور ﷺ د انصارو او مهاجرینو سره یو ځائے د ذوالحجې په څلوارلسم تاریخ د مکې مکرمې نه مدینې منورې ته راروان شولو . (158)

د حضور ﷺ د آخرت سفر

مؤرخینو لیکلی دي چې د صفر میاشت کښې یو پیره د نیمې شپې حضور ﷺ جنت البقیع(د مسلمانانو مقبره) ته تشریف یوسلو .اود هغوی د پاره ئې د مولیٰ کریم نه دعا اوغښتله .بیا ئې خپل کور ته واپسی وکړه . هرکله چې حضور ﷺ کور ته ئې تشریف راوړلو نو په طبیعت کښې ئې دردوندوالې (بیماری) وه . دا ورځ د شورو وه . او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ام المؤمنین حضرت میمونهؓ سره په کور کښې د پاتې کېدو نمبر وۀ. حضور ﷺ د خپل عادت موافق حضرت میمونهؓ کره تشریف یوسلو . په صبا چې بیا په ازوج مطهراتؓ کښې د چا نمبر وۀ حضور ﷺ د هغې بی بی سره ارام وکړۀ . بیا په دریمه ورځ د بلے بی بی سره پاتے شو . دغه شان څلورمه او پنځمه ورځ تیره شوه .په دغه پنځو ورځو کښې د حضور ﷺ بیماری کمه نۀ شوه . نو حضور ﷺ د نورو بیبانو په مشوره د حضرت عائشيؓ صدیقې سره دیره شو . دبیماري په دغه ورځو کښې حضرت ابوبکرصدیقؓ د رسول الله ﷺ په ځائے امامت کولو . ترکوم وخته پوري چې حضور ﷺ جمات ته د تلو راتلو طاقت لروتر هغه وخته پوري حضور ﷺ امامت کولو خو چې کله دغه طاقت هم باقی پاتې نه شو نو بیا د حضور ﷺ په حکم حضرت ابوبکر صدیقؓ امامت شورو کړۀ . د حضور ﷺ د وفات نه څلور ورځې مخکښې د ماسپښین وخت کښې حضور ﷺ مسجد نبوی ﷺ ته تشریف یوسلو جمع والاړه وه . حضرت ابوبکرصدیقؓ د مصلې نه وروستو کیدل غوښتل خو حضور ﷺ په اشاره سره منع کړۀ. حضور ﷺ په مونځ کښې د حضرت ابوبکرصدیقؓ سره خواته کیناستلو . دمونځ نه پس حضور ﷺ یوه مختصره خطبه ارشاد اوفرمائیله . بیا د هغې خطبې نه وروستو حضور ﷺ خپلې حجرې مبارکې ته تشریف یوسلو. د حضور ﷺ په بیماری په دغه ورځو کښې یوه ورځ حضور ﷺ د حجرې مبارکې پرده اوچته کړۀ . هغه وخت حضرت سیدنا ابوبکر

(c) ketabton.com: The Digital Library

صديقؓ په مصله مونځ ته ولاړ وو. حضرت ابوبكرصديقؓ
چي حضور ﷺ وليدۀ نو مصله ئي حضور ﷺ ته پريښودل
غوښتل . خو د حضور ﷺ په امر سره راروستو نه شو . بيا
حضور ﷺ د حجري پرده راښكله . د دغي واقعي نه پس
دوباره حضور ﷺ مسجد نبوی ته راښكاره نۀ شو . هم په دغه
بيماری كښي د ربيع الاول په مياشت كښي د مشهور قول
مطابق په دولسم تاريخ حضور ﷺ د دي دنيا نه بلي دنيا
(آخرت) ته پرده وكړله . انا للّٰه وانا اليه راجعون .
دغه وخت د صحيح بخاری دروايت مطابق د
حضور ﷺ عمرشريف دري شپيته (٦٣) كاله وۀ .(159)

★★★★★★★★★★★

★★★★★★★★★★★★

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذ و مصادر

(1) مولانا ادریس کاندهلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۳۵ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهٔ

(2) ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبریٰ ، ج ۱ ص ۵۹ بیروت ، دارالمعرفة

(3) مولانا ادریس کاندهلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۳۵ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهٔ

(4) مولانا ادریس کاندهلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۶۰ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهٔ

(5) مولانا ادریس کاندهلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۶۰ ، ۶۱ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهٔ

(6) مولانا ادریس کاندهلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۶۴ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهٔ

(7) حافظ علاؤ الدین ، سیرت مغلطائی ص ۷ ، بحواله سیرت خاتم الانبیاء ﷺ مفتی محمد شفیعؒ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهٔ

(8) ابن حجر العسقلانیؒ ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) فتح الباری شرح صحیح البخاری ، ج ۷ ص ۱۰۲ بیروت ، دارالمعرفه

(9) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ، شرح مؤطا امام مالکؒ ج ۴ ص ۲۷۱ ، قاهره ، مکتبه استقامیه

(10) مولانا ادریس کاندهلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۷۵،۷۴ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهٔ

(11) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ ه) سیرة النبی ﷺ ج ۱ ص ۱۷۳ بیروت، دار الفکر

(12) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ ه) سیرة النبی ﷺ ج ۱ ص ۵۶ بیروت دار الفکر

(13) الخائص الکبریٰ ، ج ۱ ص ۵۵ ، بیروت ، دار الکتب العلمیه

(14) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۱ ص ۱۶۰ .... ۱۶۳ مصر ، مطبع ازهریه

(15) حاکم ، ابو عبدالله محمد بن عبدالله (۸۵۱ ه) المستدرک ج ۲ ص ۶۰۳ ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ریاض، مکتبة المعارف
(16)ابن سید الناس، محمد بن محمد شافعیؒ، (۷۳۴ ه) عیون الاثر فی فنون المغازي والشمائل والسیر، ج ۱ ص ۴۰ ، بیروت، دارالمعرفه
(17) حافظ علاؤ الدین، سیرت مغلطائی ص ۱۰ ، بحواله سیرت خاتم الانبیاء ﷺ ص۲۷ مفتی محمد شفیعؒ ، اسلام آباد، مکتبه امیر معاویةؓ
(18)ابن هشام، ابو محمد عبدالملك(۲۱۸ه) سیرة النبی ﷺ ج ۱ ص ۲۰۱ بیروت دارالفکر
(19)ابن سعد، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبریٰ، ج ۱ ص ۱۲۹،۱۲۸ بیروت، دارالمعرفة
(20) سیوطی، جلال الدین عبدالرحمٰن (۹۱۱ ه) الخصائص الکبریٰ، ج۱ ص ۹۱ ، بیروت، دارالکتب العلمیه
(21)مولانا ادریس کاندهلویؒ، سیرت المصطفیٰ ﷺ، ج ۱ ص ۹۹، ۱۰۰، لاهور، مکتبه عشره مبشرهؓ
(22)سهیلی، ابوالقاسم عبدالرحمٰن بن عبدالله (۱ ۸۵ ه) الروض الانف فی تفسیر السیرة النبویة لابن هشام ج ۱ ص ۱۲۲ قاهره، مکتبة الکلیات
(23) مولانا ادریس کاندهلویؒ، سیرت المصطفیٰ ﷺ، ج ۱ ص ۱۰۹، لاهور، مکتبه عشره مبشرهؓ
(24) زرقانی، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۱ ص ۲۰۲ مصر، مطبع ازهریه
(25) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابةؓ ج ۶ ص ۲۸۲ بیروت، دارالاحیاء
(26) ابن عبدالبر الاندلسی، ابو عمر یوسف بن عبدالله (۴۶۳ ه) الاستیعاب فی معرفة الاصحابؓ ج ۴ ص ۳۱۱ ، حیدرآباد، دائرة المعارف
(27) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابةؓ ج ۴ ص ۳۱۲ بیروت، دارالاحیاء
(28)ابن عبدالبر الاندلسی، ابو عمر یوسف بن عبدالله (۴۶۳ه)، الاستیعاب فی معرفة الاصحاب ج ۴ ص ۲۴۶ ، حیدر آباد دکن ،دائرة المعارف
(29) مدارج النبوة ج ۳ ص ۸۲
(30)ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابةؓ ج ۴ ص ۳۰۴ بیروت، دارالاحیاء
(31) ابن اثیر، ابوالحسن علی بن ابی الکریم، (۶۳۰ ه) اسد الغابه فی معرفة الصحابةؓ ج ۵ ص ۴۵۶ ، مکتبه اسلامیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(32)ابن عبدالبر الاندلسی ، ابو عمر یوسف بن عبداللّٰہ (۴۶۳ ھ) الاستیعاب فی معرفۃ الاصحابؓ ج ۴ ص ۳۰۲ ، حیدرآباد ، دائرۃ المعارف

(33) سیر اعلام النبلاء ج ۲ ص ۲۵۲

(34) ابن عبدالبر الاندلسی ، ابو عمر یوسف بن عبداللّٰہ (۴۶۳ھ) ، الاستیعاب فی معرفۃ الاصحاب ج ۴ ص ۲۸۷ ، حیدر آباد دکن ،دائرۃ المعارف

(35)زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواھب لدینہ ج ۳ ص ۲۰۲ مصر ، مطبع ازھریہ

(36) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ھ) الاصابہ فی تمییز الصحابۃؓ ج ۴ ص ۳۷۷ بیروت ، دارالاحیاء

(37) ابن عبدالبر الاندلسی ، ابو عمر یوسف بن عبداللّٰہ (۴۶۳ ھ) الاستیعاب فی معرفۃ الاصحابؓ ج ۴ ص ۳۷۷ ، حیدرآباد ، دائرۃ المعارف

(38) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ھ) الاصابہ فی تمییز الصحابۃؓ ج ۴ ص ۳۷۹ بیروت ، دارالاحیاء

(39) حضور ﷺ کی صاحبزادیاں ص ۴۵

(40) ابن اثیر ، ابوالحسن علی بن ابی الکریم (۶۳۰ ھ) الکامل فی التاریخ ج ۲ ص ۳۱ بیروت دارالکتاب العربی

(41)ابن ھشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ھ) سیرۃ النبی ﷺ ج ۳ ص ۲۲۳ بیروت دارالفکر

(42)زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواھب لدینہ ج ۳ ص ۲۲۷ مصر ، مطبع ازھریہ

(43) مفتی محمد شفیعؒ ، سیرۃ خاتم الانبیاء ﷺ ص ۳۲ ، اسلام آباد ، مکتبہ امیر معاویہؓ

(44)مولانا ادریس کاندھلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۳ ص ۱۶۶،۱۶۷ ، لاھور ، مکتبہ عشرہ مبشرہؓ

(45)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرۃ خاتم الانبیاء ﷺ ص ۳۲ ، اسلام آباد ، مکتبہ امیر معاویہؓ

(46)سیر اعلام النبلاء ج ۲ ص ۲۲۹

(47) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ھ) الاصابہ فی تمییز الصحابۃؓ ج ۴ ص ۲۷۳ بیروت ، دارالاحیاء

(48) اصح السیر ص ۵۸۳

(49)ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیؒ ، (۷۳۴ھ) عیون الاثر فی فنون المغازی والشمائل والسیر ، ج ۲ ص ۳۰۳ ، بیروت ، دارالمعرفہ

(c) ketabton.com: The Digital Library

(50) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۳ ص ۲۴۹ مصر ، مطبع ازهریه

(51)ابن اثیر ، ابوالحسن علی بن ابی الکریم (۶۳۰ ه) الکامل فی التاریخ ج ۲ ص ۳۰۸ بیروت دارالکتاب العربی

(52)اصح السیر ص ۵۷۹

(53) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابۀ ج ۴ ص ۴۵۷ بیروت ، دارالاحیاء

(54) ابن کثیر ، اسماعیل بن عمر ، (۷۷۴ ه) البدایه والنهایه فی التاریخ ج ۴ ص۱۴۶ لاهور ، مکتبه قدوسیه

(55)ابن عبدالبر الاندلسی ، ابو عمر یوسف بن عبدالله (۴۶۳ ه) الاستیعاب فی معرفة الاصحابٌ ج ۴ ص ۳۱۴ ، حیدرآباد ، دائرة المعارف

(56) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابۀ ج ۴ ص ۴۲۶ بیروت ، دارالاحیاء

(57) ابن عبدالبر الاندلسی ، ابو عمر یوسف بن عبدالله (۴۶۳ ه) الاستیعاب فی معرفة الاصحابٌ ج ۴ ص ۳۴۹ ، حیدرآباد ، دائرة المعارف

(58)اصح السیر ص ۶۰۲

(59) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابۀ ج ۴ ص ۲۵۶ بیروت ، دارالاحیاء

(60) سیر اعلام النبلاء ج ۲ ص ۲۶۳

(61) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ ه) الاصابه فی تمییز الصحابۀ ج ۴ ص ۲۶۵ بیروت ، دارالاحیاء

(62) سیر اعلام النبلاء ج ۲۳۹

(63)طبری ، ابو جعفر محمد بن جریر ، (۳۱۰ ه) تاریخ الامم والملوک ، ج ۲ ص ۲۱۷ قاهره ، دارالمعارف

(64) مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۴۰ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(65)زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۱ ص ۲۰۳ .... ۲۰۶ مصر ، مطبع ازهریه

(66)ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک(۲۱۸ه) سیرة النبی ﷺ ج ۱ ص ۲۱۰ بیروت دارالفکر

(67)طبری ، ابو جعفر محمد بن جریر ، (۳۱۰ ه) تاریخ الامم والملوک ، ج ۱ ص ۱۱۳۹ قاهره ، دارالمعارف

(c) ketabton.com: The Digital Library

(68) سید سلیمان ندوی ، رحمت عالم ﷺ ص ۲۴ کراچی ، قدیمی کتب خانہ

(69) سید سلیمان ندوی ، رحمت عالم ﷺ ص ۲۴ کراچی ، قدیمی کتب خانہ

(70) ابن کثیر ، اسماعیل بن عمر ، (۷۷۴ ھ) البدایہ والنہایہ فی التاریخ ج ۳ ص ۲۴ لاہور ، مکتبہ قدوسیہ

(71) مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۲۵ ، اسلام آباد ، مکتبہ امیر معاویہؓ

(72) مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۲۷ ، ۲۸ ، اسلام آباد ، مکتبہ امیر معاویہؓ

(73) مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۲۶ ، ۲۷ ، اسلام آباد ، مکتبہ امیر معاویہؓ

(74) مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۲۹،۲۸ ، اسلام آباد ، مکتبہ امیر معاویہؓ

(75) ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ھ) الطبقات الکبریٰ ، ج ۱ ص ۱۳۹ بیروت ، دار المعرفة

(76) ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیؒ ، (۷۳۴ ھ) عیون الاثر فی فنون المغازی والشمائل والسیر ، ج ۱ ص ۱۳۹ ، بیروت ، دارالمعرفہ

(77) ابن ہشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ ھ) سیرة النبی ﷺ ج ۱ ص ۱۲۲ بیروت دارالفکر

(78) ابن قیم الجوزی ، محمد بن ابی بکر (۷۵۱ ھ) زاد المعاد فی ھدی خیر العباد ج ۲ ص ۳۶ . بیروت

(79) ابن حجر العسقلانیؒ ، احمد بن علی (۸۵۲ ھ) فتح الباری شرح صحیح البخاری ، ج ۷ ص ۱۳۶ بیروت ، دارالمعرفہ

(80) ابن ہشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ ھ) سیرة النبی ﷺ ج ۱ ص ۳۴۴....۳۵۳ بیروت دارالفکر

(81) مولانا ادریس کاندھلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۲۳۸،۲۳۷ ، لاہور ، مکتبہ عشرہ مبشرہؓ

(82) حافظ علاؤ الدین ، سیرت مغلطائی ص ۲۵ بحوالہ سیرت خاتم الانبیاء ﷺ

(83) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواھب لدینہ ج ۱ ص ۲۹۶،۲۹۱ مصر ، مطبع ازھریہ

(84) مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۵۳ ، اسلام آباد ، مکتبہ امیر معاویہؓ

(85) نووی ، ابوزکریا یحیٰ بن شرف (۶۷۶ ھ) شرح صحیح مسلم باب الاسراء ج ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ص ۱۱۳ ، بیروت ، دارالفکر

(86)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرۃ خاتم الانبیاء ﷺ ص ۵۳، ۵۴ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویۃ

(87) سیوطی ، جلال الدین عبدالرحمٰن (۹۱۱ ه) الخصائص الکبریٰ ج ۱ ص ۱۵۶ ، بیروت، دارالکتب العلمیه

(88)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرۃ خاتم الانبیاء ﷺ ص ۵۶ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویۃ

(89) مفتی محمد شفیعؒ ، سیرۃ خاتم الانبیاء ﷺ ص ۵۸ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویۃ

(90) سهیلی ، ابوالقاسم عبدالرحمٰن بن عبدالله (۵۸۱ ه) الروض الانف فی تفسیر السیرۃ النبویة لابن هشام ج ۱ ص ۲۶۹ قاهره ، مکتبة الکلیات

(91) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ ه) سیرۃ النبی ﷺ ج ۲ ص ۹۴ بیروت دارالفکر

(92)ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیؒ ، (۷۳۴ ه) عیون الاثر فی فنون المغازی والشمائل والسیر ، ج ۱ ص ۱۷۷ ، بیروت ، دارالمعرفه

(93)زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۱ ص ۳۲۱ مصر ، مطبع ازهریه

(94) ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبریٰ ج ۱ ص ۱۵۲ بیروت

(95)مولانا ادریس کاندهلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۲۱۳،۲۱۴ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرۃ

(96) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح البخاری ج ۷ ص ۱۸۷ بیروت ، دارالمعرفة

(97)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرۃ خاتم الانبیاء ﷺ ص ۹۵ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویۃ

(98) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ ه) سیرۃ النبی ﷺ ج ۲ ص ۱۱۱ بیروت دارالفکر

(99 طبری ، ابوجعفر محمد بن جریر ، (۳۱۰ ه) تاریخ الامم والملوک ، ج ۲ ص۳۹۴، ۳۹۵ قاهره ، دارالمعارف

(100)ابن کثیر ، اسماعیل بن عمر ، (۷۷۴ ه) البدایه والنهایه فی التاریخ ج ۳ ص۲۱۳ لاهور ، مکتبه قدوسیه

(101)مولانا ادریس کاندهلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۳۲۷،۳۲۸ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرۃ

(c) ketabton.com: The Digital Library

(102)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۱۰۲ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویةؓ

(103)مولانا ادریس کاند هلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۱ ص ۳۹۲ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهؓ

(104)ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیؒ ، (۷۳۴ ه) عیون الاثر فی فنون المغازی والشمائل والسیر ، ج ۱ ص ۲۳۰ ، بیروت ، دارالمعرفه

(105) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح البخاری ج ۱ ص ۱۴۳ بیروت ، دار المعرفة

(106) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ، شرح مواهب لدینه ج ۱ ص ۳۹۷ مصر ، مطبع از هریه

(107) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملك (۲۱۸ه) سیرة النبی ﷺ ج ۲ ص ۲٦۷ بیروت دارالفکر

(108) مولانا ادریس کاند هلویؒ ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۲ ص ۵۴....۱۰۵ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهؓ

(109) ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبریٰ ج ۱ ص ۱۴ بیروت

(110)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۸۸ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویةؓ

(111)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۸۸ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویةؓ

(112)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۸۹ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویةؓ

(113) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ، شرح مواهب لدینه ج ۲ ص ۳۳ مصر ، مطبع از هریه

(114)ابن کثیر ، اسماعیل بن عمر ، (۷۷۴ ه) البدایه والنهایه فی التاریخ ج ۴ ص ۳ لاهور ، مکتبه قدوسیه

(115) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملك (۲۱۸ه) سیرة النبی ﷺ ج ۲ ص ۴۲٦ بیروت دارالفکر

(116) ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبریٰ ج ۲ ص ۲۸۹ بیروت

(117)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ص ۹۳ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویةؓ

(118)ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح البخاری ج ۷ ص ۲۹۱ بیروت ، دارالمعرفة

(c) ketabton.com: The Digital Library

(119)ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبری ج ۲ ص ۳۹ بیروت

(120)مولانا ادریس کاند هلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۲ ص ۲۳۱،۲۳۰ ، لاهور
، مکتبه عشره مبشرهٔ

(121) ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبری ج ۲ ص ۴۷ بیروت

(122) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۲ ص ۱۱۰ ، ۱۲۶
مصر ، مطبع ازهریه

(123)سهیلی ، ابوالقاسم عبدالرحمٰن بن عبدالله (۵۸۱ ه) الروض الانف فی تفسیر
السیرة النبویة لابن هشام ج ۲ ص ۹۳ قاهره ، مکتبة الکلیات

(124)ابن کثیر ، اسماعیل بن عمر ، (۷۷۴ ه) البدایه والنهایه فی التاریخ ج ۴
ص ۱۲۸ لاهور ، مکتبه قدوسیه

(125)ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبری ج ۲ ص ۹۵ بیروت

(126)ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح
البخاری ج ۵ ص ۲۴۲ ...۲۴۵ بیروت ، دارالمعرفة

(127) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۲ ص ۲۰۶ .... ۲۰۸
مصر ، مطبع ازهریه

(128) سهیلی ، ابوالقاسم عبدالرحمٰن بن عبدالله (۵۸۱ ه) الروض الانف فی تفسیر
السیرة النبویة لابن هشام ج ۲ ص ۲۳۳ قاهره ، مکتبة الکلیات

(129)مفتی محمد شفیعؒ ، سیرة خاتم الانبیاء ﷺ ، اسلام آباد ، مکتبه امیر معاویهؓ

(130)ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح
البخاری ج ۷ ص ۳۵۶ بیروت ، دارالمعرفة

(131) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ه) سیرة النبی ﷺ ج ۲ ص ۳۸۰
بیروت دارالفکر

(132)ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیؒ ، (۷۳۴ ه) عیون الاثر فی فنون
المغازی والشمائل والسیر ، ج ۲ ص ۱۳۲ ، بیروت ، دارالمعرفه

(133)حلبی ، علی بن برهان الدین (۱۰۴۴ ه) السیرة الحلبیة فی سیرة الامین
المامون ، ج ۲ ص ۱۶۴ ، بیروت ، دارالمعرفة

(134) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملک (۲۱۸ه) سیرة النبی ﷺ ج ۳ ص ۲۰۸
بیروت دارالفکر

(135) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح
البخاری ج ۷ ص ۳۶۰ بیروت ، دارالمعرفة

(136)ابن سعد ، محمد (۲۳۰ه) الطبقات الکبری ، ج ص بیروت ، دارالمعرفة

(137) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۲ ص ۲۵۴ مصر ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطبع از هریه
(138)ابن سعد ، محمد (۲۳۰ ه) الطبقات الکبری ج ۲ ص ۱۲۴ بیروت
(139) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۲ ص ۲٦٦ مصر ،
مطبع از هریه
(140) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح
البخاری ج ۷ ص ۳۹۲ بیروت ، دارالمعرفة
(141) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۲ ص ۲٦۹ مصر ،
مطبع از هریه
(142) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح
البخاری ج ۸ ص ۴ بیروت ، دارالمعرفة
(143) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۲ ص ۲۹۲ مصر ،
مطبع از هریه
(144) ابن هشام ، ابو محمد عبدالملك (۲۱۸ه) سیرة النبی ﷺ ج ۴ ص ۱۲ ، ۱۳
بیروت دارالفکر
(145)مولانا ادریس کاند هلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۲ ص ۲۴۵ ، لاهور ،
مکتبه عشره مبشرهٔ
(146) ابن اثیر ، ابوالحسن علی بن ابی الکریم (٦۳۰ ه) الکامل فی التاریخ ج ۲
ص ۱۳۱ بیروت دارالکتاب العربی
(147) ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیّ ، (۷۳۴ ه) عیون الاثر فی فنون
المغازی والشمائل والسیر ، ج ۲ ص ۱۹۲ ، بیروت ، دارالمعرفه
(148)ابن سعد ، محمد (۲۳۰ه) الطبقات الکبری ، ج ۲ ص ۱۵۸،۱۵۹ بیروت ،
دارالمعرفة
(149) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۳ ص ۲۸ مصر ،
مطبع از هریه
(150) ابن حجر العسقلانی ، احمد بن علی (۸۵۲ه) فتح الباری شرح صحیح
البخاری ج ۸ ص ۲٦ بیروت ، دارالمعرفة
(151)ابن قیم الجوزی ، محمد بن ابی بکر (۷۵۱ ه) زاد المعاد فی هدی خیر العباد
ج ۲ ص ۲۰۱ . بیروت
(152)ابن سید الناس ، محمد بن محمد شافعیّ ، (۷۳۴ ه) عیون الاثر فی فنون
المغازی والشمائل والسیر ، ج ۲ ص ۲۲ ، بیروت ، دارالمعرفه
(153) سیوطی ، جلال الدین عبدالرحمٰن (۹۱۱ ه) الخصائص الکبری ج ۱ ص ۲۷۳
، بیروت، دارالکتب العلمیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

(154) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۳ ص ۷۱ مصر ، مطبع ازهریه
(155)مولانا ادریس کاند هلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۲ ص ۲۷۹....۲۸۲ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهٔ
(156)مولانا ادریس کاند هلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۳ ص ۴۰ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهٔ
(157) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۳ ص ۹۵ مصر ، مطبع ازهریه
(158) زرقانی ، محمد بن عبدالباقی ،شرح مواهب لدینه ج ۳ ص ۱۰۳ مصر ، مطبع ازهریه
(159)مولانا ادریس کاند هلوی ، سیرت المصطفیٰ ﷺ ، ج ۳ ص ۶۰...۶۶ ، لاهور ، مکتبه عشره مبشرهٔ

★★★★★★★★

★★★★★★★★★★★★★★★★

وماتوفیقی الاباللّٰه العلی العظیم ربنا تقبل منا انك انت السیمع العلیم وتب علینا انك انت التواب الرحیم .
وصلی اللّٰه تعالیٰ علیٰ خیر خلقه محمد واٰله واصحابه اجمعین . و من تبعهم باحسان الیٰ یوم الدین .

(6 مارچ 2018ء)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مولانا احمدعلی مردانی

نور چاپ شوی کتابونه

★	**معدن البیان فی ترجمة القرآن** د قرآن کریم د بعضې سورتونو پښتو منظومه ترجمه	★
★	**ګلدسته د تجوید** (د تجوید ټول ضروري احکام په پښتو شعرونو کښې)	★
★	**قواعد النحو** (د علم النحو ټول اهم قواعد په پښتو شعرونو کښې)	★
★	**تیسر الاصول فی حدیث الرسول ﷺ** (د اُصول حدیث تذکره په پښتو شعرونو کښې)	★
★	**د مونځ تعلیم** (د اودس ، غسل ، تیمم ، مونځ ضروري احکام په پښتو شعرونو کښې)	★
★	**لبّ اللباب یعنی خاصیاتِ ابواب** خاصیاتِ ابواب په پښتو شعرونو کښې	★
★	**رڼا د سحر** (صدارتي ایوارډ یافته) پښتو نعتونه	★
★	**ښکلا د چمن** (پښتونعتونه)	★
★	**د زړهٔ سکون** (صدارتي ایوارډ یافته) پښتو نعتونه	★

(c) ketabton.com: The Digital Library

★	حقیقی جانان ﷺ (نعتونہ)	★
★	عربی جانان ﷺ (نعتونہ) زیر طبع	★
★	سیرتِ عشرہ مبشرہ ؓ (حالاتِ زندگی، اقوال، مرویات، واقعات، وغیرہ)	★
★	سیرتِ ائمہ اربعہؒ (احوال، اقوال، واقعات، مرویات)	★
★	حضرت امیر معاویہ ؓ کا مختصر تعارف (مختصر حالاتِ زندگی، اقوال، واقعات، مرویات)	★
★	انمول موتی (اعداد کی دنیا کا منفرد مجموعہ)	★
★	انمول خزانہ (اعداد کی ترتیب کے ساتھ ایک منفرد تحریر) زیر طبع	★
★	غائبانہ نماز جنازہ اور اُس کی شرعی حیثیت (قرآن وسنت کی روشنی میں ایک اہم ترین مسئلہ کی توضیح)	★
★	مروجہ حیلہ اسقاط قرآن وسنت کی روشنی میں	★
★	منکرین اجماع وقیاس (جس میں اجماع وقیاس کی اہمیت بیان کیا گیا ہے۔)	★

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library